

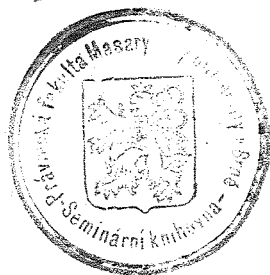
DR. JOZEF MUNKA

PATRONÁTSKE PRÁVO

SO ZRETELOM NA KOMPETENCIU ÚRADOV
A NA ZNÁŠANIE BREMIEN PO ROZPARCELOVANÍ
MAJETKOV PATRONÁTOM OBŤAŽENÝCH

I-k 123

3584-T

1928

NÁKLADOM VLASTNÝM
TLAČOU SLOVENSKEJ KNÍHTLAČIARNE V BRATISLAVE

7154/7.

*Venujem
túto svoju prácu
pánu JOZEFOVI STUCKNEROVI,
vládnemu radcovi, zástupcovi župana,
ako svojmu
šefovi*

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PRÁVNICKÉ FAKULTY UJEP
STARÝ FOND 03491
Č. inv.:

PREDMLUVA

Jedna z najkomplikovanejších právnych inštitúcií je inštitúcia patronátu, ktorej ustanovenia ani doposiaľ neboly zákonom upravené, ale zakladajú sa výlučne na stálej praxi a z nej vyvinutej právnej judikatúry. Táto judikatúra však práve v nedostatku zákonitej úpravy, namiesto toho, aby poslúžila k vyvinutiu jednotnej a presnej praxi a aby odstránila panujúci chaos na poli patronátskych záležitostí, zapríčiňuje veľké zmätky a nedorozumenia v takej miere, že rozhodujúce fóra ani v najjednoduchších prípadoch nie sú v stave zaujať presné a určité stanovisko, ale ich rozhodnutia sú často v rozpore jedno s druhým, a to aj vtedy, keď ide o podobný alebo práve rovnaký prípad.

Teda podujal som sa na túto prácu tým cieľom, aby som aspoň čiastočne prispel k úprave patronátskej inštitúcie a dopomohol k náprave, ktorá je nepostrádateľnou so stanoviska správneho vybavovania týchto záležitostí, ako aj so stanoviska právnej istoty vôbec.

Pri zostavení práce použil som za pramene v prvom rade rôzne rozhodnutia bývalého maďarského ministerstva, potom rozhodnutia maďarskej kúrie, konečne nálezy nášho najvyššieho správneho súdu v Prahe a nález najvyššieho súdu v Brne č. j. R. I. 395/26.

Ďalej ako odborné knižky upotrebil som:

Dr. Geiszt Antal: Egyházi közigazgatás.

Eötvös Károly: Egyházi közigazgatás.

Fraknói Vilmos: Magyar királyi kegyúri jog.

D. Steinecker István: Kegyúri jog és canonica visitatio.

Dr. Térfi Gyula: Hatásköri jogszabályok és hatásköri határozatok téra.

Dr. Raffay Ferencz: Magyar magánjog.

Popri týchto prameňoch dal som výrazu na viacerých miestach aj svojej súkromnej mienke, poťažne stanovisku, obzvlášť v otázkach kompetencie a v otázkach znášania patronátskych bremien, ovšem vždy som sa snažil svoju mienku čo najdôkladnejšie odôvodniť a dľa možnosti aj podoprieť patričnými zákonitými ustanoveniami so súčasným ich interpretovaním.

Lipt. Sv. Mikuláš, január 1928.

AUTOR.

Pojem patronátu a jeho historický vývoj.

Podľa učenia cirkevného práva patronát je súhrnom právnych pomerov, ktoré vznikly s jednej strany medzi osobou cirkevnou alebo svetskou, právnickou alebo fyzickou, s druhej strany však medzi cirkvou a má ten význam, že táto osoba nadobudne práva na zapíňanie cirkevného úradu; naproti tomu sa jej však ukladá, aby poskytovala cirkvi isté materiálne výhody a voči nej plnila isté záväzky (*ius onerosum*).

Či je však táto definícia správna, je potrebné poznať historický vývoj tejto inštitúcie, oboznámiť sa s dobou a všetkými okolnosťami, v ktorých vznikla v bývalom Uhorsku a tým aj u nás na Slovensku.

Vznik a sriadenie patronátskej inštitúcie vyvolala potreba ochrany duchovných a beneficií, tiež i vďaka voči svojim dobrodincom, keďže v istých časoch nemohla postrádať tejto ochrany, poskytnutej so strany svet-ských hodnostárov. Nakoľko však táto ochrana bola potrebná veľmi často aj proti samým beneficiátorom, preto z tohoto protektorátu vyvinulo sa v istej miere dozorčie právo patrónov, ktorí v prípade uprázdnenia beneficií sami ich spravovali a pri znovazaplnení odovzdali ich novozvoleným beneficiátorom. Táto okolnosť neskoršie prispela k upevneniu ich moci a autority.

Pri tom cirkev postavila sa na to stanovisko, že utvorenie vzájomného pomeru medzi beneficiátorom a patrónom žiadúčne je nielen v záujme samého benefícia a beneficiátora, ale aj so stanoviska náboženských potrieb, následkom čoho sa umožnil patrónom vliv pri

zaplnení a obsadení benefícií, ktorý dľa rôznych okolností a dľa mocenského postavenia cirkvi sa často menil.

Prvý kráľ uhorský, Sv. Štefan, založil rôzne biskupstvá a opátstva a tieto obdaroval rozsiahlymi majetkami. Následkom toho pápež, Sylvester II. vystrojil ho rozličnými cirkevnými právami, medzi ktorými, ako najvýznamnejšie, nachodí sa právo zakladať nové biskupstvá a farnosti, právo vymenúvať biskupov a opátov, dozorcie právo nad cirkevnými majetkami atď. Nakoľko už aj dľa vtedajšieho právneho názoru jediným vlastníkom všetkých korunných majetkov bol kráľ, v dôsledku toho farnosti zakladať a tieto benefíciami zapatriť mohol výlučne len kráľ, takže za bezprostredného patróna všetkých jestvujúcich farností, biskupství a opátství považovaný bol kráľ.

Z tohoto vidno, že *inštitúcia patronátu v bývalom Uhorsku je pôvodom a povahove inštitúciou verejnoprávnou* naproti patronátu vyvinuvšiemu sa v západných štátoch, lebo veď patronátsky pomer v týchto štátoch následkom vlivu feudalizmu spočíva výlučne na základoch súkromnoprávných, kde inštitúcia zemianstva, jako najvýznamnejší faktor a opora feudalizmu, zabezpečovala od cirkvi a kráľa neodvislým zemským pánom úplnú moc nad všetkými osobami a predmetmi, nachádzajúcimi sa na území ich majetkov. V dôsledku toho stali sa neobmedzenými pánni aj nimi menovaných duchovných a nimi vystavených kostolov, z ktorých sa neskoršie utvorily parochie.

Je síce pravda, že v XII. a XIII. storočí aj v Uhorsku začínajú sa rozširovať a uplatňovať následkom zoslabenia kráľovskej moci zásady feudalizmu, avšak tieto nie sú už v stave otriasť a zoslabiť na verejnoprávných základoch vyvinutý patronát. Ich vliv javí sa iba v tom, že v tejto dobe sa už vyskytujú prípady zakladania privátneho patronátu, no, len s povolením kráľa, pokiaľ zakladanie privátneho patronátu považovalo sa za obmedzenie univerzálneho patronátskeho práva kráľovho, ako najvyššieho patróna. Táto právna zásada

vykryštalizuje sa v tom, že prameňom všetkých patronátskych práv v bývalom Uhorsku a tým aj na Slovensku bolo právo kráľa, jako najvyššieho patróna, ktorého moc bola vyjadrená už v samom názve: „generálny a najvyšší patrón“.

Svätá stolica tieto práva uhorských kráľov vždy rešpektovala; menovite boli oprávnení užívať tituly cirkevných hodnostárov a titul apoštolského kráľa. Naproti tomu uhorskí kráľi pri každej príležitosti zdôrazňovali a hlásali pápežom III. Alexandrom prejavenu zásadu, že patronát je „*jus spirituali adnexum t. j. duchovné cirkevné právo a ako také je neodvislé od svetskej moci zemského pána, že k ich patronátom prináležiace cirkvi sú len vo veciach svetských podriadené a nikdy nie aj v duchovných, že ich úlohou v prvom rade je ochrana benefícií.* Na príklad kráľ Imrich v liste, písanom roku 1202 pápežovi III. Innocentovi, zdôrazňuje, že kráľovské kláštory jemu patria len „*in temporalibus... nullo pertineant mediante*“. Kráľ Ondrej III. roku 1297 vo vystavenej donationálnej listine z príležitosti prenesenia patronátskeho práva Somogyvárskeho kláštora na Martina, krajinského sudcu a jeho potomkov, odovzdáva tento kláštor nasledovnými slovami: „*ad defendendum, protegendum et pariter conservandum*“.

Nakoľko teda tento pomer s jednej strany medzi kráľom a patrónom, s druhej strany však nepriamo medzi kráľom a cirkvou spočíva výlučne na verejnoprávnej moci kráľa, preto je zrejmé, že tento pomer je verejnoprávny, následkom čoho inštitúcia patronátu v bývalom Uhorsku a tým aj na Slovensku stáva sa pôvodom a povahove inštitúciou verejnoprávnou.

Ako to vysvitá už aj z vyššie uvedeného, *patronát v podstate nie je inštitúciou majetkovou, vecnou, súkromnou, ale osobnou, verejnoprávnou*, nakoľko jeho nadobúdanie a prevádzanie, poľažne vykonávanie patronátskych práv je viazané k istým, cirkvou určeným podmienkam. Neskoršie však následkom tej okolnosti, že patronát mohli si len zemskí páni nadobudnúť a že

patronátske farchy znášali len sami zemskí páni z dôchodkov svojich majetkov, od ktorých boli právne nerozlučiteľné a ktoré farchy s majetkom spolu prechádzaly vždy aj na nového vlastníka, vyvinul sa ten právny názor, že patronátske právo sa stalo *majetkovým, vecným, reálnym právom*. Lenže patronátske právo v užšom smysle slova nie je právom reálnym, ktoré by, ako také, bezpodmienečne prechádzalo na nového vlastníka bez ohľadu na osobné požiadavky, určené cirkvou, ale je verejným právom — lebo dľa svedectva donationálnych listín nadobudnutie patronátskeho práva muselo byť vždy výslovne a osobitne zdôrazňované, takže bez tohoto zdôrazňovania nový majiteľ patronátskeho práva ani nemohol vykonávať.

Toto pojmové označenie patronátskych záležitostí je veľkého významu pri riešení otázky, ktoré vrchnosti sú kompetentné rozhodovať v sporných otázkach patronátskych? Cirkev, ako inštitúcia, postrádajúca mocenských prostriedkov, v záujme svojich práv a majetkov bola odkázaná na štát, ktorý podľa potreby aj donucovacími prostriedkami uplatnil jej požiadavky, poľahky poskytol jej potrebnú ochranu proti útočníkom.

Táto ochrana cirkvi poskytovaná však involvovala, poľahky vyvolala vzniknutie inštitúcie *cirkevného súdovného*, ktorú úlohu v Uhorsku zastával zpočiatku v patronátskych sporoch sám kráľ, ako najvyšší patrón, od ktorého všetky patronátske práva pochádzaly. Je síce pravda, že dľa nauky kanonického práva v patronátskych sporoch súdobné riešenie prináleží cirkevným súdom; lenže tento názor v bývalom Uhorsku a tým aj u nás na Slovensku sa nikdy neujal, a to už z uvedených dôvodov, nakoľko súdobné riešenie v týchto sporoch vždy bolo rezervované kráľovi, ktorý ho vykonával buďto osobne, alebo prostredníctvom k tomuto cieľu zo svetských a cirkevných hodnostárov zostavených súdnych stolíc. Tento právny názor, poľahky táto právna prax bola legalizovaná platnými zákonmi a zvlášť zákonnými článkami IX. z r. 1553, XXXVI. z r. 1569,

LV. z r. 1723 a rôznymi kráľovskými nariadeniami, medzi ktorými je najvýznamnejšie nariadenie z roku 1773, ktoré administratívnym vrchnostiam nakladá, aby pri vymáhaní patronátskych požiadaviek boli na pomoci, poľahky aby ich pri uplatnení patronátskych požiadaviek všemožne podporovali. V intenciách tohoto kráľovského nariadenia pokračovali administratívne vrchnosti až do roku 1848, keď už postup úradov v týchto záležitostiach bol zákonom upravený. V smysle §§ 5. a 6. zák. čl. III. 1848: „Jeho Veličenstvo kráľ vykonáva výkonnú moc prostredníctvom zodpovedného ministerstva“ aj v cirkevných veciach. Nakoľko však súdobníctvo roku 1848 ešte nebolo oddelené od výkonnej moci, čo sa stalo len roku 1869, keď bolo utvorené a sriadené od vlády neodvislé súdobníctvo, preto na základe zákonného článku III: 1848 až do roku 1869 vykonávalo túto právomoc samé ministerstvo, vyjmúc tie veci, ktoré boli špeciálne rezervované, poľahky vyhradené kráľovi.

V dôsledku zákonného článku IV. z roku 1869 spornou sa stáva otázka, či *súdobníctvo v patronátskych sporoch aj na ďalej zostalo v pôsobnosti výkonnej moci, to jest v pôsobnosti administratívnych vrchností, alebo či prešlo na riadne občianske súdy, poľahky ktoré sú to tie sporné otázky, čo patria do pôsobnosti administratívnych vrchností a ktoré do pôsobnosti riadnych občianskych súdov?*

Prv než by som riešil túto otázku, v záujme objasnenia stavu veci predovšetkým treba vyriešiť otázku: prečo, akým spôsobom a z akých dôvodov sa dostaly súkromné práva do administrácie, keďže zákonným článkom IV:1869 kompetencia súdov a administratívnych vrchností bola vyhradená a bolo zásadne určené, že veci povahy súkromnoprávnej patria do kompetencie riadnych súdov, kdežto veci verejnoprávne patria do kompetencie administratívnych vrchností.

Rozlúštenie tejto otázky treba hľadať v povahe samej veci, vo vzniku a vo vývine samého života, lebo však

verejný život je vybudovaný na základoch súkromného práva, nakoľko v prvých časoch spoločenského života len súkromné práva jestvovaly a prvky verejného práva len neskoršie sa objavujú a to len následkom rozšírenia a vzťahovania sa dotýčajúcich spoločenských kruhov. Ich členovia v záujme svojej bezpečnosti a ochrany svojich súkromných práv spontánne sa podriadili vyššej spoločenskej moci: štátu, ktorý, aby svojej úlohy a povolaniu mohol zodpovedať a aby základy svojho jestvovania zabezpečil, utvoril, poťažne vyhradil si isté práva na úkor jednotlivcov, čo ovšem malo za následok obmedzenie ich súkromných práv, ale týmto bol súčasne daný základ vzniku verejného práva.

Z tohoto výkladu je zrejmé, že život je slúčením verejných a súkromných práv. Veľmi zriedka sa vyskytuje v živote prípad, poťažne taká vec, v ktorej by sa poznatky obojeho práva (verejné a súkromné) súčasne neobjavily, poťažne neboly by patrné. Niet takej jednotnej definície pojmu, podľa ktorého by sa presne mohla určiť hranica: kde a kedy sa končí a, poťažne kedy sa začínajú kritériá a poznatky jedného a kedy druhého práva. Jedine tejto okolnosti treba potom priradiť tú anomáliu, že v jednotlivých štátoch vo verejnom práve sú obsadené a pojednávajú také právne pomery, ktoré v iných štátoch sú pojednávajú v súkromnom práve a naopak, a preto z pôsobnosti správnych úradov ani nemožno vyňať riešenie istých súkromnoprávných pomerov. Tak, ako na príklad sudca pri riešení hlavnej súkromnoprávnej otázky je nútený, poťažne oprávnený riešiť aj vyskytnuvšiu sa druhú vedľajšiu verejnoprávnu otázku, súvisiacu s hlavnou, taktiež administratívne vrchnosti sú oprávnené riešiť súkromnoprávne otázky, jako vedľajšie, súvisiace s hlavnými otázkami verejnoprávnymi, ale len natoľko, nakoľko to riešenie hlavnej otázky vyžaduje. Je to v danom prípade riešenie iba otázky prejudiciálnej a preto týmto jej riešením nestáva sa ešte „*res iudicata*“. Tento postup ničím sa neprieči zásade vyslove-

nej [v §. 1. zák. čl. IV. z roku 1869 — kde je vypovedané, že administratívne vrchnosti a súdy navzájom nemôžu zasahovať jeden druhému do kompetencie — pretože nie je to prekročenie pôsobnosti, ale je to len preventívne riešenie otázky, ako takej, ktorej meritórne riešenie nespadá do kompetencie pokračujúcej vrchnosti, ale riešenie ktorej v súvisi s vybavením hlavnej otázky je nevyhnutne potrebné. Táto zásada §-om 17. zák. čl. XXVI. z roku 1896 bola legalizovaná. Je to len zdanlivé vmiešanie sa do kompetencie inej vrchnosti, lebo v skutočnosti pokračujúca vrchnosť pôvodne do jej kompetencie nepatriacu otázku rieši len v súvisi s hlavnou a posúdi ju, poťažne upotrebí ju výlučne len ako dôvod pri riešení hlavnej otázky, a jej konečné riešenie ponecháva sa aj na ďalej kompetentnej vrchnosti.

Z týchto úvah vysvitá, že do pôsobnosti administratívnych vrchností patria otázky povahy verejnoprávnej, medzi ktoré patria aj všetky patronátske záležitosti, a to následkom toho, že v nich vo väčšej miere sa nachádzajú prvky verejnoprávne, a že zák. článkom IV. z roku 1869 neboly vyňaté z pôsobnosti administratívnych vrchností; ďalej, že týmto zák. článkom neboly ani prikázané do pôsobnosti riadnych súdov, ktorých pôsobnosť týmto zákonom zásadne bola ustálená; preto všetky sporné otázky patronátske maly by patriť do kompetencie administratívnych vrchností a tieto vrchnosti (administratívne a súdne) nemaly by sa na nich deliť podľa zásady, že keď sa právny základ požiadavky sporným stáva, patria do kompetencie súdov, keď je však právny základ nesporný, vtedy rozhodujú v nich správne vrchnosti. (Vid' rozhodnutie M. Curie č. 30. z roku 1885.)

Že sa predsa táto mýlna prax vyvinula, príčinou toho je nasledujúca okolnosť:

Jako som to už aj vyššie spomenul, patronátske farchy a práva boly viazané k majetkom, od ktorých boly nerozlučiteľné a ktoré s majetkami vždy prechá-

dzaly aj na nových vlastníkov, z čoho sa potom vyvinula tá právna prax a usuelná norma, dľa ktorej patronátske práva a povinnosti tvoria vecné, a to pozemok zafažujúce vecné práva, ktoré ako také patria do kompetencie riadnych súdov. Týmto bol daný základ k tomu stanovisku, ktoré zastáva aj terajšia judikatúra a v istej miere aj sama právnická literatúra, že patronátske spory vyžadujú rozhodovanie riadnych občianskych súdov.

Túto právnu prax treba však prijímať s najväčšou rezervou, lebo ani judikatúra, ba ani sama právnická literatúra nezaujíma v tomto ohľade presné a jednotné stanovisko, ale úplne sa spolieha, ba smele rečeno, sdiela stanovisko rôznych fórúmov, ktoré ani v konkrétnych (stejných) prípadoch nezaujímajú jednotné stanovisko, ale ich rozhodnutia v otázke ustálenia kompetencie si protirečia. Na príklad: uhorská kúria rozhodnutím číslo 5846-1895 vypovedala, že z nerozdeliteľnosti patronátskeho práva plynúca povinnosť je solidárna.

Odôvodnenie tohoto rozhodnutia znie nasledovne:

„Od zakladateľa na právnych nástupcov prenesené patronátske právo len vtedy možno považovať za premlčané, poťažne títo (nástupcovia) len vtedy sa môžu úspešne dovolávať premlčania, keď oprávnený splnenie povinnosti požadoval a žalovaní to odopreli, a od tejto doby rátajúc zákonom predpísaná lehota uplynula; nakoľko však patronát, pôvodne aj viac osobám mohlo nadobudnúť a v prípade jeho prenosu aj viacerým osobám prislúchal, preto dľa jeho právnej povahy je nerozdeliteľný a jako taký sa objavuje aj voči cirkvi tak pri vykonávaní práv, ako aj pri plnení povinností; následkom toho, bez ohľadu na to, že oprávnení, poťažne žalovaní, pomer podielu si ustálili, vzdor tomu pod protektorátom stojaca cirkev je oprávnená požadovať splnenie povinností *solidárne* od vlastníkov obťažného majetku a nie je povinná vykázat pomer ich prispievania.“

V rozhodnutí číslo 7636/1906 však nasledovné dôvodí kúria:

„Solidárna zaviazanosť môže vzniknúť iba smluvou, závetou, alebo ustanovením zákona. Takého zákonitého ustanovenia, ktoré by *solidárne ustálilo zaviazanosť spoločných patrónov, niet*. Preto so zreteľom na to, že majetkové pomery, vzťahom na nemovitosti, obťažné patronátom medzi-časom sa zmenily a nemovitosti prešly do oddeleného vlastníctva a držby četných jednotlivcov, tak, že solidárne obťaženie vlastníkov jednotlivých, pomerne nepatrný rozsah a hodnotu majúcich častí nemovitostí, ani by sa nesrovnávalo so slušnosťou: bolo treba tú časť rozsudku II. súdu, ktorá určuje solidárnu zaviazanosť, zmeniť a po tejto stránke potvrdiť výrok rozsudku I. súdu s tým bližším vymedzením, že do jednotlivých skupín vradení žalovaní povinní sú prispievať na vydržiavacie náklady, pripadajúce na dotyčnú skupinu, medzi sebou v pomere majetku.

Čo sa týka vloženia patronátskej zaviazanosti do pozemkovej knihy, bolo treba zmeniť rozsudky oboch nižších súdov a žalobnú žiadosť o vloženie zamietnuť, lebo otázka vloženia patronátskej zaviazanosti do pozemkovej knihy nie je zákonom pripravená a ani zákonná prax sa v tejto otázke nevyvinula a pretože patronátska zaviazanosť, spojená s nemovitosťou, súc reálnou farchou, ako taká bezpodmienečne obťažuje dotyčné nemovitosti, respektíve ich každodobných vlastníkov aj bez toho, že by bola vpísaná do pozemkovej knihy a následkom toho niet potreby, aby bola v pozemkovej knihe zaistená; ďalej, keďže rozsah tohoto, z patronátskej zaviazanosti plynúceho bremena nemôže byť pre každý prípad čo do sumy vopred určený, nemôže byť tedy podľa § 64. poz. kn. poriadku pre túto svoju neurčitosť ani vložený a ani zaznamenaný.“

V sporných otázkach zase, totiž: že generaliter, koho obťažujú patronátske farchy, kúria zaujala stanovisko, že tieto spory patria do kompetencie administratívnych

vrchností, kdežto v otázkach ustálenia istých konkrétnych zaviazaností, ustálila kompetenciu riadnych súdov, dôvodiac, že sú to už otázky majetkoprávne.

Na príklad: V istej patronátskej záležitosti okresný úrad rozhodol v tom smysle, že riešenie otázky, či patronátske zaviazanosti žalovaného generaliter obťažujú, patrí do jeho kompetencie, kdežto v tom ohľade, či patrón konkrétne má byť zaviazaný, alebo nie, totiž či je povinný porušenú stenu kostola dať opraviť, alebo nie, upravila cirkev k riadnemu súdu.

Naproti tejto judikatúre v IV. sväzku maďarského právneho lexikona je uvedené, že v otázkach, či patrón generaliter je povinný snášať patronátske farchy, sú kompetentné rozhodovať riadne súdy, keď sa však vyskytuje tá otázka, či je patrón povinný splniť konkrétnu zaviazanosť, ustáli kompetenciu administratívnych vrchností. Teda je to pravý opak judikatúry rozhodujúcich fórumov.

Tieto dva prípady uviedol som len z toho dôvodu, aby som poukázal na okolnosť, že v patronátskych sporoch judikatúra rozhodujúcich fórumov nie je jednotná a zvlášť v otázkach kompetencie je labilná, neistá a že často jednotlivé rozhodnutia sú v protive jedno s druhým; následkom čoho dosavádna judikatúra nemôže byť smerodajnou nižším rozhodujúcim vrchnostiam pri ustálení kompetencie v jednotlivých prípadoch. Je teda už príliš na čase, aby sa vyvinula aj v patronátskych veciach jednotná a správna prax a aby bol už konečne odstránený chaos, ktorý na poli týchto záležitostí a zvlášť v otázkach kompetencie panuje.

Kompetencia súdov a administratívnych vrchností.

Ako som to už aj vyššie spomenul, v otázkach kompetencie patronátskych sporov panuje veľká neistota, a to z toho dôvodu, že na poli týchto záležitostí niet zákonitej úpravy a že ani doposiaľ niet jednotnej a presnej judikatúry, ktorá by nahradzovala zákonitú úpravu na poli týchto záležitostí, ktorá by pokračujúcim vrchnostiam bola smerodajnou a slúžila za vodičku pri riešení týchto sporov. Dosavádna právna prax v tomto obore je nejasná, labilná a dosavádne rozhodnutia najvyšších uhorských fórumov si často protirečia, v dôsledku čoho pokračujúce orgány už aj pre ich ťažkopádnosť v konkrétnych prípadoch nemôžu si z nich utvoriť jasný a presný obraz, ale ľubovoľne rozhodujú v otázkach kompetencie buďto v prospech administratívnych úradov alebo v prospech občianskych súdov — veľmi často nesprávne — čo potom na žiadaný pád neposlúži právnej istote a právnomu poriadku vôbec.

V záujme odstránenia týchto nedostatkov snažím sa tu uviesť aspoň v hlavných rysoch tie zásady, ktoré boli vyjadrené už aj v rôznych rozhodnutiach najvyšších uhorských fórumov a boli akceptované aj naším najvyšším správnym súdom v Prahe.

Prv, než by som sa pustil do meritórneho pojednania otázok kompetencie, v záujme ľahšieho pochopenia vecí musím opätovne zdôrazňovať, že patronát je inštitúciou verejnoprávnou a že v dôsledku toho aj

z neho vyplývajúce práva a povinnosti sú povahy verejnoprávnej, o čom niet teraz už ani pochybnosti, pretože dľa historického vývoja na území býv. Uhorska patronátske právo bolo súčiastkou a znakom svrchovanosti kráľa, ako najvyššieho patróna, ktorý výkon týchto práv v konkrétnom prípade darovaním preniesol na iné osoby, avšak tieto práva tým nepozbyly svojej povahy ako inštitúcie verejnoprávnej. Časom a ďalším historickým vývojom faktický výkon patronátskych práv prešiel s panovníka na vládu, ktorá ich v jeho mene vykonávala ako jeho zástupca a zmocnenec, a to aj vtedy, keď išlo o rozhodnutie v sporných patronátskych veciach, ktorá jurisdikcia tvorila podstatnú súčiastku práv, náležajúcich panovníkovi, ako najvyššiemu patrónovi. (Nález n. s. s. č. 4040/27.)

Po tomto krátkom objasnení patronátskych práv a povinností (záväzkov) pristupujem k meritórnemu pojednávaniu jednotlivých, najčastejšie sa vyskytujúcich otázok ohľadom kompetencie.

1. Do prvej kategórie patria tie otázky, u ktorých predmetom sporu je, či v danom prípade vznikol, poťažne či už zanikol patronát, totižto otázky existencie práva patronátskeho.

Pri posúdení týchto otázok dnes už niet pochybností, nakoľko ministerská rada, ako kompetenčný súd (toho času), ustálila rozhodnutím č. 32915/1897 kompetenciu v prospech administratívnych vrchností, ktoré rozhodnutie stalo sa záväzným, poťažne smerodajným aj pre súdy.

Toto rozhodnutie, poťažne jeho odôvodnenie znie nasledovne:

„V smysle našich zákonov najvyšším patrónom je Jeho Veličenstvo kráľ.

Súkromné patronátske právo vyplýva z najvyššieho patronátskeho práva a je súhrnom takých zvláštnych práv a povinností, ktoré vznikly v rámci najvyššieho patronátskeho práva a z jeho obsahu. Tie pojmy, ktoré

určujú pôvod a vznik súkromného patronátskeho práva, sú výlučne patronátskej povahy.

Na základe tohoto ponímania predpisujú zákonité články IX:1553 a XXXVI:1569, že zadováženie súkromného patronátskeho práva má sa dokazovať u Jeho Veličenstva kráľa, ako u najvyššieho patróna.

Dľa týchto zákonov a z nich vzniklej praxi rozhodovať v sporných otázkach, vzniklých zo súkromného patronátskeho práva, povolaný je sám kráľ, ako najvyšší patrón. Toto svoje právo vykonáva buď skrze deputátum judicum, to jest ľubovoľne vyslaný rozhodujúci súd, pozostávajúci z členov cirkevných alebo svetských, alebo z obojakých, buď skrze každočasnú vládu. V novšej dobe však vždy skrze každočasnú vládu.

Kráľovské súdy v novšej dobe síce viackrát súdily v patronátskych sporoch, ale v týchto sporoch predmet posudzovania činilo iba to, že koho sa týka patronátstvo, jehožto vznik bol nesporný. Spor sa točil iba okolo rozhodnutia súkromnoprávnej otázky pripadnutia patronátskeho práva a tak sa týkal v podstate len súkromnoprávneho pomeru.

Už s celkom iného stanoviska sa má posudzovať ten prípad, keď je otázka, či jestvoval, alebo vznikol vôbec súkromný patronátsky pomer pre niektorú cirkev alebo cirkevné obročie. V takomto prípade má sa rozhodovať nielen povšimnutím verejnoprávných momentov, teda na verejnoprávnom základe, ale — nakoľko súkromné patronátske právo je stavané voči najvyššiemu patronátskemu právu — týka sa verejnoprávneho pomeru a tak sama záležitosť bezpochybné je verejnoprávnou spornou záležitosťou.

Verejnoprávne sporné záležitosti patria len natoľko do kompetencie súkromnoprávných občianskych súdov, rozhodujúcich v súkromnoprávných záležitostiach, nakoľko to zákon výslovne ustanovuje; takého zákona však nemáme, ktorý by verejnoprávnou otázkou vzniku súkromného patronátskeho práva pridelil do kompe-

tencie občianskeho súdu. Túto kompetenciu nemožno tak rozdeliť, aby vtedy, keď uplatnenie práva týka sa plnenia povinnosti, plynúcich z patronátskeho pomeru, — keď teda vzťahuje sa na majetkoprávne následky, — podlieha rozhodnutiu riadneho súdu; keď sa však jedná o uplatnenie práv, plynúcich z patronátskeho pomeru — teda keď sa naráža na verejnoprávny výsledok, — podliehala by správne rozhodnutiu, lebo akosť spornej záležitosti má sa ustáliť nielen dľa smeru a podoby uplatňovania práva, ale hlavne dľa právnej povahy skutočností, potrebných k utvoreniu práv, ktoré sa staly predmetom sporu, a potom dľa obsahu ustáliť sa majúceho právneho pomeru. A preto že majetkové povinnosti, vyplývajúce zo súkromného patronátstva, tesne súvisia s právami povahy verejnoprávnej, prislúchajúcimi patrónovi, preto otázku založenia patronátskeho pomeru v obidvoch prípadoch treba jednotne riešiť a nemožno dopustiť, aby rozhodnutie súdu o povinnostiach a rozhodnutie správne o právach v tej istej otázke mohli prísť do konfliktu (ktorý by sa dal odôvodniť len obojstranným východiskom). Súd by len v tom prípade mohol odvrátiť vyskytnuvšiu sa otázku povinnosti, keby pôsobnosť jeho rozhodnutia bola rozšírená na jestvovanie práv všetkých verejnoprávnych vzťahov patronátskeho pomeru, a keby takým spôsobom utvoril si prejudicium na použitie práv, pochádzajúcich z patronátstva, čo je však zrejmé mimo pôsobnosti súdu. Súdne rozhodnutie nemá a nemôže mať takejto účinnosti a preto súd nemôže sa púšťať do posudzovania sporu ohľadom vzniku pôvodného patronátskeho pomeru. Prirodzene, že v tom prípade, keď vznik prvého pôvodného patronátskeho pomeru správnu cestou sa zistí, taktiež má sa zistiť správnu cestou i to, že kto je subjektom patronátskeho práva. Lebo pri vzniku patronátskeho pomeru musí byť naturálna alebo právna osoba, ktorá, zadovžiac si súkromné patronátske právo, je povolaná používať práv a vykonávať povin-

nosti. Rozdelenie takej kompetencie však nie je mysliteľné, ba v praxi ani nie je možné. Nie je možné, aby s jednej strany správny súd mal právo vysloviť, či vzniklo patronátstvo voči niektorej cirkvi, a s druhej strany zase, aby občianske súdy rozhodovaly, že na takto zistené patronátstvo, kto má vlastne právo. Na zistenie pôvodného prvého patronátskeho pomeru jedine povolané správne vrchnosti majú mať právo tiež i na označenie subjektu práva v takom prípade.

Keď z jestvujúceho patronátskeho pomeru nesporne dá sa určiť sám právny základ povinností, spadajúcich na istú osobu, v tomto prípade otázka plnenia povinností spadá tiež do právomoci správnej vrchnosti a má sa vybaviť ako administratívna záležitosť. Táto okolnosť však nemôže byť prekážkou, že keď by bol správny základ povinností sporný, i v tom prípade spor týka sa toho právneho pomeru, ktorý tvoril verejnoprávne skutočnosti a tak sa má vybavovať čo verejnoprávna otázka: v tom prípade nech pripadne tá otázka do kompetencie jestvujúcich správnych vrchností, lebo záležitosť v prvom prípade je inej právnej povahy, ako záležitosť zmienená v druhom prípade, a v tom prípade dve správne kompetencie nekryjú jedna druhú a tak sa ani nevyklučujú.“

Z tohoto rozhodnutia ministerskej rady, ktorá ešte roku 1897 rozhodovala ako kompetentný súd, vychádza na javo, že *v otázkach vzniku alebo zániku, jedným slovom v otázkach existencie práva patronátneho sú kompetentné rozhodovať správne úrady.* Do roku 1897 ešte aj v týchto otázkach si osobovaly kompetenciu súdy; odôvodňujúc svoje stanovisko tým, že patronátske právo je vecné právo, a ako také vyžaduje rozhodnutia občianskych súdov. Toto stanovisko je však mylné, lebo patronátske právo je v prvom rade cirkevné, poľažne verejné právo, vyplývajúce z práva kráľa, ako najvyššieho patróna; a nakoľko súkromné patronátske právo je stavané proti najvyššiemu patronátskemu právu, týka sa výlučne verejnoprávneho

pomeru a tak sama záležitosť bezpochybne je verejnoprávnou spornou záležitosťou. Otázka vecného práva je pri vzniku týchto sporov len subsidiárnej povahy, ako som to už aj vylíčil, a patronátske právo v užšom smysle slova nie je „vecným právom“, ale právom povahy verejnoprávnej, v ktorom verejnoprávne prvky sú v prevahe a len čiastočne, to jest v menšej miere sa v ňom objavujú aj súkromnoprávne prvky, ktoré ako také slúžia výlučne k zabezpečeniu patronátskych práv a povinností, iným slovom: patronátske záväzky zaopatrí vecnou „zábezpekou“. Na príklad: Záložné právo, ktoré tiež je vecné právo, slúži len k zabezpečeniu záväzkového práva, teda k zabezpečeniu práva iného druhu a preto nemožno z toho vývodiť, žeby patronátske právo túto verejnoprávnú vlastnosť ztratilo tým, že sa v ňom v istej miere nachádzajú aj súkromnoprávne prvky a stalo by sa púhym vecným právom, ktoré ako také, by patrilo do kompetencie občianskych súdov.

Ďalej treba poznamenať, že žalobca v sporoch tohoto druhu (existenčné) nežiada si ustáliť vecné právo na jeho nemovitosti sa vzťahujúce, ale chce si uplatniť, poľahky poprieť právo, vyplývajúce z práva kráľa, ako najvyššieho patróna, totiž cirkevné-verejné právo.

2. Tak podobne v smysle tohoto rozhodnutia ministerskej rady do kompetencie správnych úradov patria aj spory, týkajúce sa otázok, že *kto je subjektom patronátskych práv a povinností*.

Kompetencia správnych úradov v týchto sporoch vyplýva zo samého citovaného rozhodnutia ministerskej rady, ktorá časť znej nasledovne: „Prirodzené, že v tom prípade, keď sa zistí vznik prvého pôvodného patronátskeho pomeru správnu cestou, má sa zistiť správnu cestou aj to, že *kto je subjektom patronátskeho práva*. Lebo pri vzniku patronátskeho pomeru musí byť naturálna, alebo právna osoba, ktorá zado- vážiac si súkromné patronátske právo, je povolaná používať práv a vykonávať povinnosti.

Rozdelenie takej kompetencie však nie je mysliteľné, ba v praxi ani nie možné, kde by s jednej strany vyslovenie toho, či vzniklo patronátstvo voči niektorej cirkvi, patrilo správne úradu, s druhej strany však aby občianske súdy rozhodovaly, že kto má právo na takto zistené patronátstvo. Na zistenie prvého pôvodného patronátskeho pomeru jedine povolané správne vrchnosti majú mať právo v takom prípade aj na označenie subjektu práva.“

Samozrejme, že toto opatrenie ministerskej rady nevzťahuje sa len na osobu pôvodného patróna, ale vzťahuje sa ono i na všetkých právnych nástupcov z toho dôvodu, že patronát, ktorý je v súvislosti s majetkom, vždy prechádza na nového majiteľa, totiž na nového právneho nástupcu.

3. Do tretej skupiny patria otázky, týkajúce sa *rozsahu práva patronátskeho*. Na príklad: či je patrón povinný dať opraviť bočné staviská fary: ohradu, maštal, šopu atď., alebo, či je povinný dodávať iné naturálie?

Dľa názoru uhorskej kúrie riešenie týchto otázok spadá do kompetencie riadnych súdov z toho dôvodu, že sú to otázky majetkoprávne. Naproti tomu ministerská rada v citovanom rozhodnutí považuje obsah: práva a povinnosti, vyplývajúce z patronátskeho pomeru, za verejnoprávne otázky, ktorých riešenie spadá výlučne do kompetencie správnych úradov; „a pokiaľ majetkové povinnosti, vyplývajúce zo súkromného patronátskeho pomeru v oboch prípadoch treba jednotne riešiť a nemožno dopustiť, aby rozhodnutie súdu o povinnostiach a rozhodnutie správne o právach v tej istej otázke prišli do konfliktu“.

Toto stanovisko uhorskej ministerskej rady, vyjadrené v rozhodnutí č. 32915/1897, totiž: že otázky existencie práva patronátskeho na Slovensku patria pred úrady správne a nikdy pred občianske súdy, je podopreté aj nálezom najvyššieho správneho súdu zo dňa 13. apríla 1927 č. 4715, ktoré výslovne hovorí:

„Keď aj podľa právnej praxi, vypínajúcej sa na území práva uhorského, osobovali si kompetenciu riešiť spory, vzťahujúce sa k patronátu tiež riadne súdy, omedzila sa ich príslušnosť len na tie prípady, v ktorých išlo o súkromnoprávny spor o vlastníctvo patronátskeho práva, ktorého právny základ a rozsah bol nesporný, alebo nemal aspoň v spore význam, alebo išlo práve len o otázku, ktorú zo stránok, medzi ktorými spor vznikol, treba pokladať za subjekt onoho práva zo stanoviska súkromnoprávneho. Lenže inší stav je v prípade, o ktorom ide v danom prípade, a kde punctum litis tvorí otázka sporná medzi orgánmi štátnej správy a trefou, súkromnou osobou, v príčine právnej existencie a rozsahu patronátskych práv a záväzkov. O povahe týchto otázok ako verejnoprávnych nemôže byť pochybnosti, nakoľko podľa historického vývoja na území predtým Uhorskom právo patronátske bolo súčiasťou a znakom svrchovanosti kráľa, ako najvyššieho patróna, ktorý výkon týchto práv v konkrétnom prípade preniesol na iné osoby darovaním, týmto však tieto práva nepozbyly svojej povahy, ako inštitúcie verejnoprávnej.

Jestli však patronátske práva a dôsledne aj povinnosti, vyplývajúce z týchto práv, majú povahu práv a záväzkov verejnoprávnych, prináleží rozhodovať v otázkach, ktoré v príčine ich existencie a rozsahu asnád' vzniknú, úradom správnym, nakoľko nieto normy, ktorá by ich prikázala výslovne v obor pôsobnosti riadnych súdov a ktorá by tým zmenila právny stav, založený historickým vývojom a stanovisko, ktorému bol daný výraz v mnohých predpisoch uhorského práva. Že tento názor úplne zodpovedá stanovisku spočívajúcemu na právnom poriadku uhorskom, je patrné aj z nariadenia býv. uhorského ministerstva kultu zo dňa 4. apríla 1880 číslo 9259, z nariadenia bývalého uhorského ministerstva vnútra číslo 92240 z roku 1890, z rozhodnutia bývalej uhorskej ministerskej rady zo dňa 23. júna 1897 číslo 32915/1897, a konečne aj z rozhod-

nutia bývalého uhorského kompetenčného súdu číslo 69 z roku 1915, ktoré — vychádzajúc z toho samého názoru — prikázalo výslovne do kompetencie správnych úradov aj spor o povinnosť patróna udržiavať aj hospodárske farné budovy“.

V smysle tohoto nálezu *všetky spory, týkajúce sa existencie a rozsahu práva patronátskeho, ako aj spory, týkajúce sa zistenia subjektu, prináležia do kompetencie správnych úradov z toho dôvodu, že sú to otázky verejnoprávne a kompetenciu súdov obmedzuje len na tie prípady, v ktorých ide:*

1. *o súkromnoprávny spor o vlastníctvo patronátskeho práva, ktorého základ a rozsah nie je sporný, alebo*
2. *keď ide len o tú otázku, že ktorú zo sporných stránok — medzi ktorými spor vznikol — treba považovať za subjekt patronátskeho práva čiste s hľadiska súkromnoprávneho.*

Tu treba poznamenať, že sa vyvinula, poľahky bola aj taká prax, dľa ktorej sporné otázky, vzťahujúce sa na zistenie subjektu, zvlášť boly pojednávané so stanoviska ustálenia práv a zvlášť so stanoviska ustálenia povinností. Toto rozdeľovanie kompetencie je nesprávne a zapríčiňuje veľké zmätky, lebo veď právo a povinnosť dľa povahy patronátskeho práva predchádzajú spolu a ako také spočívajú už „ab ovo“ na totožnom právnom základe. V dôsledku toho nemožno ich predkladať pred rôzne dve fóra k posúdeniu. A keďže patronátske práva a tak aj povinnosti k tomu samému majetku sú neoddeliteľne viazané, preto v prvom rade v týchto sporoch sa má uplatňovať zásada, aby sa v nich jednotne postupovalo, totiž, aby to samé fórum rozhodovalo tak v otázke práva, ako aj v otázke povinnosti. Toto stanovisko je vyjadrené aj v citovanom rozhodnutí ministerskej rady, v ktorom medzi iným sa uvádza, „kompetenciu nemožno rozdeliť tak, aby vtedy, keď uplatnenie práva týka sa plnenia povinností, plynúcich z patronátskeho pomeru — teda keď sa vzťahuje na majetkoprávne následky — podliehala rozhodnutiu

riadneho súdu, keď sa však jedná o uplatnenie práv, plynúcich z patronátskeho pomeru, — teda keď sa naráža na verejnoprávny výsledok — aby podliehala správne rozhodnutiu.“

Z tohoto je zrejmé, že v otázkach ustálenia práv, ako aj v otázkach ustálenia povinností sú kompetentné rozhodovať správne úrady, nakoľko tu ide vlastne len o riešenie otázky, že medzi kým vznikol ten spor?

Keď teda sama cirkev uplatňuje svoje práva voči osobe, ktorú považuje za patróna, tým uplatňuje cirkev v prvom rade svoje verejné právo, iným slovom, uplatňuje splnenie svojich *verejnoprávnych požiadaviek*, a preto kompetencia rozhodovania v týchto sporoch musí byť v prospech správnych úradov ustálená. Pre žalujúcu, požožne svoje práva uplatňujúcu cirkev je úplne ľahostajné, že následkom pripadnutia, alebo odcudzenia patronátskeho majetku aký pomer sa vyvinul medzi predchodcom a terajším majiteľom. Lenže riešenie tejto otázky už nespadá do kompetencie správnych úradov, ale do kompetencie riadnych súdov, ponač tu už ide výlučne o riešenie súkromnoprávneho pomeru.

Podobne do kompetencie riadnych súdov patria aj *otázky práva vlastníctva*, totiž keď je právo vlastníctva sporné, vtedy administratívne pokračovanie má byť odložené dotiaľ, kým otázka vlastníctva nebude súdne riešená.

Kompetenciu súdu treba ustáliť aj vtedy, keď *bez prítiahnutia cirkvi vznikne spor medzi predošlým a terajším vlastníkom* ohľadom patronátskych bremien — na príklad odpredajom — lebo odpredavateľ a kupujúci v otázke prevzatia, alebo neprevzatia patronátskych bremien slobodne sa môže dohodnúť, požožne uzavrieť smluvu, ktorá medzi nimi utvorí súkromnoprávny pomer a ktorá ich potom každopádne bude viazať. Ovšem cirkev touto dohodou — bez jej výslovného svolenia — nie je viazaná a plnenie patronátskych požiadaviek administratívnou cestou voľne môže požož-

dovať buďto od predošlého, alebo od terajšieho majiteľa.

Keďby však rozhodujúca administratívna vrchnosť terajšieho majiteľa posúdila na znášanie patronátskych bremien, tento oproti predošlému majiteľovi má *právo regressu*, totiž je oprávnený na základe uzavretej smluvy žiadať náhradu od predchodcu, ktorú on za neho ako domnelý záväzok plnil. Ovšem riešenie tohoto sporu nespadá už do kompetencie správneho úradu, ale do kompetencie súdu, nakoľko tu ide už výlučne o spor, vyskytnuvší sa *zo súkromnoprávneho pomeru*.

Tu treba prízvukovať a zdôrazňovať, že toto sú práve tie prípady, o ktorých sa citované rozhodnutie ministerskej rady zmieňuje a označuje ich ako súkromnoprávne otázky „*pripadnutia patronátskeho práva*“. Táto časť rozhodnutia znie nasledovne: „Kráľovské súdy v novšej dobe síce viackrát súdily v patronátskych sporoch, ale v týchto sporoch predmetom posudzovania bolo len to, že koho sa týka vznikom nesporné patronátstvo. Spor sa točil iba okolo rozhodnutia súkromnoprávnej otázky *pripadnutia patronátskeho práva* a tak sa týkal v podstate len súkromného pomeru.“

Teda rozhodnutie ministerskej rady malo na mysli len vyššie uvedené prípady; z neho vidieť, že v prípadoch, v ktorých sa ponechávala možnosť rozhodovania súdom, mohlo ísť len o tie prípady, v ktorých sa jednalo o riešenie sporu, vyskytnuvšieho sa medzi predchodcom a jeho nástupcom, lebo spor jedine len v týchto prípadoch sa mohol točiť okolo rozhodnutia súkromnoprávnej otázky pripadnutia patronátskeho práva, nakoľko v spore, ktorý cirkev zavedie (rozumej vždy patronátske spory), ani sa nemôže vyskytnúť čisto súkromnoprávna otázka, ktorá ako taká by vyžadovala rozhodovania súdov.

Tento samý názor — totiž, že len čiste súkromnoprávne otázky patria do kompetencie súdov — bol vyslovený aj v rozhodnutí býv. uh. min. kultu zo dňa

10. júna 1914 č. 27983. a najnovšie v náleze najvyššieho správneho súdu zo dňa 20. júna 1927 č. 13595.

Rozhodnutie býv. min. kultu č. 27983/914 znie nasledovne:

„Pri posúdení spornej veci má sa vziať do povahy v prvom rade kanonická vizitácia a na tomto základe má sa zistiť, o jaký patronát tu ide, menovite, či patronátske právo nad veľkoslávkovskou r. k. farou je vecné (jus patronátus reale) alebo rodové, poľažne rodinné (gentilium vel familiare). Túto otázku treba preskúmať preto, ponač od nej závisí, kto je subjektom patronátskeho práva. Pre rozriešenie tejto otázky treba ďalej vyšetriť, aký význam má prezentácia zo dňa 24. septembra 1908 a či trhová smluva z roku 1856 spôsobila a mohla vôbec spôsobiť takú zmenu v patronáte, ktorá by mala vliv na vykonávanie, pokiaľ sa týče, na prenesenie patronátneho práva. Konečne treba zistiť aj to, aké práva vykonával a vykonáva patrón voči kostolu pod jeho patronátom stojacemu a aké povinnosti konal alebo koná. Ponač tieto otázky sa vzťahujú na právny pomer patronátu, ako aj na jeho rozsah a obsah, náleží vec podľa výroku ministerkej rady ako tehďajšieho príslušného orgánu zo dňa 23. júna 1897 do pôsobnosti administratívnych úradov. Výrok kúrie číslo 5553/1908, na ktorý sa rozhodnutie podžupanovo odvoláva, nemá významu pre riešenie tejto veci, ponač podľa tohoto výroku kúrie predmetom rozhodovania súdu je iba otázka majetkoprávna, či záväzky z patronátskeho pomeru plynúce obťažujú jeden alebo druhý majetok, alebo oba, a v jakom pomere sa záväzok taký na oba majetky má rozdeliť; do oboru súdu náleží teda rozhodovať len vtedy, jestli ide o rozsah bremena na nemovitosti uvaleného.“

Nález najvyššieho správneho súdu zo dňa 20. júna 1927 č. 13595 znie nasledovne:

„Kompetenciou úradnou vo veciach patronátskych a hlavne hranicou príslušnosti medzi úradmi správnymi a riadnymi súdmi zabýval sa najvyšší správny súd

už v náleze zo dňa 15. apríla 1927 č. 4715 a vyslovil v náleze tomto právny názor, že kompetencia riadnych súdov na Slovensku rozhodovať o sporoch patronátnych obmedzuje sa len na tie prípady, kde ide o súkromnoprávny spor o vlastníctvo patronátskeho práva, tedy o to, koho je treba s hľadiska súkromnoprávneho pokladať za subjekt patronátskeho práva, kdežto administratívnym úradom prísluší rozhodovať tam, kde je medzi orgánmi štátnej správy a treťou súkromnou osobou spor o právnu existenciu, rozsah patronátskych práv a záväzkov.

Pri tomto názore zotrúva najvyšší správny súd i v danom prípade, poukazujúc, čo do jeho odôvodnenia podľa § 44 jedn. r., na citovaný nález.

Aplikuje-li sa uvedený názor na daný prípad, dospje sa k týmto výsledkom:

V danom prípade nejde o súkromnoprávny spor medzi sťažovateľom v obci V. Slavkov o tom, či predajom veľkoslavkovského — kedysi csákovského — majetku prešli tiež patronátske záväzky straniva kostola a fary vo V. Slavkove na kapitulú, ale predmetom rozhodovania administratívnych úradov bola naopak verejnoprávna otázka o právnej existencii a rozsahu patronátskych záväzkov sťažovateľovi.

Rozhodovať o tejto veci však podľa toho, čo bolo hore rečené, príslušalo do právomoci administratívnych vrchností.

Najvyšší správny súd uznal takto príslušnosť správnych úradov k riešeniu, prítomného sporu, musel teda v odpor vzaté rozhodnutie podrobiť svojmu meritornému preskúmaniu.

V odpor vzatým rozhodnutím bolo potvrdené rozhodnutie administratívneho výboru zo dňa 9. októbra 1917 č. 1147; týmto rozhodnutím opäť bolo potvrdené rozhodnutie podžupana č. 3200/17, ktorým tento vyslovil, že farára X. Y-na, nemožno s jeho žiadosťou odmietnuť ani vzhľadom k predaju z r. 1856, ani pre domnelé premlčanie, kdežto ináčej podžupan len vtedy

uložil slúžnemu, aby vydal prvostupňový výrok o existujúcich povinnostiach patronátskych.

Z tohoto vidno, že napadnutým rozhodnutím nebolo vôbec ešte rozhodnuté o rozsahu patronátskych povinností, ani o osobe zaviazaného, ale že v rozhodnutí tomto treba spatrovať len akýsi predchádzajúci (medzitýmny) výrok, ktorým úrad chcel vyriešiť dve otázky, ktoré pokladal za smerodajné pre konečné rozhodnutie. Napadnutým rozhodnutím bolo teda len to vyslovené, že farárom vznesený nárok nemožno odmietnuť ani z dôvodu trhovej zmluvy z roku 1856, ani z dôvodov premlčania.

Predmetom rozhodovania najvyššieho správneho súdu je teda otázka, či tento výrok je po práve.

a) Pokiaľ ide o onú trhovú zmluvu z roku 1856, treba uviesť toto:

I. Sťažovateľ uznáva, že do onoho predaju z r. 1856 patronátske práva i povinnosti straníva kostola vo V. Slavkove prislúchaly grófom Csákovským, tvrdí však, že tu ide o patronát reálny viaznúci na majetku Csákyovskom vo V. Slavkove, prečo vraj predajom majetku toho smluvou z roku 1856 aj patronátne bremená prešli na nového vlastníka (obec).

Úrady zase stoja na stanovisku, že tu ide o patronát rodový, ktorý preto predajom majetku neprešiel na nového majiteľa.

Svoj záver o tom, že tu išlo o patronát osobný, (rodový) a nie reálny, opiera žalovaný úrad v prvom rade o kanonickú vizitáciu z roku 1832, a to dľa názoru najvyššieho správneho súdu právom, keď predsa kanonická vizitácia z roku 1832 označuje za patróna kostola „excelsam familiam comitum Csáky“, tedy grófsku rodinu Csákyovskú a nie, ako ináč obvyklé „dominium terrestrem“, alebo „dominium terrestre“, takže toto znenie kanonickej vizitácie podáva dostatočný podklad pre shora zmienený záver žalovaného úradu. Pokiaľ sťažnosť poukazuje k dodatku obsadenému v kanonickej vizitácii: „... actu Domum Hotkocensem...“ je z toho

bližšieho určenia len patrné, že ním malo byť vyjadrené, ktorá vetva grófskeho rodu Csákyovského má patronátske právo vykonávať, bez toho, že by mala a mohla byť zmenená povaha onoho patronátskeho práva, ako rodového (osobného).

Šlo-li však o patronátne právo osobné (rodové) a nie o patronátne právo reálne, potom nemohla sa ho už pre túto jeho povahu dotýkať trhovú smluvu z roku 1856, prečo tiež bremená s patronátom tým spojené nemožno zahrnúť medzi oné „bremená“, ktoré, podľa zmluvy z roku 1856, na nového vlastníka prešli.

b) Pokiaľ ide o eventuelné premlčanie, uvážil najvyšší správny súd, že i keďby sa vôbec podľa práva platného na Slovensku pripustila zásadne možnosť premlčania patronátskych záväzkov, počína premlčanie to nie dátom posledného plnenia záväzkov patronátskych, ale len dátom odoprenia takého plnenia.

Také odoprenie potom stalo sa podľa shodných údajov ako sťažovateľa, tak úradov len roku 1875, takže by premlčaciu lehotu bolo treba počítat od roku 1875.

Nakoľko ďalej straníva plnenia v prospech katolíckej cirkvi činí premlčacia lehota 40 rokov (srovnaj: Almásy, Ungar-Privatrecht 1923 a Raffay Magyar Magánjog...) bola by premlčacia lehota uplynula len v roku 1915 a bolo teda premlčanie prerušené tým, že ako nesporne plynie zo shora opísaného stavu vecí, už pred touto dobou daný spor bol vznesený na príslušné úrady.

Je tedy i v tomto smere stanovisko úradu v shode so zákonom.

Z týchto úvah bolo treba sťažnosť zamietnuť ako bezdôvodnú.“

Naproti tu uvedeným názorom uhorská kúria v rôznych rozhodnutiach a zvlášť v rozhodnutí č. 5896/1907 zastáva názor, že majetkoprávne spory, plynúce z patronátskeho pomeru v smysle §-u 6. zák. čl. LIX. z roku 1881, nespádajú do kompetencie správnych úradov, ale do kompetencie sedrie, ako majetkoprávneho súdu, pokiaľ v bývalom Uhorsku obvyklou formou súkromného

patronátu je vecný patronát a preto v každom takom prípade, v ktorom spor zakladajúci materiál tvoria majetkoprávne otázky, plynúce z patronátskeho pomeru, ide o vecné obťaženie nemovitosti a na konci podotýka, že toto rozhodnutie ministerskej rady č. 32915/1897 sa vzťahuje iba na ojedinelý prípad ním rozhodnutý.

Tu treba poznamenať, že toto stanovisko kúrie je mýlne, pretože patronátske práva a povinnosti majú povahu práv a záväzkov verejnoprávných, prináleží preto v otázkach existencií a rozsahu patronátskych práv a povinností rozhodovať správnym úradom, nakoľko niet normy, ktorá by ich výslovne prikázala do oboru pôsobnosti riadnych súdov a ktorá by tým zmenila právny stav, založený historickým vývojom a stanovisko, ktorému bol daný výraz v mnohých predpisoch uhorského práva. (Nález najvyššieho správneho súdu č. 4715/1927.)

Ináče už aj sama kúria vo svojom dávnejšom rozhodnutí číslo 7428/1889 vypovedala, že „v cirkevných požiadavkách má byť administratívnou cestou rozhodnuté,“ a v rozhodnutí číslo 2180/1889 vypovedala, že „cirkevné požiadavky, zakladajúce sa na kanonických vizitáciách vôbec, patria do kompetencie administratívnych vrchností.“

Ďalej neobstojí ani ten dôvod kúrie, ako by citované rozhodnutie ministerskej rady sa vzťahovalo výlučne na ojedinelý, ňou rozhodnutý, konkrétny prípad, pretože zákon o kompetenčnom súde (zakonitý článok LXI. 1907) v jeho dôvodovej zpráve zdôrazňuje, že rozhodnutia kompetenčného súdu sú zásadného významu a majú byť v záujme zachovania právnej jednotnosti smerodajné tak pre súdy, ako aj pre administratívne vrchnosti. Nakoľko však do roku 1907 ministerská rada bola kompetenčným súdom, preto aj jej rozhodnutiam treba privlastňovať takého významu, akého teraz požívajú rozhodnutia kompetenčného súdu a ktoré musia byť záväzným tak pre správne úrady, ako aj pre súdy, nakoľko len týmto spôsobom je možné odstrániť ten

veľký chaos a neistotu, ktorá panuje na poli týchto záležitostí následkom zasahovania súdov do týchto sporov.

Ináč už aj náš najvyšší správny súd v náleze číslo 13595/27 zaujal stanovisko, že názor kúrie v týchto sporoch nie je smerodajný pre administratívne vrchnosti, ale má byť smerodajným len stanovisko ministerskej rady vyjadrené v rozhodnutí číslo 32915/1897.

Táto časť nálezu najvyššieho správneho súdu znie nasledovne: „Vzhľadom na to, že v odpor vzaté rozhodnutie sa dovoľáva rozhodnutia uhorskej kúrie, vytyká sťažnosť jestliže v takýchto veciach má byť rozhodujúcim názor kúrie...“

4. *Do štvrtej skupiny patria sporné otázky, týkajúce sa zaviazanosti konpatrónov, totiž, keď cirkev svoje požiadavky nie od jednej, ale od viacerých osôb, ako od konpatrónov vymáha. V týchto prípadoch treba ustáliť kompetenciu každopádne v prospech správnych úradov, nakoľko administratívna vrchnosť v týchto sporoch má hľadať nie pomer majetku, totiž súkromnoprávny pomer, ale len tú okolnosť má zistiť, či patronátsky pomer voči obžalovaným jestvuje alebo nie, a v kladnom prípade má obžalovaných odsúdiť na plnenie sporných povinností. Odsúdení majú však možnosť cestou riadnych súdov pomer plnenia týchto povinností medzi sebou ustáliť.*

Keď však spor vznikne výlučne medzi patrónmi bez pritiahnutia cirkvi, vtedy rozhodovanie patrí do kompetencie súdov, ako riešenie súkromnoprávneho pomeru, vzniknuteľného medzi nimi, ako súkromnými osobami. Uhorská kúria však nedistingvuje v tomto ohľade a v oboch prípadoch bez povšimnutia toho, či spor vyvolala cirkev alebo spor vznikol výlučne medzi patrónmi, — zastáva názor, že tieto spory bez ohľadu na to, kto ich vyvolá, patria do kompetencie riadnych súdov (Kúria č. 5553/1909): „keď predmetom sporu je jediná tá majetkoprávna otázka, či z patronátskeho práva vyplývajúce záväzky, to alebo ono panstvo obťažuje a v prípade, žeby obidve panstvá obťažovali,

tento záväzok medzi nimi v akom pomere má byť rozdelený; keď teda ide o vecné bremeno vzťahujúce sa na nemovitosť, poľažne o jeho rozsah: spor patrí do kompetencie majetkového súdu.“ Naproti tomu stanovisku kúrie rozhodnutie ministerskej rady číslo 52915/1897 vypovie: „kráľovské sudy v novšej dobe síce viackrát súdily v patronátskych sporoch, ale v týchto sporoch predmetom posudzovania bolo iba to, koho sa týka na vznik nesporné patronátstvo. Spor sa točil iba okolo rozhodnutia súkromnoprávnej otázky pripadnutia (át-háramlás) patronátskeho práva a tak sa týkal v podstate len súkromnoprávneho pomeru.“

Tento samý názor ministerskej rady si osvojil aj náš najvyšší správny súd a v náleze zo dňa 13. apríla 1927 číslo 4715/1927 podobne obmedzuje kompetenciu súdov len na tie prípady, v ktorých išlo o súkromnoprávny spor o vlastníctvo patronátskeho práva, ktorého právny základ a rozsah bol nesporný, alebo nemal vo spore významu, alebo keď sa jednalo len o tú otázku, ktorú zo stránok, — medzi ktorými spor vzniknul, — treba pokladať za subjekt onoho práva s hľadiska súkromnoprávneho.“

5. *Do piatej skupiny patria spory, ktoré vzniknú medzi patrónom a veriacimi ohľadom tej otázky, kto je z nich povinný konať isté povinnosti (na príklad: ručné a zápražné práce)?*

Uhorská kúria aj v týchto sporoch, vychádzajúc z toho stanoviska, že sa jedná v nich o majetkoprávne sporné otázky, ustálila kompetenciu riadnych súdov (kúria č. 5896/1906). Lenže ani tento názor kúrie neobstojí, pretože v týchto prípadoch predmet sporu tvorí otázka, kto je povinný plniť cirkvi určité záväzky, totiž kto je subjektom patronátskeho práva? Nakoľko však riešenie týchto otázok — ako som to vyššie uviedol — spadá do kompetencie správnych úradov, preto aj všetky tieto otázky, ako otázky verejnoprávne, spadajú do kompetencie správnych úradov. Do kompetencie súdov riešenie patronátskych otázok len vtedy spadá, keď

patrón a veriaci smluvne upravujú si medzi sebou spôsob plnenia patronátskych povinností a spor vznikne výlučne z tohoto právneho pomeru, teda s vylúčením dotýčajúcej cirkvi. Nakoľko teda tento právny pomer nezakladá sa na patronátskom pomere, ale na smluve, uzavretej medzi patrónom a veriacimi, preto treba ho považovať za súkromnoprávny pomer a z neho vyplývajúci spor z tohoto dôvodu treba vradiť do kompetencie riadnych súdov.

Práve v súvislosti pojednávania patronátskych záležitostí veľmi často sa vyskytuje námietka tak so strany žalobcu, ako aj so strany obžalovaného, že vybavenie spornej veci nespadá do kompetencie pokračujúcej administratívnej vrchnosti, ale do kompetencie súdu z toho dôvodu, že „*právny základ požiadavky je sporný.*“ Naproti tomuto názoru — vyvinuvšiemu sa na základe judikatúry uhorskej kúrie — najvyšší správny súd v náleze číslo 4715/1927 vypovedal, že do pôsobnosti súdov len tie prípady patria, v ktorých sa jedná o súkromnoprávny spor o vlastníctvo patronátskeho práva, ktorého právny základ a rozsah je nesporný. Z tohoto vidno, že najvyšší správny súd len vtedy pripúšťa možnosť rozhodovania súdov v patronátskych sporoch, keď právny základ požiadavky je *nesporný*. Aby sme však správnosť týchto dvoch protinázorov s právneho stanoviska mohli posúdiť, je nevyhnutne potrebné skúmať a zistiť všetky tie skutočnosti, okolnosti a podmienky, ktoré patronát utvorily, jedným slovom, je potrebné zistiť právny základ požiadavky, ktorý sporné stránky popierajú a ktorý v dôsledku tohoto popierania stránok stal sa sporným.

Právny základ patronátskej požiadavky tvoria však otázky existencií a rozsahu patronátu, totiž otázky: či v danom prípade vznikol, jestvuje, alebo či už zanikol patronát; či obžalovaný je subjektom patronátskych práv a povinností, alebo či sporná požiadavka sa vôbec

nachodí v obsahu patronátskych záväzkov a v jakom rozsahu? Tieto otázky, ako som to už vyššie uviedol, sú otázky verejnoprávne, ktoré ako také, spadajú do kompetencie správnych úradov. V dôsledku toho úlohou a povinnosťou administratívnych vrchností je, aby sa ďalej zaoberaly aj otázkou, či právny základ požiadavky, považne či právny titul sporu — ktorý stránka popiera — v danom prípade existuje, alebo nie, lebo však bez riešenia, považne bez ustálenia tejto okolnosti vôbec nemôže byť reči ani o tom, či právny základ požiadavky je sporný alebo nie? Keď ale pokračujúca administratívna vrchnosť, považne orgán je oprávnený skúmať, či právny základ požiadavky v danom prípade jestvuje, alebo nie, musí mať právo a dostatočnú kvalifikáciu aj k tomu, aby mohol, považne aby vedel ustáliť, či právny základ požiadavky je sporný, alebo nie a dľa toho vo veci rozhodol.

Vo všeobecnosti právny základ požiadavky sa stane sporným vyskytnutím samého sporu, to jest už vtedy, keď oprávnený žiada splnenie svojich požiadaviek a dlžník ich plnenie odoprel.

Tým teda, že dlžník svoje povinnosti plniť odoprel, považne, že obžalovaný tú námietku činí, ako by právny základ požiadavky bol sporný, nezavdáva príčiny k tomu, aby pokračujúca administratívna vrchnosť následkom vznesenia tejto námietky, vyhlásila sa za nepríslušnú vo veci rozhodovať, — ponevác v protivnom prípade nebolo by sporu — a predsa nikomu nenapadne, aby len z toho dôvodu vec bola odstúpená súdu a preto tým menej možno to urobiť na základe vznesenia púhej námietky obžalovaného, ktorý túto námietku často už len z toho dôvodu činí, aby sa spor čím ďalej preťahoval. — V prípade akceptovania tejto námietky by sa mohlo prihodiť, že všetky patronátske spory by prináležaly do kompetencie súdov, nakoľko sporné stránky túto námietku v každom spore by mohli uviesť a tým doterajšia prax, vyvinuvšia sa na poli týchto záležitostí, by sa stala zbytočnou a iluzórnou.

Právny základ požiadavky — ako som to už vyššie spomenul — *stal sa sporným už vtedy, keď dlžník plnenie záväzkov odoprel*, totiž už pri zavedení samého sporu, a preto dlžník (obžalovaný) učením tejto námietky ani nemieni znova poprieť právny základ požiadavky, ale chce dosiahnuť, aby pokračujúca vrchnosť v danom spore vyslovila si nepríslušnosť a odstúpila vec na patričné miesto, to jest súdu.

Keď ale namietajúca strana to chce dosiahnuť, aby sporná záležitosť bola odstúpená súdu, nemá popierať právny základ sporu, lebo ten už aj bez tejto námietky sa stal sporným, ale má namietat, že v danom prípade ide o riešenie sporu, vyskytnuvšieho sa *zo súkromnoprávneho pomeru*, ktorý ako taký patrí do kompetencie súdov.

V súvisi s touto otázkou treba sa zmieniť aj o tom stanovisku uhorskej kúrie, — ktoré zastáva i samé uhorské ministerstvo kultu — dľa ktorého *sporné cirkebné požiadavky v prvom rade patria do kompetencie administratívnych úradov, lenže strana, ktorá s rozhodnutím administratívnej vrchnosti nie je uspokojená, po vyčerpaní inštančného poradu, je oprávnená celú vec preniesť k súdu za účelom jej meritórneho riešenia*.

Tento názor, považne stanovisko, totiž, aby dve rôzne fóra rozhodovaly v tej istej veci, neobstojí z tej jednoduchej príčiny, lebo by sa mohlo prihodiť, že jedno fórum by ustálilo spornú požiadavku, kdežto druhé fórum (súd) túto požiadavku nielen žeby nezistilo, ale žalujúceho s jeho žiadosťou — pravdepodobne — pre nedostatok dôvodov by zamietlo.

Toto by bolo ovšem právne absurdum, ktoré právny poriadok nikdy a nikde nestrpí.

Z tohoto stanoviska ďalej by sa dalo vylodiť, že administratívne vrchnosti nemajú dostatočnej kvalifikácie k právoplatnému meritórnemu riešeniu týchto sporov, že sú inferiornejšie ohľadom kvalifikácie a že „quasi“ *stoja pod kontrolou súdov*.

Tieto námietky neobstoja, lebo pokračujúce administratívne vrchnosti musia mať dostatočnú, a to zákonom

predpísanú kvalifikáciu k riešeniu týchto sporov. Keď sa aj prihodí — a to dosť často, — že nižšia administratívna vrchnosť nesprávne rozhodne, v svojich právach poškodená stránka má možnosť použitím opravných prostriedkov sa domáhať nápravy až po samé ministerstvo. Jestli by však ani rozhodnutím ministerstva sa neuspokojila, má možnosť vo forme sťažnosti domáhať sa nápravy u najvyššieho správneho súdu, ktorá ustanoví je už len dostatočnou zárukou každému, že sporný prípad tak so stanoviska materiálneho — ako aj formálneho práva správne bude vybavený.

Na základe výšvuedených vývodov otázku kompetencie v krátkosti nasledovne možno shrnúť:

Vo všetkých tých prípadoch, v ktorých cirkev spor zavádza, iným slovom: keď vo vyskytnuvšom spore cirkev a patrón stoja oproti sebe, treba ustáliť kompetenciu v prospech správnych úradov.

Keď však spor bez pritiahnutia cirkvi vznikne výlučne medzi patrónmi (konpatrónmi), poľahne medzi predchodcom a jeho nástupcom, (teda medzi predošlým a terajším majiteľom) majetku obťažného patronátom, vtedy kompetenciu treba ustáliť každopádne v prospech riadnych súdov, ponač predmetom už týchto sporov tvoria otázky súkromnoprávne, zakladajúce sa na súkromnoprávnom pomere. (Na príklad smluva, čarovanie atď.)

Po všeobecnom riešení otázky kompetencie úradov, poľahne po ustálení kompetencie správnych úradov a súdov, je potrebné ustáliť aj užšiu kompetenciu, totiž je potrebné zistiť, ktoré sú to tie správne úrady, ktoré sú kompetentné rozhodovať v patronátskych sporoch.

Na túto otázku dá jasnú a zreteľnú odpoveď náš najvyšší správny súd, ktorý v náleze zo dňa 13. apríla 1927 č. 4040 vypovie, že v sporoch o existenciu a rozsah práva patronátskeho na Slovensku končí porad inštancií správnych ministerstvom, v I. stupni rozhodne okresný

úrad, v II. stupni župný úrad a v III. stupni ministerstvo školstva a národnej osvety.

Tento nález znie nasledovne:

Podľa historického vývoja na území, patriacom predtým ku korune svätoštefanskej, najvyšším patronom bol uhorský kráľ. (Viď Sv. Štefan II. kniha, I. odst., Verböczy, Tripartitum, I. — titul 10. § 3. a titul 11, ďalej najmä i zák. čl. IX : 1553, zák. čl. XXXVI : :1569, zák. čl. LX : 1715, zák. čl. LXXI : 1723, zák. čl. XXIII : 1790 a iné, kde toto vrchnostenské postavenie uhorského kráľa ako najvyššieho patróna je opätovne uznávané a výslovné prehlasované.) Časom a ďalším historickým vývojom zvlášť i pomerov konštitučných fakticky výkon práva tohoto prešiel z vlastných rúk panovníkových na vládu, ktorá ich vykonávala v jeho mene ako jeho zástupca a zmocnenec, a to i pokiaľ ide o rozhodovanie v sporných veciach patronátskych, ktorá jurisdikcia tvorila podstatnú súčasť práv panovníka, prináležiacich ako najvyššiemu patrónovi, ako je patrné obzvlášť i z citovaného už zák. čl. XXIII : :1790, a ďalej aj pokiaľ ide o úpravu tohoto úseku právneho rádu vôbec, ako nasvedčujú početné predpisy, ktoré vláda prípadne ministerstvo, do oboru ktorých otázky tieto boli prikázané, v XIX. a XX. storočí skutočne vydala.

I keď potom táto časť výkonu patron. práva, totiž jurisdikcia v záležitostiach v obor ten spadajúcich, bola sverená aj nižším orgánom verejnej správy, — pri čom, ako histor. vývoj nasvedčoval, nie bez významu byly vynorivšie sa zatým otázky kompetenčných konfliktov medzi úradmi správnymi s jednou a riadnymi súdmi so strany druhej, ako i analogie organizačného a hierarchického systému v tom i onom obore štátnej správy a súdovnictva — konštituovaný tak inštančný porad i v tomto obore adm. jurisdikcie a vsunuté medzi tú ktorú stranu a orgán, ktorému dľa horeuvedeného náležalo riešiť sporné otázky patronátne právoplatne a s konečným účinkom, činitelia ďalší, nenastala tým ešte nijako delegácia oných kompetenčných práv a po-

vinností v ten spôsob, že kompetencia, náleživšia predtým výhradne centrálnym orgánom štátnej správy, bola by presunutá na tieto nižšie orgány ako na fórum konečné, lež že by tu bola pozitívna norma, ktorá by k tomu cieľu smerovala a ktorá by takýto presun kompetencie výslovne dekretovala, vylučujúc naďalej kompetenciu orgánu dosiaľ výhradne náležiacu vôbec, alebo aspoň za určitých podmienok (pri súhlasnom výroku nižších inšancií a pod.)

Lež normy také uh. právny rád v záležitostiach tohoto druhu nepoznal a nemôžu byť spatrované ani v predpisoch §-u 2. zák. čl. XX : 1901 vzhľadom k § 12. tohoto zák. článku a v stálej judikatúre najvyššieho správneho súdu.

Ale potom napadnuté rozhodnutie, akožto výrok župného úradu, nie je výrokom poslednej stolice príпустného poradu inštančného, končiaceho teprv u ministerstva akožto úradu centrálného, a bolo by teda sťažnosť do rozhodnutia toho podanú odmietnuť ako neprípustnú podľa § 5. zák. o n. s. s.

Najvyšší správny súd neshliadal však, žeby tu bol dôvod opatrenia tohoto druhu, nakoľko ten protestný nedostatok bol vyvolaný žalovaným úradom, ktorý v právnom poučení, pripojenom k napadnutému rozhodnutiu, ďalší riadny právny prostriedok výslovne vylúčil, k čomu mal tým menej dôvodu, nakoľko podľa správnych spisov centrálny úrad, totiž referát min. školstva v Bratislave, opätovne svoju kompetenciu ako konečná inšancia v danej veci zastával.“

Kanonické vizitácie.

Pri súdobníctve patronátskych sporov veľkú rolu hrajú kanonické vizitácie, ba smele rečeno, majú rozhodujúci význam pri vynesení konečných rozhodnutí.

Táto ich značná úloha vyjadruje sa obzvlášť v tých sporoch, v ktorých cirkev preto žaluje, aby patróna prinútila k uznaniu a plneniu záväzkov, vyplývajúcich z patronátskeho pomeru.

Kanonickým vizitáciam dopomohly k tomuto veľkému významu dve mýlne teorie.

Jedna z nich považuje kanonické vizitácie za listiny, *platné na všetky časy*, kdežto druhá tvrdí, že kanonické vizitácie sú *bilaterálne smluvy*.

Túto večnú platnosť prirodzene netreba brať v užšom smysle slova. Podstata tejto teorie je tá, že *kanonické vizitácie upravujú záväzky povahy verejnoprávnej, že verejné práva samy od seba nevzniknú, nepremlčia sa, ale len iným verejnoprávnym skutkom môžu byť účinnosti pozbavené, teda len zákonodarnou cestou, a v dôsledku toho ani záväzky, uvedené v kanonických vizitáciách, nemôžu zaniknúť*, a to nielen následkom ich nevykonávania, ale ani vtedy, keď ohľadom ich vykonávania medzi časom vyvinula sa práve opačná prax. Ten istý názor zastávali nielen právnici cirkevného práva, ale zastávalo ho aj samé uhorské ministerstvo v rôznych rozhodnutiach (5096/1881 V. M., 53200/1883 B. M., 60384/1889 B. M.).

Tu treba zdôrazniť, že tento názor je úplne mýlny a ako taký ani obstať nemôže. Je síce pravda, že inštitú-

cia patronátu je pôvodom a povahove inštitúciou verejnoprávnou; lenže už aj samé východisko, ako by verejné práva nezanikly, je mýlne.

Veď aj sám zákon stane sa zastaralým, keď jeho opatrenia po dlhej dobe nezodpovedajú viacej zmeneným pomerom, totiž keď sa nehodia do zmenenej právnej sústavy. Z tohoto dôvodu je potrebné, aby ustanovizeň premlčania stala sa podstatnou ustanovizňou právneho systému, pretože *právny systém bez inštitúcie premlčania nemôže byť správny a dokonalý*. Vyžaduje inštitúciu premlčania v prvom rade sama *právna istota a sloboda premávky*, ktorá v nedostatku tejto inštitúcie by bola úplne znemožnená, pretože veriteľ aj tie najzastaralejšie nároky kedykoľvek by mohol uplatňovať voči dlžníkovi, ktorý však za tak dlhú dobu odpadol od dokazovacích prostriedkov. Zo stanoviska materiálneho práva bolo by to správne, ale bolo by to na škodu verejného poriadku vôbec. Že jednotlivci následkom premlčania utrpia škodu, nie je také veľké zlo, ako keď by mal byť právny poriadok vystavený nebezpečeniu; konečne sám veriteľ nesie vinu na tom, že pozbyl práva na uplatnenie svojich nárokov, pretože za tak dlhú dobu (32 rokov) mal príležitosť a možnosť tieto uplatniť.

Samozrejme, že tá právna zásada, ako by verejné práva nepodliehaly premlčaniu, je už zastaralá, a to tým skorej, pretože dnešný právny názor kvalifikuje patronátske farchy za „pozemkové bremená“.

Avšak pozemkové bremená práve tak podliehajú premlčaniu, ako aj všetky ostatné súkromné práva a z toho dôvodu aj patronátske práva treba podrobiť inštitúcii premlčania.

Keď teda patronátske pomery nemožno vyňať z inštitúcie premlčania, preto nemôže byť reči ani o „vecnej“ platnosti kanonických vizitácií.

Tak podobne nesprávny je aj ten názor, ktorý kanonické vizitácie pokladá za bilaterálne smluvy.

Je síce možné, že kanonické vizitácie majú ráz smlu-

vy, avšak toto sú len výnimky a preto pravidelne treba zastávať ten názor, že *kanonické vizitácie nie sú smluvy a vôbec nie sú bilaterálne právne úkony*.

Aby sme sa však o správnosti tohoto stanoviska mohli presvedčiť, je potrebné, aby sme skúmali, kedy a prečo vznikly kanonické vizitácie, čo bol ich význam a aký bol ich vývin až do dnešnej doby.

Inštitúcia kanonických vizitácií je tak stará, ako samé kresťanstvo. Prvými vizitátormi boli sami apoštoli, ktorí počas cestovania jednotlivé cirkve navštívili, aby sa presvedčili o ich položení. V IV. a V. storočí táto inštitúcia už bola úplne vyvinutá.

Vizitácie konali v tejto, ako aj v terajšej dobe, pravidelne biskupi za tým účelom, aby cirkevná vrchnosť na tvári miesta si urobila spoľahlivý úsudok o stave duchovných a hmotných záležitostí týchto obcí, aby dľa možnosti ihneď na mieste napravila menej dôležité vady a aby kontrolovala cirkevnú disciplínu. Pozdejšie tieto vizitácie vykonávali biskupmi poverení „archidiakoni“, ktorý zvyk udržal sa až doposiaľ.

Význam týchto vizitácií vzrástol zvlášť v dobe reformácie, keď v záujme vývinu náboženského života cirkev veľmi potrebovala vykonávanie týchto vizitácií, ale už aj vtedy venovala veľkú pozornosť tomu, aby dôchodky cirkví boli stále v evidencii držané a aby mohli byť aj inkasované.

Trnavská synoda r. 1611 nariaďuje, aby archidiakoni usilovne vykonávali vizitácie a aby výsledok vizitácií vždy oznámili biskupom. Vo forme otázok byly uvedené tie okolnosti, ohľadom ktorých archidiakoni mali zbierať potrebné dáta. O týchto vizitáciach byly napísané listiny a byly uschované v cirkevných archívoch. V podstate tieto vizitácie sú totožné s vizitáciami dnešnými. Sú v nich uvedené všetky tie dáta, ktoré cirkev interesujú a veľmi dopodrobne sú v nich uvedené aj dáta, ktoré sa vzťahujú na cirkevný majetok a cirkevné dôchodky a zvlášť sú označené aj povinnosti patrona a veriacich.

Že však pri takýchto príležitostiach zostavené listiny nemožno pokladať za smluvy, najlepšie dokazuje tá historická skutočnosť, že vydržiavanie vizitácií snažili sa prekaziť i zemepáni i veriaci, a preto štát bol nútený poskytnúť cirkvi pomoc, aby vizitátori mohli nerušene vizitácie vykonávať.

Takzvané generálne vizitácie boli vykonávané na základe kráľovského nariadenia. Títo vizitátori prevádzali vyšetrovanie a vypočutie stránok a dľa ich výsledku zaznačili potrebné dáta. Aby však ich pokračovanie malo potrebnú vieryhodnosť, boli k nim pridelené úradné orgány, ktoré opatřily zostavenú listinu na tvári miesta svojimi podpismi a úradným razítkom (Testimonium legale).

Počas panovania cisára Jozefa II. tieto kráľovské vizitácie zanikly a od tejto doby byly vykonávané výlučne len na základe nariadenia biskupov, ale účasť úradných orgánov zostala aj naďalej na dôkaz toho, že do týchto zápisníc následkom prevedeného vyšetrovania len pravdivé dáta byly pojaté.

Z vyššieuvedeného vidno, že v kanonických vizitáciách byly pojednávané nielen patronátske pomery, ale byly v nich pojednávané všetky možné okolnosti, ktoré cirkev interesujú. Ďalej aj to vidno, že *v nich uvedené body, vzťahujúce sa na pomery patronátske, nevznikly následkom vyjednávania a dohodnutia zainteresovaných stránok, ale ako výsledok vyšetrovania byly pojaté do kanonických vizitácií za tým účelom, aby cirkev určite vedela, aká je prax, čo môže žiadať od patróna, poľažne od veriacich.*

Niet pochybnosti o tom, že z príležitosti vizitácie mohol byť nejaký sporný právny pomer, pokiaľ išlo o hmotné záležitosti náboženskej obce, prostredníctvom cirkevnej vrchnosti za účinnosti všetkých účastníkov upravený a nesporným učiněný tak, že takáto vizitácia mala byť na budúce základom pre posudzovanie tohoto pomeru, obsahujúc v sebe v tomto smere prvok právotvorný; nebolo však tomu tak vtedy, keď medzi účast-

níkmi nebolo reči o žiadnom spore a keď sa jednalo výlučne o zistenie skutočného stavu. (Nález n. s. s. č. 2108/1921.)

Prírodzene, že biskup počas vizitácií mohol sa v určitých otázkach s patrónom dohodnúť, lenže ani následkom tejto púhej skutočnosti kanonická vizitácia sa ešte nestala smluvou.

Vo všeobecnosti možno tvrdiť, že tieto *vizitačné listiny postrádajú všetky poznatky bilaterálneho právneho úkonu.*

K tomu, aby vôbec mohlo sa jednať o smluvu, je potrebná dohoda, a to, aby táto dohoda bola v istej predpísanej forme vyjadrená.

Pri skúmaní formy kanonických vizitácií vidíme, že vo veľkom počte sa nachodia také vizitácie, v ktorých okrem podpisu biskupa alebo archidiacona iných podpisov vôbec nenájdem, iba podpis a razítko úradného orgánu, ako „*testimonium legale*“, ale na žiaden pád nie podpis patróna, alebo jeho povereníka. V týchto listinách pravidelne sú uvedené všetky osoby, v prítomnosti ktorých vizitácie byly prevedené.

Nájdu sa však v hojnóm počte aj také listiny, z ktorých patrne vysvitá, že patrón pri prevedení vizitácií ani osobne, ani v zastúpení nebol prítomný.

Z tohoto dôvodu tieto listiny ani pri najlepšej vôli nemožno považovať za smluvy, lebo bez vyjadrenia, súhlasu a prítomnosti patróna byly zostavené a preto ich obsah ho sám v sebe nemôže viazať.

V dôsledku toho, takáto kanonická vizitácia nemôže slúžiť za základ vynesenia rozhodnutia, ale je potrebné zistiť iný právny základ k ustáleniu práv a povinností, vyplývajúcich z patronátskeho pomeru, lebo však takáto kanonická vizitácia ani k tomu je nie dostatočná, aby ňou mohol byť dokázaný vznik samého patronátu.

Konečne nachodia sa aj také kanonické vizitácie, v ktorých mimo podpisu biskupa najdem aj podpis patróna, alebo jeho povereníka. V týchto listinách teda

smluvná forma by bola zrejماً, lenže ani ony nemôžu byť považované za smluvy, nakoľko už aj ich zovňajšok a obvyklý štýl protirečí smluve. Biskup v svojom mene a v slávnostnej forme prednáša sám obsah listiny. Na príklad: „Antonius Juranits Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopus Jaurinensis S. C. et R. A. Majestis consiliarius, inclytæ prædialis sedis nobilium de Vetse perpetuus supremus Cones et Colator.

Memoriae commendamus tenore Praesentium significastes, quibus expedit Universis quod Nos occasione Visitationis Canonicae, quam Ao. 1851. die 20. mensis Junii in Parochia Pordány I. Comitatus Soproniensis et Districtui Szanyensi ingremiata, auxiliante Deo instituimus, Parochiae hujus Dotationem, Bona et Jura in praesentia Spectabilis ac Perillustrium DD. Alexandri Pottyondy de Eadem Ord. Julium, et Petri Henney Jurassoris, tamquam pro Testimonio Legali ex parte antelati I. Cottus Exmissorum, in concursu item Spectabilis ac Perillustrium DD. Joannis Ruzsa Fiscalis Dominialis et Michaelis Ruchitl, I. Domini Kapuvár Provisoris velut per Celsissimum Dominum ad hunc Actum specialiter Deputatorum; tum A. R. D. Georgii Borbély, Districtualis V. A. Diaconi, et Ecclesiae Csorna Parochi, nec non R. D. Martini Svatits Parochi Loci, ac denique Deputatorum Communitatis Pordányiensis Legali modo pertractantes, sequentem comperimus tam per Celsissimum Dominium, quam et per Communitatem Podányensem recognitum, quem proin realem et authenticum declaramus Statum.“

Obsah tejto smluvy analyzujúc, uvidíme, že jej podstata je nasledovná: „Nos parochiae donationem bona et jura pertractantes (množný počet sa vzťahuje na „nos“ a nie na prítomných; biskup v „plurális majesticus“-e hovorí) ...sequentem statum comperimus et autenticum declaramus“. Smysel tejto vety je ten, že biskup, pojednávajúc o dôchodkoch, majetkoch a právach fary, nasledovný stav vyhlási za vieryhodný.

Z výrazov: „in praesentia dominorum“, „per celsissimum Dominum... recognitum“, vidno, že biskup ustáli, vieryhodným spôsobom vyhlási, kým zástupca patróna je len prítomný, uzná pravdivosť vtedajšieho skutočného stavu, biskupom v tejto listine vyhláseného. Je zrejmé teda, že tu chybuje najpodstatnejší poznatok smluvy „consensus“.

Ďalej nemožno ustáliť na základe kanonických vizitácií ani zaviazanosť patróna, pretože slovesá týchto listín všade hovoria len v prítomnej dobe (restaurat, conservat atď.) a niet v nich ani jediného výrazu, ktorý by sa vzťahoval na prevzatie záväzkov patróna do budúcnosti.

Z vyššie uvedených je zrejmé, že *kanonické vizitácie nie sú smluvy, ale také listiny, ktoré patronátske pomery a vôbec všetky cirkev zaujímajúce okolnosti vieryhodným spôsobom zaznamenávajú.*

Napriek tomu nie je vylúčené, žeby buďto v súvislosti s kanonickou vizitáciou, alebo neodvisle od nej v istom konkrétnom prípade nemohla vzniknúť smluva; nasledovne administratívna vrchnosť, keď za základ rozhodnutia chce upotrebiť kanonickú vizitáciu, nemá sa uspokojiť len s jej výťahom, ale má si vyžiadať jej celý hodnoverný opis spolu s podpismi, aby mohla zistiť, či táto kanonická vizitácia je smluvou, alebo nie? Toto konštatovanie má veľký význam pre ustálenie právneho titulu. Lebo keď kanonická vizitácia je smluvou, teda právny titul bude spatrený v samej smluve, ktorá medzi stránkami utvorila záväzkový právny pomer.

Keď však *kanonická vizitácia nie je smluvou, vtedy neobsahuje ani právny titul, preto tento právny titul treba hľadať v stálej praxi*, v stálom vykonávaní práv a povinností a v nepretržitej držbe práva, iným slovom právny titul a súčasne aj nabývací spôsob jeho je „*vydržanie*“. Cirkev teda vydržaním nadobudne toho práva, aby patrón jej dodával isté naturálie, kostol alebo faru dal opraviť atď. Aby však toto nastalo, totiž aby

vznikol jej právny nárok, prirodzene k tomu je potrebné uplynutie istej doby, a to dľa súkromného práva 32 rokov.

Všeobecne je známo, že tieto kanonické vizitácie pravidelne sú dávnejšieho pôvodu ako ich právny titul, ktorý spočíva na nepretržitom ususe, vyvinuvšom sa buďto po, alebo už pred vznikom kanonických vizitácií; v dôsledku toho ich význam natoľko klesol, že teraz sú upotrebitelné, poľažne spôsobilé len k tomu, aby mohla byť nimi dokázaná pravdepodobnosť toho, či usus o nabývaní a udržaní práva je ten istý, ktorý bol v dobe kanonických vizitácií.

Teda k praktickému uplatneniu práv, plynúcich z patronátu, sa vyžaduje, aby držba práv skutočne jestvovala, lebo, keď ohľadom patronátskych práv a povinností iná prax sa vyvinula, obsah a rozsah záväzkov sa zmenil, alebo vôbec zanikol, vtedy je zrejmé, že nastalo aj premlčanie uplatňovania týchto práv vzdor tomu, že sú ony vykázané v kanonickej vizitácii, alebo že v predošlej dobe byly vykonávané a uplatňované. Premlčanie týchto práv voči cirkvi však nastane len po 40 rokoch.

Teraz vyskytuje sa otázka, že kedy nastane plynutie premlčacej doby?

Plynutie premlčacej doby sa započne vtedy, keď niektorá požiadavka sa sročnou stane (peniaze, naturálie), alebo sa naskytila možnosť na jej uplatňovanie (oprava budovy), a oprávnený svoj právny nárok neuplatňuje.

Nie je správny názor, dľa ktorého plynutie premlčacej doby by mohlo nastať len výslovným odopretím, pretože v takýchto prípadoch premlčanie by nastalo len veľmi zriedka, a to na úkor patróna, nakoľko patrón veľmi často nemá príležitosti, aby výslovne mohol poprieť požiadavku žalujúceho (oprávneného), poľažne aby výslovne mohol dať odopretie dajakým spôsobom na javo. Mnoho prípadov je, v ktorých premlčanie dľa povahy predmetu požiadavky musí nastať aj bez vý-

slovného odopretia po 32 poľažne 40 rokoch. Tu treba poznamenať, že za 40 rokov nie sám patronát, ale len jednotlivé záväzky (požiadavky) sa premlčia. Na príklad ročitá dodávka paliva alebo dodávka ložného farárovi, oprava kostola a fary atď. Je nemysliteľné, aby v týchto prípadoch plnenie povinností sa sročným nestalo, alebo aby sa nevyskytla príležitosť na ich plnenie za 40 rokov.

Teda príležitosť je tu daná na uplatnenie požiadavky. Keď ale oprávnený tohoto práva nepoužije, poľažne svoj právny nárok neuplatňuje, niet prekážky, aby aj bez výslovného odopretia nemohlo nastať premlčanie, ktorého najeklatantnejším poznatkom je: *rationalita*.

Nachodia sa však aj také prípady, v ktorých premlčanie ani po 40 rokoch nenastane. Na príklad povinnosť patróna ohľadom znovavystavenia kostola alebo fary. Tieto povinnosti a týmto podobné sú *nevypočítateľné, nevyskytujú sa periodicky, ale vždy len dľa potreby veci, ktorej slúžia*. V týchto prípadoch cirkev svoj nárok v premlčacej lehote ani nemôže uplatňovať, pretože nevyskytuje sa jej príležitosť na jeho uplatnenie, ak len nie vtedy, keď kostol alebo fara sa srútila a tým vyskytla sa potreba ich znovuvystavenia. Nemysliteľné je, aby potreba znovuvystavenia kostola alebo fary v každých 40 rokoch nastala.

Konečne so stanoviska dokazovania veľký význam má riešenie tej otázky, či kanonická vizitácia je smluvou, alebo nie?

Keď kanonická vizitácia je smluvou a formálne je bezvadná, vtedy obžalovaný má dokazovať premlčanie, totiž jeho povinnosťou je, že cez 32 poľažne 40 rokov neboly vykonávané požadované sporné požiadavky.

Keď ale kanonická vizitácia nie je smluvou, vtedy nie je v nej ani právny titul, a vtedy sám žalujúci musí sa odvolávať na nepretržitú a stálu prax, totiž na vydržanie (usucapio), čo ovšem v prípade popierania sám žalujúci musí dokázať.

Stručný obsah tohoto výkladu kanonických vizitácií je nasledovný:

V patronátskom spore pokračujúci orgán pred vynešením svojho rozhodnutia má si vyžiadať úplný a hodnovený exemplár otáznej kanonickej vizitácie za tým účelom, aby mohol zistiť, či kanonická vizitácia je smluvou alebo nie, a v dôsledku toho, aby mohol zistiť aj právny titul, na základe ktorého spor rieši, iným slovom na základe ktorého vynesie svoje rozhodnutie. V prípade, že kanonická vizitácia je smluvou, vtedy právny titul je v nej samej a spor rieši výlučne na základe predloženej kanonickej vizitácie. Keď však kanonická vizitácia nie je smluvou, vtedy právny titul treba hľadať mimo nej a bude zistený v inštitúcii vydržania.

Toto zistenie vydržania deje sa nasledovne:

Pokračujúca vrchnosť, to jest sudca v prvom rade preskúma a ustáli, či povinnosť, tvoriaca predmet sporu, sa nachodí v kanonickej vizitácii, v kladnom prípade skúma ďalej, či vykonávanie povinnosti dľa jej povahy sa stále dialo až do vydržania takým spôsobom, akým sa vykonávala pri vzniku kanonickej vizitácie a to cez 32 rokov, za ktorú dobu nadobudne cirkev právny titul, právo na požadovanie jej splnenia. Počas vyšetrovania rozhodujúci orgán musí ďalej zistiť aj tú skutočnosť, či vydržaním nadobudnutý právny titul sa nepremlčal, následkom tej okolnosti, že patrón, ktorý spornú povinnosť, obsaženú v kanonickej vizitácii, pôvodne plnil, už prestal vykonávať a že jej nevykonávanie trvalo cez 40 rokov. V tomto prípade teda nastalo premlčanie a v dôsledku toho cirkev svoje právo utratila a patrón sa sprostil od ďalšieho plnenia spornej požiadavky, uvedenej v kanonickej vizitácii.

Teda, keď pokračujúci orgán zistí aj tú ďalšiu okolnosť, že vydržaním nadobudnutý právny titul nebol derogovaný premlčaním, vtedy obžalovaného zaviazhe na splnenie spornej požiadavky (povinnosti), ale nie na základe kanonickej vizitácie, lež na základe nastalého vydržania. V takýchto prípadoch teda cirkev vydržaním

nadobudne toho práva, aby patrón jej naturalie dodával a isté záväzky plnil. Podobnému posúdeniu podliehajú aj všetky ostatné cirkevné požiadavky, zakladajúce sa na kanonických vizitáciách (ložné).

Keď niet dostatočného dôvodu k ustáleniu nároku, alebo na zamietnutie žaloby, vtedy má byť použitá krajinská prax a v jej nedostatku všeobecný cirkevnoprávny zvyk.

Takýmto krajinským zvykom je, že patrón povinný je len kostol, faru a s týmto súvisiace staviská dať znova vystaviť a opraviť a nie je povinný, aby dal vystaviť, poťažne opraviť aj iné bočné hospodárske staviská.

Konečne treba sa zmieniť aj o tom, či patrón — ako veriaci, to jest príslušník cirkve — je povinný prispieť k ručným a zápražným prácam? Na túto otázku záporne treba odpovedať, pretože dľa doterajšieho ususu a dľa svedectva samých kanonických vizitácií je toto povinnosťou výlučne veriacich, nakoľko v týchto listinách povinnosti patróna ohľadom opravy a znovavystavovania kostola sú vždy stavané proti povinnostiam veriacich ohľadom dodávania ručných a zápražných prác.

Že predsa, vzdor vyše uvedenému výkladu sa vyvinul názor, ktorý kanonické vizitácie pokladá za bilaterálne smluvy a ktorý názor aj dnešná judikatúra zastáva, tej skutočnosti treba privlastniť, že vznik, aspoň súkromno-právneho patronátu, bezpodmienečne vyžadoval dobrovoľnú dohodu a nie je vôbec mysliteľné, aby bez dobrovoľného dohodnutia bol mohol vzniknúť patronát. Isté osoby prináležajúce k r. kat. cirkvi z vďačnosti, alebo z náboženských pohnútok zaviazaly seba, poťažne aj svojich potomkov k vykonávaniu istých povinností voči cirkvi (nabídly jej isté služby konať), ktoré cirkev, poťažne biskup prijal, a ako za odplatu vyzbrojil ich istými cirkevnými právami. Keď však obsah tohoto dobrovoľného dohodnutia bol písomne vyjadrený, tým vznikla ich oboch zaväzujúca listina, na ktorej sa zakladá patronát a z neho vyplývajúce práva a povin-

nosti. Z tohoto vidno, že patronát sa zakladá na dobrovoľnom dohodnutí, bez ktorého vôbec vzniknúť nemohol. Pozdejšie však tento smluvný ráz vzniku patronátu a patronát zakladajúcich listín začal sa aplikovať aj na kanonické vizitácie, ktoré však vznikly následkom celkom iných okolností a v ktorých ani pri najlepšej vôli — až na nepatrné malé výnimky — nemôže byť spatrená dohoda, preto sa potom vyvinul aj výšuvedený právny názor, ktorý kanonické vizitácie pokladá za bilaterálne smluvy.

Druhy patronátu.

Na základe historického vývinu rozoznávame dva druhy patronátu:

a) cirkevný patronát, keď cirkevné osoby vykonávajú patronátske práva ohľadom fár, ležiacich na cirkevných majetkoch;

b) svetský patronát, keď patronát prináleží svetskej osobe, buďto na základe osobného práva, alebo na základe práva viaznúceho na pozemku. Dľa toho ďalej rozoznávame:

1. osobný (rodový) patronát, (jus patronatus familiare vel gentilium), a
2. Reálny patronát (jus patronatus reale).

Poznatok a vlastnosť osobného patronátu je tá, že plnenie patronátskych záväzkov *nie je viazané k majetku, ale výlučne k osobe, poťažne k rodu*, ktorý si patronát zadovážil a zanikne len jeho vymretím (Kúria č. 9476/1895). K tomu, aby v prípade osobného patronátu patronátske práva a povinnosti, totiž patronát, následkom odpredaju prešli na nového majiteľa-vlastníka, vyžaduje sa, aby patričná cirkev, poťažne biskup dal súhlas k tejto zmene, lebo patrón nemôže zmeniť majetkoprávne pomery jednostranne tak, aby sa tým oslobodil od dosavadných svojich povinností, že na svoje miesto ustanoví tretiu osobu. Táto zmena v osobe vlastníka má len ten účinok, že oprávnená cirkev so svojou požiadavkou môže sa obrátiť na starého majiteľa pozemku a v prípade, že by starý majiteľ aj bol prinútený k plateniu, má právo si žiadať náhradu od no-

vého majiteľa (právo regressu). To však neprekáža cirkvi v tom, aby svoj nárok nemohla uplatniť na základe pomerov, bez jej súhlasu zmenených.

Reálny patronát je ten, ktorý na majetku viazne v tej miere, že s týmto sa na každého nabyvateľa prevádza. Z tejto vlastnosti reálneho patronátu plynie, že patronát bez ohľadu na prípadný odpredaj majetku zostáva i naďalej právom a bremenom tohoto odpredaného majetku dotiaľ, kým vôbec tento majetok jestvuje bez ohľadu na jeho rozsah.

c) Právnym predmetom patronátu môže byť aj právnická osoba a dľa toho rozoznávame:

1. *patronát politických a cirkevných obcí,*
2. *erárny patronát a*
3. *patronát verejných základín.*

Nabyvanie patronátskeho práva.

Patronátske práva sa nabyvajú:

1. *odumretím doterajšieho patróna (jure successionis)*, a to, keď patronát je dedičný, vtedy patronátske právo prejde na dediča. Keď v niektorej listine majiteľa pozemkov nielen seba, ale aj svojich dedičov a potomkov k tomu zaviazu, že v listine uvedené dôchodky budú cirkvi poskytovať, a túto povinnosť tak oni sami, ako ich potomci aj poskytovali, tým tento záväzok prejde aj na ich dedičov, ako na tých právnych nástupcov, ktorí otázne nehnuteľnosti od nich, alebo od ich dedičov darovaním nadobudnú a to aj vtedy, keď tento záväzok ani nie je vykázaný pozemnoknižne. (Kúria č. 5588-1895).

Keď však patronát je rodinný, vtedy patronátske právo prejde na osoby pochádzajúce z rodiny zosnulého patróna a to vždy na najstaršieho člena rodiny. V prípade vymretia celej rodiny, patronát zanikne a beneficium pripadá voľnému darovaniu biskupa.

Keď len jedna osoba zdedí patronát, vtedy ona sama bude patrónom, keď je ale viac dedičov, vtedy spolu, ako konpatróni budú vykonávať práva a povinnosti patronátu.

Patronátske právo nabyva sa 2. *darovaním (donatio)*, čo sa len so súhlasom a výslovným povolením biskupovým môže stať. Povolenie biskupa sa nevyžaduje v tom prípade, keď patrón daruje svoje právo cirkvi, alebo niektorej cirkevnej inštitúcii.

Tiež 3. nabýva sa *kúpopredajom (emptio et venditio)*. Tento spôsob nabývania patronátu je možný len pri reálnom patronáte, to jest, keď nový majiteľ kúpením majetku vstúpi aj do užitku patronátu.

V prípade, že majetok je daný len do prenájmu, vtedy prenajímateľ len počas trvania jeho prenájmu vykonáva patronátske práva a povinnosti a to len vtedy, keď vlastník toto právo pri uzavretí prenájmovej smluvy sukcedoval na prenajímateľa.

(Kúria č. 4665/1904). Záväzok veľkostatku zakladajúci sa na kanonitskej vizitácii, ako reálne bremeno aj bez výslovného prevzatia prešiel na žalujúceho, ako na kupiteľa najväčšej čiastky pozemkov, prináležajúcich veľkostatku, keď len nebude dokázané, že reálny záväzok tie pozemky, prináležiace k veľkostatku, obťažoval, ktoré aj naďalej zostaly v držbe predošlého vlastníka, alebo že od neho prešli do držby jednej tretej osoby.

(Kúria č. 10401/1877). Tam, kde patronátske právo je v súvislosti s vlastníctvom niektorého nehnuteľného majetku, z neho plynúci záväzok je v takom úzkom spojení so samým nehnuteľným majetkom, že jeho (záväzku) účinok držobnými alebo pozemnoknižnými zmenami nie je tangovaný a preto spolu s majetkom vždy prejde na každého nového vlastníka bez ohľadu na to, že na základe akého právneho titulu sa dostal do jeho držby, a preto ani jeho pozemnoknižné zaznačenie nie je potrebné.

(Kúria č. 1522/1882). Keď v kúpopredajnej smluve je vyhlásené, že kupujúci patronátske farchy neprevezme, týmto tá povinnosť sa uvažuje na odpredavateľa, že patronátske farchy aj naďalej odpredavateľ je povinný znášať.

Po 4. nabýva sa *zámenou (čarovkou)*, na príklad: te-
rajší patronát zameniť za iný patronát, alebo za inú cirkevnú-duchovnú vec, povinnosť; avšak nikdy nesmie byť zamenený za inú materiálnu vec (peniaze), lebo by to bola simonia. Čarovanie sa môže stať vždy len s povolením biskupovým.

Po 5. nabýva sa *založením*, t. j. keď voľakto k cirkevnej stavbe dá potrebný pozemok, keď vystaví kostol a ostatné bočné staviská úplne, keď prevezme ich udržiavanie a dotovanie duchovného navždy na seba.

Ďalej nabýva sa zväčšením benefícia, totiž, keď dôchodok kostola, alebo beneficea sa úplne pominie, alebo vo veľkej miere upadne, sklesne, a nájde sa osoba, ktorá zabezpečí benefíciu nový dôchodok, alebo aspoň skleslý dôchodok doplní; táto osoba má právo žiadať od biskupa, aby jej bolo udelené právo konpatronátu, čo sa však len vtedy môže stať, keď doterajší patrón bol vyzvaný na plnenie svojej povinnosti a tomuto vyzvaniu buďto nemohol, alebo nechcel vyhovieť.

Teda patronát bezprostredne môže nadobudnúť len ten, kto podujme sa na snášaní stavebných tiarch, alebo kto zabezpečí pôžitky duchovnému. Beneficium vtedy sa považuje za dostatočné, keď beneficiátor z dôchodku beneficea statočne — primerane jeho stavu — môže vyžiť a súčasne sú kryté aj výdavky, vyskytnúť sa pri cirkevných obradoch.

(Patronum faciunt dos, aedificatio, fundus.)

Bez súhlasu doterajšieho patróna nadobudne patronát tá osoba, ktorá srútený kostol so súhlasom biskupa znova dá vystaviť, keďže doterajší patrón ani na vyzvanie biskupa ho nechce dať znova vystaviť.

Konečne po 6. privátny patronát sa môže nadobudnúť aj „*ususom*“ *dovršujúcim ľudskú pamäť*, ktorú okolnosť dotyčná osoba musí dokumentárne dokázať. Tento „usus“ dľa kanonistov činí 50 rokov.

Zánik patronátu.

Patronát zanikne:

1. zrieknutím sa patróna;
2. zničením kostola, alebo benefícia;
3. zánikom subjektu patronátu.

Tu treba pripomenúť, že patrón svojvoľne nemôže sa zrieknuť patronátu a k plneniu patronátskych povinností môže byť aj súdom prinútený. Patróna neoslobodzujú od plnenia povinností ani tá okolnosť, že v istej obci utratil majetky, z ktorých bola dotovaná dotyčná cirkev, ale len vtedy je oslobodený od ich plnenia, keď úplne vyjde na vnivoč. Rozhodnutie min. kultu č. 18258-1862, ktoré znie nasledovne:

„Zákon nevyžaduje to, aby patrón bol majiteľom pozemkov v chotári cirkve, ktorej on je patrónom, pretože zemepanstvo a patronát nie sú totožné právne pojmy a že dvorné nariadenie zo dňa 17. októbra 1825 nečinilo patronát závislým od jestvovania otázných fiskálnych deží; konečne, že erár nie je ako užívateľ fiskálnej dežmy, alebo ako jej majiteľ, ale ako erár vzal na seba patronát; erár však ako taký nie je v tom položení, aby mohol byť vradený do kategórie úplne zničených patrónov a ako nemajetný sprostý od patronátskych bremien.“

Po 4. patronát zanikne *premlčaním*, totiž keď oprávnený požadoval od patróna plnenie záväzku, tento to však odoprel a od okamihu odoprenia uplynula zákonom predpísaná lehota (Kúria č. 5746/95).

Konečne patronát zanikne následkom *výmeny patronátskych tiarch*.

Práva patróna.

Ako častejšie sa vyskytujúce práva patróna sú nasledovné:

1. Právo *prezentačné* (*jus praesentandi*),
2. *Jus utilitatis*,
3. Právo *vyžiadania vyúčtovania*,
4. *Honor processiois* (prednosť pri procesiách).
5. Právo na *významnejšie miesto* v kostole (*sedes in choro*),
6. Právo na pokropenie so svätenou vodou a kadidlovanie (*thuris et aquae benedictae*),
7. Podávanie kríža k bozkaniu (*osculum pacis*),
8. Právo na *zaznačenie mena a erbu* na stene kostola (*honor inscriptionis*),
9. Dľa nariadenia min. kultu č. 18465/1875 patrón je *sprostený od platenia ložného a iných kňazských poplatkov*.
10. *Jus utilitatis*, dľa ktorého zchudobnelý patrón je oprávnený žiadať svoje zaopatrenie od cirkvi.

Medzi týmito právami patróna je najvýznamnejšie *práve prezentačné*, dľa ktorého patrón v páde uprázdnenia benefícia má právo prezentovať spôsobilú a hodnú osobu, ktorá, keď biskup nečiní námietky, má byť biskupom menovaná a potvrdená v benefíciu (úrade). Ohľadom tohoto práva treba však poznamenať nasledovné: 1) Prezentačné právo patrí každému patrónovi, 2) toto právo len v páde uprázdnenia benefícia môže byť vykonané, 3) prezentovaná osoba musí byť spôsobilá, totiž musí zodpovedať všetkým, cirkevným právom predpísaným, požiadavkám, 4. prezentovanie

sa musí diať v predpísanej lehote, pri svetskom patronáte 4 mesiace, pri cirkevnom 6 mesiacov, 5) Prezentovanie sa deje buďto ústne, alebo písomne. Obvyklé je písomné prezentovanie. 6. Keď patrón spôsobilú osobu prezentoval, vtedy biskup behom 2 mesiacov je povinný ju potvrdiť v benefíciu, v opačnom páde patrón môže podať sťažnosť na arcibiskupa, alebo na samého pápeža.

Židovský patrón prezentovanie vykonáva cestou poradeníka-kresťana, ktorý tú osobu prezentuje, ktorú si on želá, alebo má možnosť v privátnom liste sa obrátiť priamo na biskupa, v ktorom prejaví svoje želanie ohľadom vymenovania beneficiátora.

Povinnosti patróna.

Dnes záväzky patróna obmedzujú sa na výstavbu a udržiavanie cirkevných budov, ďalej na dotovanie duchovného, ale nie je vylúčené, aby neobsahovali aj pôžitky organistu-učiteľa a povinnosť udržiavania cirkevnej školy.

Právne pramene, ktoré upravujú predmet a obsah patronátskych povinností, sú rôzne. Obsah kráľovského patronátu je upravený kráľovskými a vládnymi nariadeniami, kdežto obsah súkromného patronátu je upravený kanonickými vizitáciami, ale v istých prípadoch môže byť upravený aj donacionálnou listinou, smluvou, právnym zvykom atď.

Patronátske záväzky voči erárnym parochiám sú upravené: kráľovským nariadením číslo 16388/1822 a dvornokomorným nariadením čís. 12464/1845.

Patronátske záväzky, vzťahujúce sa na parochie verejných základín, upravuje nariadenie ministerstva kultu č. 31.937/1875.

Erárne parochie.

Kráľovské nariadenie č. 16388/1822 hovorí:

Na opravu fary a hospodárskych stavísk farár je povinný prispieť dľa pomeru ustáleného dieceziálnou a patronátskou vrchnosťou; prípadný kostolný majetok nemôže byť na tento cieľ upotrebený.

Dvorskokomorné nariadenie č. 12464-1845 znie nasledovne:

„a) farári bez ohľadu na dôchodky a pod farchou náhrady sú povinní na parochiálnej budove a hospodárskych staviskách ako: na stodole, sýpke, senníkoch, maštalách, kočiarnach, chlievoch a iných podobných, všetky tie opravy hradíť zo svojho, ktorých výdaje pravidelne a dľa zvyku nájomci sami znášajú.

b) Vyskytnuvšie väčšie opravy na fare duchovní povinní sú zavčas oznámiť patrónovi, aby následkom zameškania tieto sa nezväčšili, lebo keď toto učiniť zameškajú, zväčšené výdavky sami musia snášať.

c) Vyskytnuvšie väčšie opravy na výšuvodených hospodárskych staviskách dotýčný duchovný na svoje trovy musí prevádzať.

d) Čo sa týka ostatných opráv farských budov, tieto môžu byť buďto väčšieho alebo menšieho rázu. Väčšie opravy, ako na príklad oprava steny, alebo oprava väčšej čiastky strechy, alebo oprava podlahy a týmto podobné, vždy má prevádzať patrón.

Ohľadom menších opráv, ako na príklad: oprava brány, oprava menšej čiastky strechy, kožovanie, líčenie a iné podobné, je smerodajný dôchodok duchovného.

Tí duchovní, ktorých ročný dôchodok už od dávnych časov presahuje 1000 korún, menšie opravy sú povinní zo svojho hradíť, keď by však toto urobíť zameškali a tým by stavisko bolo poškodené, budú zaviazaní k hradeniu škody a k tomuto budú cestou dieceziálnej vrchnosti donútení. Ktorých dôchodok však nedosahuje tisíc korún, tým erár, ako patrón hradí výdavky potrebných menších opráv.

e) Úradníci, poverení hospodárskym šafárením, nech sa varujú, aby nenavrchovali hradenie trov, vyskytnuvších sa z opravy bytu duchovného, ktorého dôchodok presahuje tisíc korún, lebo v opačnom páde oni sami budú povinní eráru z tohoto vyskytnuvšiu sa škodu hradíť, ovšem s podržaním práva regressu proti duchovnému.

f) Hospodárske úrady sú povinné, avš v týchto zprávacích vždy podrobne vykázaly dôchodky dotýčného duchovného.

g) Patrón nie je povinný hospodárske bočné staviská ako: stodoly, sýpky, senníky, chlievy, stajne a týmto podobné znova dať vystaviť alebo opraviť.

h) Tam ale, kde duchovný kone a kravy musí držať, stajne a kočiarne je treba považovať za potrebné bočné staviská, a pri ich znova vystavení ten zvyk prichádza v úvahu, že erár, pri poskytnutí ručnej a zápražnej práce dotýčných obcí, ktorú tieto dľa miestneho zvyku sú povinné, vykonávať, ich dá vystaviť.“

Keď fara zhorí, jej znovavystavenie je povinnosťou patróna (kráľ. nar. č. 25.650/1808).

Keď hospodárske staviská zhoria, alebo následkom inej nehody sa zničia, ich znovavystavenie a udržiavanie je povinnosťou farára (kráľ. nar. č. 1201/1809).

Komíny, rúry, kamna a sporáky fary, podliehajúcej erárnemu patronátu, majú byť na vlastné trovy užívateľa čistené (nar. min. fin. č. 63039/1882).

Parochie verejnej základiny.

Závazky patróna voči parochiám verejných základín upravuje nariadenie ministerstva kultu č. 31937/1873, ktorého obsah je nasledovný:

„a) Z patronátskeho záväzku len také budovy budú vystavené, ktoré v smysle cirkevných zákonov tesne súvisia s patronátom; takéto sú: kostol a s tým zostavená veža, ohrada kostola a event. jeho bočné staviská; ďalej byt farára a kaplána, ako príslušenstvá týchto: kuchyňa, komora, pivnica, záchod, ohrada fary a prípadne stajne a kočiarne len vtedy, keď toto právo je zabezpečené vizitáciou.

b) Hospodárske staviská, ako: stajne, stodoly, chlievy atď. patróna nezaťažujú. Verejná základina, ako patrón k ich znova vystaveniu alebo opraveniu len vtedy prispeje, keď tento záväzok a jeho výška kano-nickou vizitáciou, alebo inou právoplatnou listinou bude jej dokázaná. V každom inom prípade povinnosť znova vystavenia a opravenia týchto stavísk je povinnosťou veriacich dotyčnej cirkevnej obce.

c) Vo všeobecnosti tak pri novostavbách, ako aj pri opravách, ktoré dľa vyššie uvedených obťažujú verejné základiny, ako patrónov, je pravidlom, že patrón len natoľko je povinný znášať v prvom rade tieto trovy, nakoľko dotyčná cirkev zvláštneho majetku na tento účel nemá; a okrem toho ešte aj v takomto prípade:

d) Patrón pri novostavbách ako aj pri opravách do-dáva len potrebný materiál a hradí peňažné výdavky;

naproti tomu však veriaci sú povinní ručné a zápražné práce zdarma konať.

e) Sostavenie rozpočtu novostavieb alebo opráv, a vôbec vedenie stavby je právom patróna.

f) Ohľadom týchto hospodárskych stavísk, ktoré dľa bodu b) patróna nezaťažujú, pri ustálení pomeru prispievania so strany cirkve, poľažne duchovného a veriacich, v nedostatku písomného záväzku je smerodajná doterajšia právna prax.

g) Všetky tie menšie opravy, učené na budovách, podliehajú patronátu, ktoré pravidelne každý prenajímatel sám je povinný činiť, ako oprava sporákov, zá-mok, okovanie rámov na obľokoch atď., nakoľko tieto opravy neprevyšujú 40 korún, ďalej vnútorné čistenie budov, pripadajú na farchu beneficiátora a keď by zo zameškania týchto menších opráv väčšia škoda nastala, túto škodu je povinný hradíť ten, kto zameškanie za-príčinil.

h) Každý beneficiátor je povinný najpozdejšie do 1. mája každého roku potrebný soznam väčších opráv distriktuálnemu vrchnému úradníkovi predložiť, aby rozpočet opráv vyššou vrchnosťou mohol byť v pred-písanej lehote zostavený. Oneskorene podané oznáme-nia, nakoľko z opozdenia škoda, alebo nebezpečie nenastalo, budú vzaté v úvahu len v rozpočte budúceho roku; zo zameškania vyskytnuvšie väčšie výdavky do-tyčný beneficiátor je povinný nahradiť.

Súkromný patronát.

Povinnosti patróna, vyplývajúce zo súkromného patronátu, pravidelne sú uvedené v kanonických vizitáciách. Teda len to možno v konkrétnom prípade od patróna požadovať, čo v kanonickej vizitácii je uvedené a určite zistené. Keďby však v istom konkrétnom spore požiadavka, tvoriaca predmet dodania, určite nemohla byť zistená, totiž táto sporná povinnosť by jasne nevysvitla následkom pro a kontra dokazovania stránok, vtedy prichádza v úvahu miestny zvyk, a v jeho nedostatku krajinská prax (ususové právo, dávnejšie kráľovské a dvorné nariadenia), a len v najposlednejšom prípade univerzálny cirkevnoprávny zvyk. Takýmto krajinským zvykom je: že patrón je povinný prispievať na reštaurovanie kostola, fary a s nimi pod jednu strechu spolupatriacich stavísk, a nie je povinný reštaurovať aj hospodárske staviská.

Ináčež ohľadom súkromného patronátu sa vyvinula nasledovná prax:

(Kráľ. nár. č. 327/1802). Osoby, ktoré patronátske právo chcú nadobudnúť, povinné sú dať farárovi poddanský pozemok, kostol a faru vystaviť a udržiavať; avšak ručné a zápražné práce veriaci sú dľa majetkovej schopnosti povinní poskytovať. Keďby tomuto záväzku nebolo vyhovené, zakročenie municipia má byť vyžiadané.

(Kúria č. 4586/1890). V obsahu patronátskych záväzností je obsažená povinnosť udržiavania fary v dobrom stave, prípadne aj povinnosť jej znovuvystavenia.

(Kúria č. 4586/1890). V súvislosti patronátskych povinností patrón je povinný faru v dobrom stave udržiavať, opraviť a dľa potreby aj znova vystaviť a keď by patrón na vyzvanie biskupa v tomto smere poriadok neučinil, diecézia nemôže odpadnúť od toho práva, aby nemohla ako náhradu späť požadovať od patróna tú čiastku trov, vyskytnuvších sa z vystavenia budovy, ktoré jeho, ako patróna obťažujú.

(Kúria č. 4586/1890). Patrón je povinný faru, ktorá jeho Patronátu podlieha, dať opraviť. Pri takýchto stavbách veriaci sú povinní dodávať dennú mzdu a dovoznú.

(Nar. min. kultu č. 79113/1897). Keďby táto povinnosť veriacich z kanonickej vizitácie nevysvitla, a jej obsah v tomto ohľade by bol pochybný, veriaci zpod tejto povinnosti už aj vzhľadom na všeobecný usus, zakladajúci sa čiastočne na krajinskom ususe, a rôznych kráľovských a vládnych nariadeniach, datovaných tak z novšej ako aj z dávnejšej doby, nemôžu byť vyňatí.

(Kúria č. 2634/1908). K stavbám potrebné zápražné a ručné práce, ktoré patróna obťažujú, veriaci sú povinní poskytovať. Výnimka z tohoto všeobecného právneho pravidla len vtedy je prípustná, keď veriaci samou kanonickou vizitáciou, alebo smluvou sú výslovne oslobodení od výšuvodenej povinnosti.

(Nar. min. kultu č. 33946-1910). Krajinským právnym zvykom je, že oprava farských stavísk, poťažne z ich znova vystavenia vyskytnuvšie všetky ručné a zápražné práce veriaci sú povinní poskytovať, naproti tomu patróna obťažuje zadováženie stavebného materiálu a denná mzda remeselníkov.

Ráz a povahu patronátskych práv vyjadrujú nasledovné rozhodnutia:

(Kúria č. 10.401/1877). Tam, kde patronátske právo je v súvislosti s vlastníctvom niektorého nehnuteľného majetku, z neho plynúci záväzok nerozdeliteľne a natoľko je spojený so samým nehnuteľným majetkom, že jeho účinok bez ohľadu na dražobné a pozemno-

knižné zmeny spolu s majetkom prechádza na každého nového vlastníka, na základe akéhokoľvek právneho titulu sa dostal do jeho držby, následkom toho ani jeho pozemnoknižné zaznačenie nie je potrebné.

(Kúria č. 2736/1903). Patronátske právo zakladajúce pozemkové obťaženie nespadá pod právny pojem obyčajnej dlžoby a obťažuje kupca aj vtedy, keď smluvné stránky o jeho jestvovaní ani len vedomia nemaly a keď odpredávajúci aj ručil za čistotu majetku, lebo ručenie na toto sa nevzťahuje.

Kúria č. 5588/1895). Keď v niektorej listine majiteľa pozemkov, ako jej zakladateľa nielen seba, ale aj svojich dedičov a potomkov na to zaviazu, že v listine uvedené patričnosti cirkvi budú poskytovať a túto povinnosť tak oni sami, ako aj ich potomci poskytovali, tak tento záväzok prejde na ich dedičov, ako na tých právnych nástupcov, ktorí otázne nehnuteľnosti od nich alebo od ich dedičov darovaním nadobudnú a to aj vtedy, keď tento záväzok pozemnoknižne nie je vykázaný.

(Kúria č. 4665/1924). Záväzok veľkostatku zakladajúci sa na kanonickej vizitácii, ako reálne bremeno aj bez výslovného prevzatia prešiel na žalobcu, ako na kupca najväčšej čiastky pozemkov, prináležiacich veľkostatku, keď len nebude dokázané, že reálny záväzok tie pozemky prináležiace k veľkostatku obťažoval, ktoré aj naďalej zostaly v držbe predošlého vlastníka, alebo že od neho prešli do držby jednej tretej osoby.

(Nar. min. kultu č. 46355/1902. Patronátsky dlh, vyplývajúci z majetku obťažného patronátom, a kúpeňného od erára, ešte aj vtedy zaväzuje právnych nástupcov, keď pri kúpe toto nebolo vymienené.

(Kúria č. 1322/1882). Keď v kúpnopredajnej smluve je vyslovené, že kupujúci patronátske bremená neprevzme, s týmto tá povinnosť sa uvažuje na odpredavateľa, že patronátske bremená aj naďalej je povinný znášať; ručením je povinný kupiteľovi na ten prípad, keďby patronátske bremená na tomto sa vymáhaly.

(Kúria č. 2318/1883) Patronátsky záväzok má byť ustálený aj voči dražobnému kupcovi iného vierovyznania, keď tento záväzok je označený ako vecné bremeno, ktoré väzí na majetku.

(Kúria č. 5846/1895). Tá okolnosť, že židia patronátske právo osobne nevykonávajú, nezakladá právnu prekážku, aby patronátske bremená na ich farchu nemohly byť ustálené, lebo v smysle právnej praxi zakladajúcej sa na kráľovských reskriptoach, s patronátskym právom súvisiace vecné bremená, slúžiace za základ zemänských nehnuteľností, ktorých majitelia nepatria ku katolíckej cirkvi a voči ktorým vykonávanie patronátskeho práva vzhľadom na ich vierovyznanie len spočíva, bez ohľadu obmedzenia ich osobných práv, staly sa neoddeliteľnými vecnými bremenami ich nehnuteľností, takže ich uplatňovanie ani sám pôvodný majiteľ, ktorý patronátske právo nadobudol, ani jeho dedičia, ba ani žiadny iný jeho právny nástupca vymenením osobných záväzkov, nemôžu zamietnuť na úkor cirkvi, ktorá je povolaná na ich užívanie.

(Kúria č. 4386/1890). Patrón od patronátskych záväzkov ani vtedy nie je oslobodený, keď patronátske právo nechce, alebo nemôže vykonávať.

(Kúria č. 9476/93). Po prenesení istej čiastky majetku, patronátske záväzky, ako vecné bremeno len v pomere prenášky majetku obťažujú právneho nástupcu a to aj vtedy, keď on sám právo kandidovania, alebo prezentovania nevykonáva.

(Kúria č. 4630/1893). Nakoľko patronátske právo je súhrnom všetkých tých práv a povinností, ktoré patrónovi na základe udržovania a ochrany niektorého cirkevného obročia a na základe ním spojeného práva prezentačného prislúchajú, preto z tohoto vyplývajúce bremená patrón je povinný znášať dotiaľ, kým ktorékoľvek právo, plynúce z tohoto patronátskeho pomeru vykonáva. Keď voľakto tieto práva nie pod titulom vecného patronátu vykonáva, následkom oslobodenia zpod urbárskeho sväzku nemôže bez výslovnej smluv-

nej výmienky presunúť bremená na iných. Keď teda patrón po vykúpení zaplní farský úrad, jeho povinnosťou bude aj naďalej znášať patronátske bremená.

(Kúria 5846/1895). Od zakladateľa na právnych nástupcov pripadnuté patronátske právo len vtedy možno považovať za premlčané, pokiaľ tieto len vtedy sa môžu s úspechom dovolávať premlčania, keď oprávnený splnenie povinností požadoval, žalovaní to odopreli a od tejto doby rátajúc zákonom predpísaná lehota uplynula; nakoľko patronát pôvodne aj viac osôb mohlo nadobudnúť a v prípade jeho pripadnutia aj viacerým osobám mohol patriť, preto dľa jeho právnej povahy je nerozdeliteľný a jako taký sa objavuje voči cirkvi tak pri vykonávaní práv, ako aj pri splnení povinností; následkom toho, bez ohľadu na to, že oprávnení, pokiaľ žalovaní pomer podielu si ustálili, vzdor tomu pod protektorátom stojaca cirkev splnenia povinností je oprávnená solidárne požadovať od vlastníkov obťaženého majetku a nie je povinná vykázať pomer ich prispievania.

V rozhodnutí č. 7636/1906 kúria nasledovne dôvodí:

Solidárna zaviazanosť môže vzniknúť iba smluvou, záveňou, alebo ustanovením zákona. Takého zákonitého ustanovenia, ktoré by solidárne ustálilo zaviazanosť spoločných patrónov, niet. Preto so zreteľom na to, že majetkové pomery vzťahom na nemovitosti, obťažené patronátom, v medzičasí sa zmenily, a nemovitosti prešli do oddeleného vlastníctva a držby početných jednotlivcov, takže solidárne obťaženie jednotlivých vlastníkov, alebo pomerne nepatrný rozsah a hodnotu majúcich častí nemovitostí ani by sa nesrovnávalo so slušnosťou: bolo treba tú časť rozsudku II. súdu, ktorá určuje solidárnu zaviazanosť, zmeniť a po tejto stránke potvrdiť výrok rozsudku I. súdu s tým bližším vymedzením, že do jednotlivých skupín vradení žalovaní povinní sú prispievať na vydržovacie náklady v pomere majetku, primerane na dotyčnú skupinu.

Čo sa týka vloženia patronátskej zaviazanosti do po-

zemkovej knihy, bolo treba zmeniť rozsudky oboch nižších súdov a žalobnú žiadosť o vloženie zamietnuť, lebo otázka vloženia patronátskej zaviazanosti do pozemkovej knihy nie je zákonom upravená a ani zákonná prax sa v tejto otázke nevyvinula a pokiaľ patronátska zaviazanosť spojená s nemovitosťou súc reálnou farchou, ako taká bezpodmienečne obťažuje dotyčné nemovitosti, resp. ich každodobných vlastníkov aj bez toho, žeby bola vpísaná do pozemkovej knihy a následkom toho niet potreby, aby bola v pozemkovej knihe zaistená; ďalej lebo veľkosť tohoto, z patronátskej zaviazanosti plynúceho bremena, nemôže byť pre každý prípad, čo do sumy vopred určená, nemôže byť teda podľa § 64. poz. kn. poriadku pre túto svoju neurčitosť ani vložená ani zaznamenaná.

(Kúria č. 9476/1893). Keď patronátske právo dvom alebo viacerým rodinám, alebo jednotlivcom spoločne prináleží, vtedy aj patronátske záväzky tieto dve rodiny spoločne, ako konpatrónov, v rovnakej miere obťažujú. Toto však nevyklučuje, aby patronát so súhlasom zainteresovaných nemohol byť prenesený na jednu osobu a tým nemohol sa stať jej doživotným osobným právom.

(Kúria č. 313/1899). Nie je vylúčená možnosť presunúť znášanie patronátskych tiarch na árendátora.

(Kúria č. 7636/1906). I. Spoloční patróni za patronátske dlhy a povinnosti neručia solidárne, ale v pomere svojich patronátskych majetkov. II. Pokiaľ patronátska zaviazanosť je reálnou farchou, ona — ako taká — bezpodmienečne obťažuje dotyčné nemovitosti, resp. ich každodobných vlastníkov aj bez toho, žeby bola vpísaná do pozemkovej knihy a následkom toho niet potreby, aby bola v pozemkovej knihe zaistená už aj so zreteľom na to, že výška tohoto bremena, čo do sumy, vopred ani nemôže byť určená.

(Kúria č. 6668/1906). K bremenám patronátskym patrí podľa cirkevného práva nielen udržiavanie kostola, fary a školskej budovy, ale aj platy farára a kántora-učiteľa.

Bolo-li teda pri predaji nemovitosti vymienené, že práva a bremená patronátské neprejdú na kupca, ale že budú aj naďalej patriť biskupstvu, resp. toto obťažovať, následkom tejto výmienky nemožno plat farára a kántora-učiteľa počítať medzi všetky verejné bremená, spojené s predaným veľkostatkom, ktoré je povinný znášať podľa ustanovenia 3. bodu smluvy kupiteľ od okamihu prevzatia majetku.

Školský patronát.

V praktickom živote veľmi často sa vyskytuje otázka školského patronátu. Z tohoto dôvodu za potrebné pokladám už vopred zdôrazniť, že *školského patronátu niet a takého ani nikdy nebolo*. Ako som to aj vyššie uviedol, patronát obsahuje všetky tie právne pomery ktoré sa vzťahujú výlučne na cirkevné osoby alebo cirkevné inštitúcie. Keďže však ľudovú výchovu, totiž školu, nemožno považovať za cirkevnú inštitúciu, tým menej možno považovať osobu učiteľovu za cirkevnú osobu, nakoľko *cirkevné inštitúcie neslúžia svetským účelom, ale výlučne len duchovným potrebám*, takže za cirkevné osoby možno považovať len tých, ktorých povoláním je, aby svojim veriacim v duchovných veciach boli predstavenými a vodcami, im sviatosti prislúhovali atď., tak teda okrem kňaza za cirk. osoby možno považovať len tých, ktorí *pri bohoslužbách spolupôsobia*, ako na pr. organista-učiteľ. Teda cirkevnými inštitúciami sú len *kostol a fara a nikdy nie aj škola*, lebo škola slúži účelom svetským a už aj dľa všeobecného cirkevného práva škola netvorí súčiastku patronátu a nenachodí sa ani v obsahu patronátu, vyvinutého sa v bývalom Uhorsku a tým aj u nás na Slovensku, nakoľko patronát dľa vývinu uhorského práva sa vzťahoval výlučne na zakladanie a dotovanie farností a na zaplňovanie cirkevných úradov. Že predsa i pri tu označenej historickej skutočnosti vyvinula sa otázka školského patronátu, tej okolnosti treba prívlastniť, že v stredoveku ľudovú výchovnej otázky popri cirkvi zaujali

sa aj sami zemepáni a to zpravidla tí zemepáni, ktorí boli patrónmi dotyčných farností.

Títo zemepáni zo svojej dobrej vôle a v záujme dobrej výchovy dietok svojich poddaných hmotne podporovali cirkvi pri stavaní škôl a keďže v tej dobe vyučovaním sa zaoberali výlučne duchovní, preto aj tieto školy ako najvzdelanejším osobám boli im sverené. Pri tomto všetkom cirkev aj týmto školám venovala tú istú snahu a pečlivosť, ako aj ostatným cirkevným inštitúciám a v dôsledku toho počas vizitácií neopomenula pojať do kanonických vizitácií všetky potrebné dáta, vzťahujúce sa na dôchodky školy a jej učiteľa, ktorý pravidelne bol aj organistom. Z tohoto sa pozdejšie vyvinul ten mýlny názor, že zemepán, ako patrón farnosti, považovaný bol nie len za patróna, ale aj za udržiavateľa dotyčnej školy, čo v skutočnosti aj jestvovalo, keďže v tej dobe o štátnych alebo obecných školách v dnešnom smysle slova nemohlo byť ani reči.

Tento názor však dľa dnešných zákonných ustanovení neobstojí a dľa zák. čl. XXXVIII. 1868 neobstojí ani vzťah patróna ako „udržiavateľa“ školy, nakoľko § 10. cit. zák. článku taxatívne uvádza, že kto môže byť udržiavateľom školy a nieto v ňom ani zmienky, žeby boli aj také školy, ktorých udržiavateľom by bol patrón. Zákon pozná:

1) *Cirkevné školy*, 2) *spoločnosťami alebo privátnymi osobami vydržiavané školy*, 3) *obecné školy* a 4) *štátne školy*.

Ohľadom škôl, vydržiavaných privátnymi osobami, treba poznamenať, že sú to privátne inštitúty, v ktorých o vyučovanie stará sa sám majiteľ a tieto na žiadosť pánov nemožno subsumovať pod pojem patronátskych škôl. *Tak iste pod školami, ktoré sú označované ako školy patronátske, treba vždy rozumieť školy cirkevné.*

V § 11. cit. zák. článku je vypovedané, že cirkvi v každej obci, v ktorej majú veriacich, zo svojich prostriedkov môžu vydržiavať verejné učebné ústavy, iným slovom udržiavateľom školy je sama (konfessia)

cirkevná obec, ktorá na zaokrytie výdajov spojených s vydržiavaním školy môže použiť hmotného prispievania veriacich. Samozrejme, že toto zákonité opatrenie nezruší všetky tie právne pomery, ktorých škola zákonitou cestou si nadobudla, na pr. smluva, darovanie, vydržanie atď., lenže rozdiel medzi patronátom a vyššie uvedeným zákonitým opatrením je ten, že kým *patrón následkom verejnoprávnej povahy patronátu je skutočným udržiavateľom kostola a fary*, je povinný ich dať aj znova vystaviť, dotiaľ dľa vyššie uvedeného zákonitého opatrenia *voči škole zaviazaná osoba, či už naturálna, alebo právnická, nie je udržiavateľom, ale len vypomáhateľom*, a len v tej miere, ktorú stála prax vyказuje a na žiadosť pánov nie je povinná prispieť na vystavenie novej školy alebo na jej rozšírenie. Preto kanonickú vizitáciu pri vyskytnutí sa sporoch nemožno považovať za právny titul, lebo školy svoje práva, uvedené v kanonických vizitáciách, tým istým spôsobom nadobudli, ako cirkev nadobudla svojich práv voči patrónovi ohľadom plnenia povinností, ktoré patrón cez celú dobu zákonitého vydržania jej poskytoval. Preto právnym titulom je: vydržanie, smluva atď.

Správnosť tohoto stanoviska je podopretá samým rozhodnutím bývalého ministerstva školstva č. 19790/1903, ktoré hovorí:

„Udržiavateľom školy je výlučne cirkev; avšak na základe iného, zvláštneho právneho titulu, môže byť pritiahnutá k snášaniu výdajov ako vypomáhateľ aj iná osoba, tak menovite bývalý zemský pán, ale ani vtedy nie obsah kanonickej vizitácie, ale skutočná prax je smerodajná.“

Patronát obcí (a miest).

Politické obce a mestá, ako právnické osoby, tiež si môžu nadobudnúť patronátske právo buďto pôvodným spôsobom, totiž vystavením kostola a fary, alebo odvodným spôsobom, totiž keď obec kúpopredajom alebo na základe inej smluvy stane sa majiteľom takých pozemkov, ktoré sú v súvislosti s patronátskymi právami a povinnosťami.

(Slobodné kráľovské mestá patronátske právo nadobudli si na základe zvláštnych kráľovských výsad.)

Ohľadom vyriešenia tej otázky, či patrónom rímskokatolíckej cirkvi je politická alebo cirkevná obec, je smerodajná kanonická vizitácia.

Keď v kanonickej vizitácii povinnosť plnenia záväzkov je vyrubená na „communitas“, v takomto prípade so strany ministerstva kultu a verejnej výchovy vždy bol zastávaný ten názor, že takýto záväzok obec ako taká, akéhokoľvek vierovyznania sú jej občania, solidárne je povinná plniť, nakoľko je všeobecne známe, že do roku 1868 v Uhorsku len jeden druh communitasu jestvoval, a to vždy len politická obec. Pred touto dobou cirkevné obce v terajšom útvare nejestvovaly, ale keď bola reč o obci — communitas — vždy bolo treba rozumieť politickú obec. Teda keď v kanonickej vizitácii je vypovedané, že dôchodky duchovného a organistu-učiteľa povinná je snášať obec, v takýchto prípadoch ich plnenie posudzovalo sa vždy na farchu obce, lebo takáto listina každého člena obce, akéhokoľ-

vek vierovyznania, jednakým spôsobom zaväzuje a zaväzovala aj cez niekoľko desaťročí, bez toho, žeby týmto opatrenia zák. čl. XXVI. z r. 1790/1791 boli bývaly porušené, alebo že si bol pre ich porušenie voľakto sťažoval. (Rozhod. býv. min. kultu č. 20.642/1884).

Pod výrazom „communitas“, vyskytujúcom sa v kanonických vizitáciách, nemá sa rozumieť politická obec, keď dlhotrvajúcou a stálou praxou je dokázané, že dľa ususu obrábanie kňazských a rehtorských pozemkov, ktoré tvoria predmet sporu, vykonávala nie politická obec, ale vždy urbárnici. (Rozhod. min. kultu č. 7069/1906).

Pod výrazom „parochiana communitas“ treba vždy rozumieť matkocirkvi, keď vyvinutá prax mu takýto výklad dala (69439/1905. V. K. M.).

Keď kanonická vizitácia aj spomína „communitas“, jednako kňazské pôžitky (príslušnosti) sú povinní platiť veriaci, keď tomu dosvedča i prax, a síce v prvom rade v naturáliách a len v páde nedobytnosti v hotovosti (68603/1903. V. K. M.).

Keď kanonická vizitácia ohľadom platenia kňazských príslušností menuje záväzne „obec“, pod týmto výrazom treba vždy rozumieť politickú obec (60457/1891. B. M.). Tento záväzok obce nemá byť pokladaný za cirkevnú daň, ale má byť považovaný za také obecné bremeno, ku ktorému nielen príslušníci rímskokatolíckej cirkvi, ale všetci tí majú prispievať, ktorí vôbec sú povinní prispievať k obecným farchám (Kúria 1864/1890) a v dôsledku toho tieto bremená na spôsob verejných daní majú byť vymáhané. (55963/1890 B. M.).

Kňazské príslušnosti, ktoré obec na základe kanonickej vizitácie obťažujú, majú byť pojaté do obecného rozpočtu (6081/1903 V. K. M.).

Nemajú byť však pojaté do rozpočtu vtedy, keď ich obec ani na základe smluvy, ani ako výpomoc neposkytuje cirkvi (62806/1905 V. K. M.).

Oprávnenosť prispievania obce k platom cirkevného personálu nezanikne tým, že dotyčné položky cez nie-

koľko rokov neboly pojaté do obecného rozpočtu. (53200 1888. B. M.).

V kanonických vizitáciách vykázané záväzky, ktoré obec zafažujú, nezaniknú tým, že ich plnenie cez istú dobu vystalo (60384/1889 B. M.).

Pojatie cirkevných dávok do obecného rozpočtu nemožno požadovať počas jeho pojednávania, ale oprávnenosť nároku má byť dokazovaná cestou inštančného administratívneho pokračovania. (4074/1906. V. K. M.)

Pod titulom kňazských dôchodkov farárom vznesený nárok nemôže byť predmetom meritorného posúdenia v spojitosti sostavenia a ustálenia obecného rozpočtu; keď ale farár nie je spokojný pôžitkami, ktoré byly pojaté do rozpočtu, buďto z toho dôvodu, že viacej žiada, alebo, keď tú otázku treba vyriešiť, či záväzok vôbec jestvuje a v kladnom prípade v akej výške, v takýchto prípadoch má žiadať u príslušného okresného hlavného slúžneho o zavedenie kontenciosného pokračovania ohľadom ustálenia patričných záväzkov obce (59102/1906 V. K. M.).

Obce, v nedostatku iného dohodnutia, tým istým spôsobom vykonávajú patronátske práva, ako slobodné kráľovské mestá. Pri voľbe farára len tí členovia obecného zastupiteľstva, poľažne valného shromaždenia a rady majú aktívne hlasovacie právo, ktorí sú rímkokatolíckeho vierovyznania (7630/1890 V. K. M.).

Platy duchovných zakladajúcich sa na kanonických vizitáciách obec nemôže jednostranne vynechať z rozpočtu, ale je povinná dokázať zánik tejto svojej povinnosti, alebo má sa preukázať takým právom, dľa ktorého tieto platy ľubovoľne môže zastaviť (č. 68318/1904 V. K. M.).

Zmeny v spôsoboch ohľadom poskytovania príslušností duchovných a cirkevných zamestnancov môžu byť prevedené len so súhlasom všetkých zodpovedných činiteľov a nie na základe jednostranného rozhodnutia politickej obce (č. 7240/1890 B. M.).

Židovskí patróni.

Kde patronátske právo je v súvislosti s vlastníctvom niektorého nehnuteľného majetku, tam primeraný záväzok je neoddeliteľný od patričného majetku a stojí s týmto v takom úzkom spojení, že jeho účinnosť ani následkom vyskytnuvších sa držobných a pozemnoknižných zmien nie je dotknutá a preto spolu s majetkom vždy prejde na každého nového vlastníka a to aj na nekresťana. (Kráľ. nar. zo dňa 24. VIII. 1864).

Ačkoľvek zák. článok XVIII. z r. 1867 ohľadom užívania všetkých občianskych a politických práv židov s kresťanmi za rovnoprávných vyhlásil, pri tom všetkom patrón židovského vierovyznania, vzhľadom na sústavu a predpisy kresťanskej cirkvi, nemôže použiť práva na vymenovanie duchovného z toho dôvodu, ponnevác patronát nie je ani občianskym ani politickým právom, ale cirkevným právom, ktoré ako také len kresťan môže vykonávať. (13384/1872. V. K. M.).

Tá okolnosť, že židia patronátske právo osobne nevykonávajú, nezakladá právnu prekážku, aby patronátske bremená na ich farchu nemohly byť ustálené, lebo v smysle právnej praxi, zakladajúcej sa na kráľovských reskriptoch, s patronátským právom súvisiace vecné bremená slúžiace za základ zemianskych nehnuteľností, ktorých majitelia nepatria ku katolíckej cirkvi a voči ktorým vykonávanie patronátskeho práva vzhľadom na ich vierovyznanie len spočíva, bez ohľadu obmedzenia ich osobných práv, staly sa neoddeliteľ-

nými vecnými bremenami ich nehnuteľností, takže ich uplatňovanie ani sám pôvodný majiteľ, ktorý patronát-ske právo nedobudol, ani jeho dedičia, ba ani žiadny iný jeho právny nástupca vymenením osobných záväzkov, nemôžu zamietnuť na úkor cirkvi, ktorá je oprávnená ich užívať (Kúria 5846/1895).

Znášanie patronátskych bremien následkom rozparcelovania majetkov, patronátom obťažených.

V terajšej dobe a zvlášť následkom zákona o pozemkovej reforme často sa vyskytujú prípady, že majetky, na ktorých spočívajú patronátske bremená, prechádzajú vo forme parcelácie na nového — poľahke na nových majiteľov, a tým sa stáva, že majetok, ktorý dosavád tvoril vlastníctvo jednej osoby, stáva sa vlastníctvom početných osôb.

Tento zjav so stanoviska sociálne-politického je veľkého významu, avšak zapríčiňuje veľké zmätky a nedorozumenia so stanoviska znášania (plnenia) patronátskych bremien, ktoré tieto majetky obťažujú.

Všeobecne je známe, že patronátske bremená sú s týmito majetkami v nerozlučiteľnom spojení, spolu s majetkom vždy prejdú na nového majiteľa (vlastníka), a preto dotyčná cirkev v dôsledku týchto zmien nemôže odpadnúť od toho, aby svoje práva ohľadom plnenia patronátskych záväzkov nemohla aj naďalej požadovať, poľahke uplatňovať.

Vyskytuje sa však otázka, či *subjektom patronátskych bremien aj naďalej ostane doterajší majiteľ, totiž osoba, ktorej majetok bol rozparcelovaný, alebo už noví majitelia rozparcelovaného majetku?*

Dľa zásadného rozhodnutia najvyššieho súdu v Brne zo dňa 3. VII. 1926 č. j. R. I. 395/1926 *patronát — teda aj patronátske bremená, ako jeho pasívna stránka — pri*

oddelení částí statku zůstávají při kmenovém zbytku statku a při úplném rozparcelování pomínú, totiž zaniknú.

Pravidelný postup pri prevzatí nemovitostí, obťažených patronátskymi bremenami a štátnym pozemkovým úradom prevzatých, je nasledovný:

Prejímali štátny pozemkový úrad len jednu časť zabraného majetku, tu patronátske bremená neprechádzajú s oddelenou (rozparcelovanou) časťou, ale štátnemu pozemkovému úradu pripadá povinnosť postarať sa o zaistenie pomernej kvoty patronátskych bremien.

Zásadou je, že štátny pozemkový úrad stíha povinnosť postarať sa o zaistenie pomernej kvoty patronátskych bremien, lebo v záborovom zákone č. 215/1919 Sb. zák. a nar. niet takého ustanovenia, ktoré by zrušilo patronátske bremená, viaznúce na zabranej čiastke zabraného majetku bez náhrady za ne, pretože odstavec 2. § 9. záborového zákona výslovne hovorí: „Pri prevzatí zabraného majetku treba postupovať tak, aby osoby, pre ktoré na zabranom majetku viaznu práva, jako aj osoby, ktoré majú proti dosavadnému vlastníkovi právo z pomeru služobného, zaopatrovacieho a pachtového, neboly skrátene.“

Z tohoto vidno, že práva a povinnosti, vyplývajúce z patronátskeho pomeru, trvajú, lenže oddelením časti majetku (rozparcelovaním) nastáva ztenčenie istoty za patronátske bremená a preto je potrebné sa postarať o to, ako čeliť tomuto ztenčeniu, to jest doplniť istotu (pre patronátske bremená). Toto zaistenie sa stane buďto *sriadením uhradzovacieho kapitálu*, alebo — keď povinnosť zaisťovacia pripadá štátu — *záručným prehlásením štátu do súdnych spisov*, lebo však štát je dostatočnou zárukou aj bez složenia uhradzovacieho kapitálu.

Ďalšou zásadou je, že *prídelca má pozemok dostať dlhuproste*, pretože účel pozemkovej reformy je, aby skorigovala výsledky stredovekého vývoja a nemnožila ešte jeho nemožné pomery a tak nezaťažila celú, veľmi početnú, prídelom stvorenú vrstvu maloroľníctva večnými poplatkami v prospech cirkvi, účel pozemkovej

reformy teda bráni tomu, aby tieto bremená trvaly na oddelenej časti (rozparcelovanej) aj na ďalej, ale táto časť majetku musí byť patronátskych bremien sprostena. To je úplne v duchu zákona, nakoľko zákon nepozná pre prídelcu žiadneho prevzatia závad (zaťaženia); nemá teda štátny pozemkový úrad prejímať nemovitosti zabrané so závadami, totiž s hypotečnými pohľadávkami, výmenkami a inými reálnymi bremenami a tieto závary dávať na oddelenú časť poz. knižne prenášať a zaťažovať týmito potom aj jednotlivé prídelce, ale štátny pozemkový úrad musí určiť prejímaciu cenu, tú rozvrhne medzi oprávnených (prídelcov) a prevzaté nemovitosti dá odpísať z knižnej vložky bez prenesenia dlhových a bremien z moci úradnej s vkladom vlastníckeho práva, vyjmúc pozemkových služebností a pohľadávok privilegovaných ústavov, v § 70. zmienených.

Teda všetky reálne bremená sú dľa § 48. náhradového zákona predmetom rozvrhu a hradia sa z prejímacej ceny.

Ďalšia zásada je, že *štátny pozemkový úrad nemôže byť prinútený, aby bremená prejímal*, ale že tak môže urobiť len *dobrovoľne* a nikto mu v tom brániť nemôže, aby dobrovoľne neprevzal trebárs aj patronátske bremená a aby tieto neuválil pozemnoknižne, aj na prídelcov. Keď teda nemôže byť štátny pozemkový úrad prinútený, aby prevzal hypotečné dlhy a iné vecné bremená pozemnoknižné, preto nemôže byť prinútený ani k tomu, aby prevzal patronátske bremená.

Teda štátnemu pozemkovému úradu sa ukladá, aby sriadil len *uhradzovací kapitál za účelom zaistenia bremien, viaznucích na zabranom majetku*, lebo cirkevným ústavom, jako tretím osobám, ktoré na dohode medzi štátnym pozemkovým úradom a vlastníkom majetku neboly zúčastnené, zůstávajú vyhradené ich práva, zakladajúce sa práve v nároku na príslušné zaistenie patronátskych bremien.

Že štátny pozemkový úrad je povinný starať sa o pomernú kvotu patronátskych bremien, ešte neznamená,

že túto istotu štátny pozemkový úrad musí sriadif zo svojho, ale tá ide vždy na účet odcudzovateľa (vyvlastnenca) zrovna tak, ako zaplavenie hypotečných dlhov a iných bremien (§ 49. náhr. zákona), lebo aj patronátske bremená sú tak iste jeho bremenami, ako aj všetky iné povinnosti.

Ale zrovna tak, ako keby štátny pozemkový úrad prevzal dobrovoľne nejaký hypotečný dlh alebo iné bremená, prevzal by ich na srážku z prejímacej ceny, tak podobne aj patronátske bremená by prevzal len na srážku z nej, lebo takto učiní aj každý kupec, ktorý si bremená odkalkuluje napred, a len zbytok nabídnne potom ako kúpnu cenu. Tak podobne aj vydražiteľ sám kalkuluje, vypočíta si hodnotu dražobného objektu a jestli ním prevzal aj bremená patronátske bez srážky z najvyššieho podania, teda si ich srazí napred a len zbytok učiní svojim najvyšším podaním.

Terajšia prax, vyvinuvšia sa na základe § 21. odhadného poriadku je tá, že kupec srazí z odhadnej ceny majetku cenu patronátskych bremien a len zbytok deklaruje za pravú cenu majetku. A preto vtedy, keď po srážke učinil už odhad, možno žiadať prevzatie bremien bez srážky z prejímacej ceny.

Týmto spôsobom berie na seba aj štátny pozemkový úrad s prevzatím časti majetku povinnosť zaistiť pomernú kvotu patronátnych bremien, na túto časť pripadajúcich, ale splní ich len na účet vlastníka zbytkového majetku, totiž on zrovna tak, ako kupec alebo vydražiteľ, odkalkuluje si bremená tieto napred, a len zbytok deklaruje jako prejímaciu cenu.

K tomuto pokračovaniu oprávňuje štátny pozemkový úrad § 43. odst. 1. náhr. zákona, dľa ktorého „ocenenie prevzatých nemovitostí prevedie štátny pozemkový úrad, prihliadajúc k ich osobitným vlastnostiam.“

Tieto osobitné vlastnosti, ktoré môžu byť právne, alebo hmotné, nielen tie sú, ktoré cenu zvyšujú, ale aj tie, ktoré ju snižujú. Odhadnúc teda štátny pozemkový úrad bremená patronátske, vypočíta uhradzovací ka-

pitál, ten zo zákonnej ceny nemovitostí srazí a zbytok prehlási za prejímaciu cenu k rozvrhu určenú. Totiž odhad prevedie dľa cien z roku 1913—1915, lebo keď cena nemovitostí, ako aj ceny ostatných závad sa počítajú dľa rokov 1913—1915 (§ 41. a 48. náhr. zákona), bola by to anomália, ktorá by viedla ku krikľavým dôsledkom, keď by len patronátske bremená sa počítaly dľa cien prítomných. Túto ztratu nesú teda cirkevné ústavy zrovna tak, ako ju nesie aj výmenkár a iný z bremien vecných oprávnený.

Samozrejme, že v rozhodnutí o cene prejímacej musí byť uvedené aj ocenenie patronátskych bremien, a že aj proti nemu je prípustná sťažnosť dľa § 46. náhr. zákona.

Tento odhad a výpočet môže previesť štátny pozemkový úrad nielen v oceňovacom pokračovaní dľa § 43. náhr. zákona, ale aj v rozvrhovom pokračovaní (deľba).

Teda, keď štátny pozemkový úrad ocenenie patronátskych bremien nepreviedol v oceňovacom pokračovaní a keď rozhodnutie o cene prejímacej aj nabylo právnej moci, alebo bola o prejímacej cene uzavretá dohoda, nemožno namietat, že v rozvrhovom pokračovaní (pri deľbe prejímacej ceny medzi prídelcami) nebolo by už možné prihliadať v smysle § 43. odst. 1. náhr. zákona k „osobitným vlastnostiam“ prevzatých nemovitostí, totiž k oceneniu patronátskych bremien a aby prejímacia cena v rozvrhu (k deľbe) predložená nemohla byť upravovaná, ale štátny pozemkový úrad musí už následky svojho opomenutia znášať a príslušnú kvotu patronátskych bremien zo svojho hradif. Tu treba predovšetkým vytknúť, že keď zákon (č. 329/1920) žiadnych predpisov nepodáva ohľadom toho, ako sa má s patronátskymi ťarchami nakladať, preto štátny pozemkový úrad ani nemohol vedieť, ako sa súdna prax v tejto veci vyvinie a nemohol preto ani určité stanovisko zaujať a v dôsledku toho nemôže znášať následky, keď táto vada pokračovania dá sa ešte napraviť, ale len do právoplatnosti rozvrhového rozhodnutia, lebo v skutočno-

sti prejímaciu cenu v smysle náhradového zákona tvorí len zbytok po srážke patronátskych bremien zbývajúci. Preto obnos srážky, na bremená pripadajúci, do prejímacej ceny ani nepatrí. Teda keď srážka sa nestala a k rozvrhu (k del'be) predložený obnos je vyšší než skutočná prejímacia cena, ktorá tvorí podľa zákona jedine predmet rozvrhu, ešte vždy sa môže srážka uskutočniť a skutočná prejímacia cena môže byť zistená bez toho, že by sa mohlo povedať, že právoplatne stanovená prejímacia cena sa mení. Táto sa nemení, ale sa len odľučuje od nej to, čo k nej nepatrí.

Treba mať na zreteli, že *oceňovanie sa prevádza nesporným pokračovaním*, v ktorom stranám nemá sa pôsobiť nepodstatnými formalitami škoda, už aj z toho dôvodu, že tieto patronátske bremená svojou právnou povahou rovnajú sa všetkým ostatným v § 48. uvedeným bremenám, ktoré vlastne medzi tieto patria a všetky vybavujú sa len rozvrhom, v del'bovom pokračovaní. Keď teda za prejímaciu cenu pokladáme hodnotu prevzatých nemovitostí, vyšetrenú bez ohľadu na patronátske bremená, budú aj tieto z nej prikázané, lenže tú výhodu požívajú proti ostatným závadám (dlhom), že musia byť prikázané pred všetkými právami, tak, že tieto nikdy nemôžu vyjsť na prázdno, kďežto ostatné bremená prichádzajú na rad len v knihovnom poradí. Toto zodpovedá povahe veci preto, lebo bremená vecného patronátu viaznu na majetku prv, než všetky knižné bremená a že viaznu tam už od vzniku patronátu.

Ďalej nevadí ani to, že miesto štátneho pozemkového úradu bremená patronátske odhadovať bude *rozvrhový súd*, lebo keď by tieto bremená štátny pozemkový úrad už aj odhadol, aj vtedy by následkom sťažnosti bola vec prišla k súdu, ktorý však tie isté predpisy by bol musel upotrebiť pri odhade, ktoré by bol užil aj štátny pozemkový úrad, keď by bol oceňovanie sám previedol. Preto na veci nič nemení, či ocenenie prevedie súd dľa § 48. náhr. zákona a či ju prevedie štátny pozemkový úrad dľa § 43. odst. 1. a § 48. náhr. zákona.

Jestli teda štátny pozemkový úrad uplatňuje, že v prejímacej cene nebol vzatý zreteľ na patronátske bremená, že vtedy cena tá obsahuje v sebe aj ekvivalent za kvotu týchto bremien, vtedy právom žiadal, aby sa ich hodnota vyšetřila a istota pre ne z ekvivalentu tohoto sriadila.

Teda odhad a výpočet patronátskych bremien môže štátny pozemkový úrad aj v rozvrhovom (del'ba) pokračovaní previesť.

Oceňovanie prevzatých nemovitostí neprevádza sa však súdom, totiž v súdnom pokračovaní, ale štátnym pozemkovým úradom, teda v správnom pokračovaní, v ktorom pre ocenenie v §§ 41—43. náhr. zákona sú dané zvláštne predpisy a len v prípade, že zainteresovaná strana s týmito nie je uspokojená, rozhodne o ocenení príslušný súd a to na Slovensku sedria v Bratislave.

Postup pri oceňovaní patronátskych bremien.

Dľa doterajšej praxi štátneho pozemkového úradu koná sa ocenenie patronátskych bremien nasledovne:

Súd stanoví termín pojednávania otázky patronátskej pred pojednávaním rozvrhovým s tým vyzvaním, aby vlastník buďto pred, alebo najpozdejšie pri pojednávaní tomto (ocenení patronátskych bremien) predložil riadne výkazy o patronátskom plnení za obdobie 20 rokov, počínajúc rokom 1904, a tiež preukaz o pôvodnom výmere nemovitostí pred pozemkovou reformou.

Delením súčtu onoho plnenia 20-timi vypočíta sa ročný priemer, ktorého 25-násobný obnos reprezentuje uhradovacie kapitál ohľadne celého veľkostatku.

Odpočítaním všetkého úbytku pozemkov od pôvodného výmeru, vypočíta sa tento pomer k výmeru zbytkovému v % alebo v zlomkoch a dľa tohoto pomeru potom stanoví sa kvota z shora zmieneného celkového uhradovacieho kapitálu, pripadajúca na nemovitosti od veľkostatku oddelené a tým sa docieli toho, najvyšším súdom nariadeného doplnenia ztenčenej istoty. (Rozhod. najv. súdu, č. R. I. 395/1926.)

Takto zistený zaistovacie kapitál sa z prejmacej ceny srazí, z rozvrhového jednania vylúči a na úroky uloží za súčasného vinkulovania vkladnej knižky, alebo cených papierov pre účel, ktorému kapitál má slúžiť a úroky pripadnú patrónovi za plnenie patronátskych povinností. Bližší spôsob prevedenia je však vyhradený dohode strán, po prípade len pri rozvrhovom pokračovaní.

Tým, že sa berie plnenie za roky 1904—1924, teda za 10 rokov predválečných, 4 roky válečné a 6 rokov poválečných, docieli sa približne vyrovnanie valutárnej diferencie a ohodnotenie bremien v smysle rozhodnutia najvyššieho súdu (hodnota dľa cien rokov 1913—1915). Nemožno-li zadovážiť výkazy za roky predválečné, delí sa ročný priemer ostatných 6 rokov, aby sa tým priblížilo k zmienenej hodnote dľa cien rokov 1913—1915. Postup tento ovšem predpokladá — nakoľko treba ho za akési kompromisné východisko považovať — súhlas vlastníka a cirkevných úradov, ktorý doposiaľ v žiadnom prípade nebol odopretý.

Jestli pri súdnom pojednávaní sa zistí, že zbýva veľkostatku ešte taký výmer nemovitostí, ktorý zabezpečuje dostatočnú istotu, docieli sa často prehlásenie so strany prokuratúry patronátu, totiž oprávnenej osoby: beneficiátora, že upustí od nároku na srážku z prejmacej ceny, nežiadajúc sriadenie zvláštneho zaistovacieho kapitálu a uspokojí sa so závažným prehlásením vlastníka, že bude povinnosti z patronátskych bremien vyplývajúce aj naďalej v neztenčenom rozsahu plniť, teda čo sa týče aj nemovitostí, štátnym pozemkovým úradom prevzatých.

Teda pri súdnom pokračovaní má sa docieliť v prvom rade dobrovoľná dohoda ohľadom prevzatia patronátskych bremien a len v prípade, že by sa tejto dohody nedocielilo, bolo by treba previesť šetrenie na tvári miesta za účasti štátneho pozemkového úradu dľa smerníc vyššie uvedených.

Obsah patronátskych bremien.

Dľa historického vývoja na území bývalého Uhorska inštitúcia patronátu, ako som to už aj v prvej čiastke tohoto diela obšírnejšie vylíčil, je inštitúciou verejnoprávnou, v dôsledku čoho aj z nej vyplývajúce práva a povinnosti (bremená) sú verejnoprávne, ktoré aj bez pozemnoknižného zaznačenia vždy spolu s majetkom prechádzajú na každého nového majiteľa. Z tejto verejnoprávnej povahy patronátu plynie, že patronát v bývalom Uhorsku bolo možné pôvodne nadobudnúť len darovaním práva, a len neskôršie sa vyskytujú prípady samostatného nabývania patronátu. Takýto samostatný spôsob nabývania patronátu bolo „zakladanie“, dľa ktorého patronátske právo len ten si mohol nadobudnúť, kto daroval cirkevnej stavbe (výstavba kostola, fary) potrebný pozemok, dal vystaviť kostol a faru a postaral sa o náležité zaopatrenie dotyčného beneficiátora. (Fundatio, aedificatio, dotatio.)

Z tohoto vidno, že nepostrádateľnou podmienkou nabývania patronátu bolo, *aby patrón sa postaral o výživu beneficiátora (farára) a jeho nástupcu, ktorá povinnosť teraz tvorí podstatnú časť patronátskych bremien*, ako tomu nasvedčuje aj storočná uhorská prax a na základe nej vyvinutá uhorská judikatúra, ktorá doposiaľ ani v jednom prípade nepoprela, že by dotovanie beneficiátora sa nenachodilo v obsahu patronátskych bremien.

Tieto povinnosti patróna ohľadom dotovania beneficiátora neboly taxatívne upravené žiadnym zákonom

alebo kráľovským nariadením, a nie sú upravené ani doteraz, ale sú dľa prípadov rôzne. *Pri ustálení ich obsahu a rozsahu v každom prípade sú smerodajné kanonické vizitácie, v ktorých podobne sú uvedené povinnosti a záväzky patróna ohľadom stavebných povinností, ako aj ohľadom povinnosti dotovania beneficiátora.* Z tohoto dôvodu neobstojí názor najvyššieho súdu, dľa ktorého nároky beneficiátora (na príklad: na dodávanie dreva) nie sú patronátske bremená, ktoré by mohli prísť v úvahu pri oceňovaní patronátskych bremien za účelom sriadenia uhradzovacieho kapitálu a za účelom ich zaistenia, lebo *však táto povinnosť, poľažne povinnosti tohoto rázu tvoria podstatnú súčasť patronátu a bez ich záväzného prevzatia patronát by v istých prípadoch vôbec ani nebol mohol vzniknúť.* Teda bola to kardinálna podmienka vzniku patronátu a preto *teraz tieto povinnosti (dodávka paliva a iných naturálií označených v kanonických vizitáciách) nemožno vyňať z obsahu patronátskych záväzkov pri ocenení patronátskych bremien, ale musia v úvahu prísť pri oceňovaní aj tieto povinnosti a musí byť aj ich hodnota v úvahu vzatá pri oceňovaní prevzatých pozemkov za účelom sriadenia uhradzovacieho kapitálu na zaistenie patronátskych bremien.*

Ručenie za patronátske bremená pri rozparcelovaní majetku štátom.

3. odst. § 26. náhradového zákona, poľažne zákona č. 220/1922 hovorí:

„Zároveň s vkladom práva vlastníckeho vymaže súd z moci úradnej knihovne bremená a dlhy, pokiaľ pozemkový úrad neučiní iného návrhu, obzvlášť so zreteľom na pozemkové služobnosti a na ustanovenie § 70.“

Týmto je zreteľne vypovedané, že štátny pozemkový úrad neprevezme zabrané nemovitosti so závadami, teda s hypotečnými pohľadávkami a inými bremenami, ale tieto všetky majú byť vymazané a zabraný majetok (oddelená časť) má byť dlhuproste odovzdaný prídelcom.

Odst. 2. § 9. záborového zákona číslo 215/1919 Sb. z. a nar. zase hovorí:

„Pri prevzatí zabraného majetku treba postupovať tak, aby osoby, pre ktoré na zabranom majetku viaznu práva, ako aj osoby, ktoré majú proti dosavádznemu vlastníkovi právo z pomeru služobného, zaopatrovacieho a pachtovného, neboly skrátené.“

§ 29. náhradového zákona hovorí:

„Úžitky a povinnosti verejnoprávne, spojené s držbou prevzatých nemovitostí, prechádzajú na štát dňom, ktorý nasleduje posledným dňom vlastníkovi danej výpovede, ako osobe hospodáriacej, jestli nebolo dohodou ináč ustanovené. Od tohoto dňa počína povinnosť pozemkového úradu úrokovať pohľadávky vlastníka a

veriteľov, zapísané buďto súčasne, alebo pozdejšie v náhradovej knihe ako dlh štátu.“

Z týchto ustanovení zase vysvitá, že štát, ktorý zabraný majetok, alebo len časť zabraného majetku v smysle § 26. náhr. zákona preberá dlhuproste, je povinný sa postarať o osoby, pre ktoré viaznu práva na zabranom majetku, totiž, že osobám, ktoré proti dosavádznemu vlastníkovi rozparcelovaného majetku mali požiadavky, má sa dostať za ne náhrady, že tieto nemôžu utrátiť svoje požiadavky následkom rozparcelovania majetku.

Teda štátny pozemkový úrad berie na seba s prevzatím čiastky majetku aj povinnosť zaistiť priemernú kvotu patronátskych bremien, na túto časť pripadajúcu, ale doplní ju len na účet vlastníka kmeňového majetku zrovna tak, jako zaplatenie hypotečných dlhov a iných bremien (§ 49. odst. 1. náhr. zákona).

Je síce pravda, že zákonodarca na patronátske bremená vôbec nemyslel a na ich úpravu úplne zabudol, lenže úpravu patronátskych bremien možno vyčítať (vystihnúť) z ustanovenia § 43. odst. 1. náhr. zákona, ktorý štátny pozemkový úrad oprávňuje k tomu, aby ocenenie prevzatých nemovitostí previedol, berúc do ohľadu osobitné vlastnosti prevzatého majetku. (Za takéto osobitné vlastnosti zabraného majetku treba však pokladať aj rôzne závady a medzi nimi aj patronátske bremená.) Po ich odhadnutí vypočíta štátny pozemkový úrad uhradzovací kapitál, ten zo zákonnej ceny nemovitosti srazí a zbytok prehlási za cenu prejímaciu, k rozvrhu (delbe) určenú. Tento odhad však v smysle § 48. náhr. zákona prevedie dľa cien z roku 1913—1915, lebo v smysle tohoto zákonitého ustanovenia cena nemovitosti, ako aj cena ostatných závad a tak aj patronátskych bremien počíta sa dľa cien z rokov 1913—1915, lebo by to bola ináč anomália, keď by len patronátske bremená sa počítaly dľa prítomných cien a cena nemovitosti dľa cien z rokov 1913—1915.

Jestli sa však vyskytne prípad, že úroky uhradzovacieho kapitálu, ba ani sám uhradzovací kapitál nestačí

k zaokrytiu vyskytnuvších sa patronátskych výdavkov, vtedy túto ztratu nesú cirkebné ústavy zrovna tak, ako ju nesú aj iní, z vecných bremien oprávnení veriteľia.

Iný je však prípad vtedy, keď štátny pozemkový úrad nepostaral sa o zaistenie ztenčenej istoty patronátskych bremien, totiž nesriadil uhradzovací kapitál z prejmacej ceny. V takomto prípade patronátske bremená v smysle § 9. náhr. zákona je povinný hradiť štát zo svojho a nemôže sa odvolávať na tú okolnosť, že keď srážka z prejmacej ceny, na patronátske bremená pripadajúca, nebola učinená, vtedy k rozvrhu predložený obnos bol vyšší než pravá (skutočná) prejmacia cena o obnos srážky, na patronátske bremená pripadajúci, a preto bývalý vlastník rozparcelovaného majetku, ktorý obdržal o tento obnos (pripadajúci na patronátske bremená) väčšiu prejmáciu cenu, než ako by mu skutočne bola prislúchala za nemovitosti, keď by sa ich ocenenie bolo stalo a uhradzovací kapitál utvoril, a preto on by mal patronátske bremená aj naďalej znášať. Lebo akým právom viažu ustanovenia §§ 31., 46. a 52. náhr. zákona vlastníka a iných oprávnených, takým právom viažu tieto ustanovenia aj štát ako druhú stranu, totiž, právoplatne ustálená prejmacia cena nemôže byť viacej menená ani v prospech ani v neprospech žiadnej strany a štát musí už dôsledky svojho opomenutia naloženého mu § 9. záborového zákona čís. 215/1919 a § 29. náhr. zákona číslo 329/1920 znášať a príslušnú kvotu patronátskych bremien zo svojho hradiť. Nakoľko však v smysle § 15. záborového zákona „úkony týmto zákonom štátu sverené obstaráva úrad pozemkový“, tak podobne v smysle § 45. „ocenenie prevzatých nemovitostí podľa predpisov tohoto zákona prevedie pozemkový úrad“, preto štátny pozemkový úrad, ako zástupca a poverenec štátu v týchto záležitostiach zodpovedá za prípadné škody, vyskytnuvšie sa z pozemkovej reformy na úkor štátu, a tým musí znášať aj následky svojho opomenutia, ktoré sa vyskytli pri ocenení prevzatých nemovitostí a ich závad.

DODATOK.

I.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu zo dňa 3.VII.1926 č. j. R. I. 395 1926.

Nejvyšší soud usnesl se v záležitosti rozvrhu přejímání ceny za nemovitosti převzaté Státním pozemkovým úřadem v Praze od velkostatku Vlašimského, patřícího Karlu Auerspergovi v sumě 939.759 Kč 47 ha. k dovolacímu rekursu jmenovaného vlastníka velkostatku a Arcibiskupské konsistoře v Praze, zastoupené drem R. Frankem, advokátem v Českém Brodě, do usnesení vrchního zemského soudu v Praze jako soudu rekursního ze dne 22. února 1926 č. j. R. II 56/26/1, jímž bylo k rekursu Státního pozemkového úřadu usnesení zemského civilního soudu v Praze ze dne 11. ledna 1926 č. j. Ne XIV 2068/25/5 zrušeno, takto:

a) K dovolací stížnosti Karla Auersperga se usnesení rekursního soudu mění v ten rozum, že se usnesení prvního soudce k stížnosti Státního pozemkového úřadu zrušuje a soudci tomu ukládá, aby doplně řádně řízení podle směrníc níže naznačených, znova rozhodl.

b) Dovolací stížnost Arcibiskupské konsistoře v Praze se odmítá.

Odůvodnění:

Ad a)

Jde o patronátní břemena.

I. Nejprve jest přezkoumati právní stanoviska nižších soudů.

Prvý soudce přikázal nároky z patronátních břemen i proti nabyvatelům (on praví „od“ nabyvatelů) nemovitostí Státním pozemkovým úřadem převzatých, čímž patrně chce říci i proti přídělcům — že beze srážky z přejímací ceny, je zatím lhostejno — a odvolává se při tom s navrhuující finanční prokuraturou na zdejší rozhodnutí čís. 4880 Sb. n. s., dle něhož prý břemena z věcného patronátu vážnou i na dále nedílně i na oddělených (převzatých) částech statku bez ohledu na pozemkovou reformu.

Ale to pojal rozhodnutí to docela mylně, neboť ono praví pravý opak. Přeceť se v něm výslovně dovozuje pravý opak, když se tam (str. 627, 628) nejprve odkazuje na rozhodnutí čís. 1849 Sb. n. s., kde provedeno, že patronát — a tedy, ježto tento sestává z práv a břemen i břemena patronátního — při oddělení části statku zůstávají při kmenovém zbytku statku (tedy s oddělenou částí nepřecházejí) a při úplné rozparcelaci úplně pomíjejí, a pak uznává výslovně, že v případě oddělení části statku patronát (tedy i patronátní břemena, jež jsou dle rozhodnutí čís. 1849 Sb. n. s. passivní jeho stránkou) tíží nadále jen kmenový zbytek statku, dále že oddělením části statku nastává ztenčení jistoty za patronátní břemena, čímž je zřetelně řečeno, že patronátní břemena s oddělenou částí statku nepřecházejí (kdyby přecházela, nenastávalo by ztenčení) a že jde o to, jak tomu ztenčení čelí t. j. jistotu doplniti, dává se dokonce příklad, jak by se věc měla, kdyby za kvotu břemen na oddělenou část statku vypadající zřízen byl uhražovací kapitál a mluví se stále výslovně o zajištění břemen a ku konci se praví, že církevním ústavům, jako třetím osobám, jež na dohodě mezi Státním pozemkovým úřadem a vlastníkem statku súčasněny nebyly, zůstávají vyhražena jejich práva, záležející právě v nároku na příslušné zajištění patronátních břemen, ale ovšem potom (str. 629, 630) probírá se otázka docela jiná, zda totiž toto doplnění jistoty jde na účet přejímací ceny anebo beze srážky z ceny té a tu již se ovšem

mluví zkráceně pouze o ručení za patronátní břemena místo o ručení za doplnění jistoty pro ně.

Pročež již v rozhodnutí ze dne 21. června č. j. R I 347 26/1 nejvyšší soud opětně zdůraznil, že jde jen o neztenčení jistoty, tedy kvotientální doplnění její a že myšleno především na jistotu ve formě peněžitého kapitálu, jak to nejlépe odpovídá účelu pozemkové reformy a poměrům z přídělu převzatých nemovitostí vyplývajícím, že komplikace, jaké by při přechodu patronátních břemen in natura a in solidum (ve formě simultánních závad) na jaký vrchní soud myslí, při drobnějším přídělu nastaly, jsou tak úžasny, že rozvázná praxe bude se rozpakovati bráti se touto cestou.

Ovšem lze si mysliti zajištění patronátních břemen ještě jiným způsobem než peněžitým kapitálem na př. v případě, že by připadla povinnost zajišťovací opravdu na stát, jenž zajisté poskytuje dostatečnou jistotu bez složení uhražovacího kapitálu, stačilo by záruční prohlášení státu do soudních spisů, nebylo-li by mu milejší zbaviti se věcného obliga zřízením jistoty peněžité.

S druhé strany však jest podotknouti k vyvarování opětného omylu, že není ovšem závady, aby Státní pozemkový úřad, chce-li to učiniti dobrovolně, převzal příslušnou část břemen patronátních in natura (srážeje si hodnotu její arci z ceny přejímací) a uložil převzetí to i přídělcům, jimž nemovitosti převzaté dále předá, ale že ovšem to nelze jinak, než když se závazek břemen těch na oddělené nemovitosti knihovně zapíše, neboť třebaže věcný patronát a tudíž i jeho břemena vážla na statku i bez knihovního zápisu, tak to naprosto neplatí i pro oddělené částice, protože tomu brání veřejná důvěra v knihy pozemkové a bezpečnost právního obchodu pozemkového, najmě i úvěru, jenž by tím naprosto rozvrácen byl, ježto ani kupec pozemku ani poskytovatel úvěru nemůže se nadíti, že taková všelijaká parcela neb hrstka jich stížena je odkudsi jakýmisi břemeny patronátními, když v knihách nic neapparuje.

Tu je nejlépe viděti nemožnost náhledu, že břemena ta zůstávají vzet i bez knihovního zápisu na každé oddělené části statku.

Ale ač to přípustno jest, nedoporučuje se to, aby se oddělené části zatěžovaly knihovním zápisem patronátních břemen a to nejen proto, že by pak z povinnosti patronátních dávek a úkonů konkuroval třeba velký počet dlužníků (knihovních vložek), což by bylo pro oprávněný církevní ústav na výsost svízelné, ale také proto, že dávky ty a zvláště úkony jsou pravidelně velmi neurčité a nahodilé (na př. břímě stavební při sejítí neb vyhoření kostela, fary a pod.), takže pozemkový obchod a úvěr nikdy by dobře nevěděl, na čem je, a jednati by musil slepě. K tomu přistupuje, že oddělené části vždy by musily býti zapsány do zvláštní vložky a nikdy nesměly by připsány býti k ostatním pozemkům nabyvatele, leda že by chtěl i tyto břemena patronátními zatížit, neboť není dovoleno, zapisovati do téže vložky pozemky různě zatížené (§ 5 odst. 3. zákona ze dne 5. prosince 1874 č. 92 z. z. pro Čechy a obdobný předpis pro Moravu).

Nemůže tedy Státní pozemkový úřad býti nucen ani k tomu, aby s oddělenou částí přejal třeba i jen kvotientální podíl patronátních břemen in natura a tím méně, aby je přejal in solidum jako závadu simultánní, jak si to nižší stolice představují.

Vrchní soud zaujat jest stejným právním omylem jako soudce prvý, pravě (str. 3), že patronátní břemena zůstanou nadále váznouti i na nemovitostech Státním pozemkovým úřadem převzatých, ale nepřestává na tom, nýbrž hned tento poměr svémocným způsobem upravuje, nařizuje opatření, jímž by nabyvatelé částí ochráněni byli od povinnosti břemena ta plniti a to tak, že prý by stát uhražovací kapitál na ně vypadající podržel z přejímací ceny jako jistotu, že vlastník kmenového zbytku statku bude je řádně plniti, začož bude bráti úroky z uhražovacího kapitálu. Avšak takováto transakce, když by břemena patronátní i po oddělení

převzatých pozemků dále vžela na každém odděleném pozemku, byla by možna jen dohodou účastníků a nelze jim ji vnucovati a diktovati; takovou diskrecionární moc soudce nemá. Také ale naopak nelze nahlížeti, když se taková úprava provede a vyhradí se pro patronátní břemena kapitál uhražovací, proč i potom ještě mají břemena ta zůstat na dále vzet na odepsaných parcelách, neboť uhražovací kapitál z přejímací ceny dle vůle rekursního soudu zadržžený byl by právě jistotou pro církevní ústavy, které mají nárok na plnění patronátních břemen a ne pro stát, jenž žádné jistoty nepotřebuje, jsa zřízením uhražovacího kapitálu úplně z obliga, takže v žádném poměru k břemenům těm už není, nač by tedy dělal účastníkům depositáře a uschovával jim řečenou jistotu. Konečně také není pravda, že by stát mohl vlastníku kmenového zbytku statku uhražovací kapitál vydati, jak rekursní soud dále praví, kdyby jej vlastník proti nebezpečí, že patronátní břemena budou od něho požadována, jinak zajistil (jak?). I tato direktiva prvnímu soudci daná, nebyla by ve své všeobecnosti správná, protože vydati uvolněnou část přejímací ceny vlastníku lze jen tehdy, je-li hyperochou, t. j. není-li tu třetích oprávněných osob (§§ 48—50 a 51 náhr. zákona), mezi něž patří i jiní, než v knihách zapsaní.

Ale již výklad zákonných předpisů, kterým rekursní soud k zadržení uhražovacího kapitálu z přejímací ceny dochází, je vadný.

On vychází ze známého předpisu lit. J § 20 traktátu de jur. inc., dle něhož v případě zcizení statku přechází patronát jako accessorium na nového nabyvatele a má zato, že předpis ten platí i zde, při oddělení částí statku. Oproti tomu musí nejvyšší soud opět zdůrazniti, co počínaje rozhodnutím č. 1849 stále činí, že traktát tento má na mysli jen zcizení statku jako celku, a nelze ho tedy užití na případ, kdy se od statku část odděluje nebo se statek dokonce rozparcelovává, neboť kdyby patronát přecházel s každou oddělenou částicí, tedy by

se zmnohonásoboval, byť i jen ve formě kompatronátu, což by vždy vedlo ke komplikacím v č. 1849 perhorskovaným, když by kompatronů vznikaly celé desítky nebo sta. Pročež, jak již v rozhodnutí 4880 (viz shora) vysloveno, jde jen o zajištění příslušné poměrné kvoty břemen oproti příjemci části statku a traktát po rozumu čl. XIV. uvozovacího zákona k ex. ř. má tu jen ten význam, že povinnost k tomuto poměrnému zajištění stihá příjemce beze srážky z přejímací ceny, o kteréž záhadě níže pod III.

Dále pokračuje, míní rekursní soud, že cit. předpis traktátu o přechodu reálních břemen pro církevní účely na vydražitele zůstal síce dle čl. XIV, uv. zák. k ex. ř. nedotčen, ale ve skutečnosti že tomu tak není, neboť doznal prý změny předpisem § 144 odst. 2. ex. ř. a provádějícího jej § 21 odh. ř., jenž prý přece jen bere na patronátní břemena zřetel potud, že se vyšetří odhadní cena statku, kterou má při zachování jich.

Avšak tu rekursní soud přehlíží, že cit. článek XIV. jako celý uvozovací zákon k exekučnímu řádu tvoří s tímto exekučním řádem a ovšem i s odhadním řádem na základě jeho § 144 vydaným jediný zákonodárný celek, takže kdyby pravda bylo, že cit. čl. XIV. zachoval předpis traktátu nedotčený, byl by zákon sám sebou v odporu, kdyby nicméně v § 144 ex. ř. byl se ho dotkl a změnil. Ve skutečnosti je tomu právě opak, tak totiž, že předpis traktátu byl dotčen a změněn již cit. článkem XIV., jenž mu příkládá jiný smysl jenž jaký měl.

Změna ta je ovšem jiného obsahu, než jak provedena § 21 odh. řádu, jenž je vlastně s cit. článkem v odporu.

O tom všem níže pod II. a III.

Zde dlužno jen s důrazem popřít, že by § 144 ex. ř. a odhadní řád, zvláště jeho § 21 platily i pro náš případ, neboť § 144 platí zřejmě jen pro případ exekuční dražby, pro který výslovně dán jest, zařaděn jsa v oddílu o nucené dražbě a § 21 odh. řádu mimo to též ještě v řízení konkursním (§ 33 odh. ř.) a pak ovšem dle § 272 nesp. pat., i pro odhady v řízení nesporném,

čímž se mylí jen řízení soudní, naprosto však neplatí ani tento § 21 odh. řádu pro oceňování převzatých zadržaných nemovitostí, neboť to se neprovádí vůbec soudem a tedy v řízení soudním, nýbrž Státním pozemkovým úřadem, a tedy v řízení správním, v němž jsou pro ocenění dány v §§ 41—43 a) náhrad. zák. a vl. nař. ze dne 21. ledna 1921 č. 53 Sb. z. a nař. a vl. nař. č. 222/1922 (srv. zákon č. 77/1922 a vl. nař. č. 78/1922) zvláštní předpisy. Nikde náhradový zákon co do ocenění, jež se ostatně pravidelně děje jinak než odhadem, jenž má místo jen výjimečně (§ 41 odst. 3. náhrad. zák. § 10 odst. 3. § 11 odst. 3., § 12, § 19 nař. č. 53/21) neodkazuje na exekuční a odhadní řád (vůbec jen na dvou místech pro docela omezený speciální obor odkazuje k předpisu exekučního řádu, tož v § 20 posl. odst. a § 47 odst. 1.), takže jest to naprosto nepřipustné vindikovati předpisy jich pro řízení náhradové, jež jest řízením správním a nebo pro řízení rozvrhové, jež jest arci řízením soudním.

Netřeba tedy ani rozbíratí otázku, zda § 21 náhr. zákona, jenž v odstavci 1. kryje se úplně s §em 144 odst. 2. ex. ř., vybočuje v odst. 4. a násl. z jeho rámce.

II. K porozumění dnešního stavu v otázce patronátních břemen bude výhodno uvědomiti si v stručných rysech její historický vývoj a sestrojiti si soustavný obraz její právní materie.

Patronáty začaly vznikatí v našich zemích za jich ranného křesťanského středověku. Patronátní práva, k nimž mimo četná práva čestná jako jus sedis, jus sepulturae a j. patřilo též právo alimentace v případě schudnutí a zvláště právo presentační, znamenající největší omezení práv církve, velice se v původních dobách cenila, takže ještě náš traktát definuje patronát jako právo presentační (pars pro toto) a také jej tak jmenuje (jus praesentandi) charakterisuje jej jako duchovní léno t. j. právo od církve propůjčené (Mayerhoffer IV. str. 114 pozn. 4). Oproti tomu břemena patronátní nepokládala se za nic, neboť ani břemeno sta-

vební, dnes z nich všech nejtěživější, nebylo břemenem, neboť lomů a lesů (kamene a dříví) bylo s dostatek a feudální poddanství dodávalo patronátnímu pánu (velkostatku) pracovní síly ve formě povinnosti robotní zdarma, takže z pokladny nemusel vydati ani halěře.

Odtud to, že ještě náš traktát datující z roku 1679 v titulu J § 20 zapovídá, aby při prodeji statku patronát se zvláště oceňoval a jeho cena k ceně statku přirážela, míně, že je to duchovní léno, jakéž prodávati bylo by svatokupectvím (simonií). Jak vidno klade důraz jen na práva, neboť jen tak může mu přikládati cenu a míti za to, že by ho bylo možno zneužítí k dosažení hříšného zisku; břemena ještě vůbec nečítá. Ale i kdyby je čítal, tedy by vždy došel k výsledku, že břemena jsou při nejmenším právy vyvážena, takže na nějakou srážku na patronátní břemena při prodeji statku mysliti ho ani nenapadlo a představuje si věc jen tak, jakoby patronát cenu statku zvyšoval. Stejně nařizuje ještě cirkulář ze dne 31. prosince 1787 (viz jej u Wahrunda str. 269 pozn. 71, jenž ho arcí cituje z jiného důvodu), že prodává-li se státní statek, má patronát bezúplatně kupci se přenechatí. Zřejmo tedy, že panoval nešvar, že si dávali zaň platiti a pouze to traktát zakazuje.

To se ale změnilo v 19. století, když poddanství zrušeno a síly pracovní bylo nutno najímat a platit a také stavební materiál nabyt rozvojem průmyslu a obchodu se vznikem světové komunikace a rozmnožením populace nebývalé ceny, kdežto zase vývojem duchovních názorů (nastalou svobodou svědomí a poklesu autority a moci církve) práva patronátní znevážena byvše začala se pokládati za imponderabile; tu téměř přes noc práva stala se bezcennými a břemena hrozně tísnivými, takže sám zákonodárce v motivech § 32 zákona ze dne 7. května 1874 č. 50 ř. zák. patronát nazývá „útrapou“, míně, že by všichni patronátní páni patronátních „práv“ (nožičky jsou ironií, značící bezcennost práv) velmi rádi se zbyli.

Tak nyní teprve rozumíme, proč článek XIV. uv. zák. k exek. ř. při patronátu docela pomíjí práva a stará se jen o břemena říka, že starší předpisy stanovící přechod jich na vydražitele zůstávají nedotčeny a pro § 21 odh. řádu dává súčtovati při oceňování statku jen břemena patronátní, nezapočítává ale práva.

Co se týče poměrů patronátních, tož od Mayera (1824), jímž se u nás literatura patronátní počíná, až po Wahrunda (1896), jímž končí, uznávají všichni, že kompatronát vzniká buď, bylo-li více zakladatelů fundace (confundato-res), aneb zůstalo-li po patronu více spoludědiců a že zakládá kompatronát povinnosti i práva solidární. Sám traktát (J § 7, 19) dí, že dědicové pokládají se za jednu osobu. Tak tedy tomu je při ideálním podílnictví (spoluvlastnictví) statku čili podílnictví pro indiviso.

Za to nepraktická byla otázka podílnictví pro indiviso čili hmotného rozdělení, zejména rozparcelování velkostatku a proto se žádná prakse v tom směru nevyvinula. Mayer tu otázku vůbec nezná. Wahrund probírá derivativní způsoby nabytí statku (str. 264 a násl.) dědicství, darování, koupi, směnu, vydržení (to je ale způsob originální) a nakonec konfiskaci jmění, nezná však vyvlastnění, natož ovšem náš zábor, neb všecka prakse datuje se ze starých dob. Wahrund ovšem proti Vehringovi (str. 279 pozn. 104) v případě parcelace dává vznikati kompatronátu (str. 268, 269 a pozn. 70) a jen připouští, když oddělená část nepůsobí značnou změnu (správně úbytek), aby patronát zůstal jen při kmenovém statku. Ale takto není žádné meze, kdy úbytek se má pokládati za značný a kdy ne, i měl proto říci aspoň, že mezi je, když sirotčí jistota zůstane zachována (§ 1374 obč. zák. a § 9 zákona ze dne 6. února 1869 č. 18 ř. z.). Mínění Wahrundovo jest ovšem pouhý náhled, o němž on sám praví, že není nesporný, zkrátka není pro něj jako vůbec pro žádný náhled, ani pro opačný, nejen předpisu zákonného, ale ani právní normy vyvinuté praxí, pouhá nauka však není pro

praksi směrodatna, nýbrž dlužno hleděti k právní potřebě. Pročež nejvyšší soud perhoreskuje pro obor vyvlastnění náhled zastávaný Wahrmundem a upravuje věc jinak pro obor dobrovolného oddělení, což zdůraznil již v obou rozhodnutích 1849 a 4880 a shora pod I.).

Soustava zásad, jež nejvyšší soud sleduje (rozh. 1849, 4880 a další) byla by tato: sluší rozeznávati rozdělení statku dobrovolné a nucené.

a) Dobrovolné. Žádá-li vlastník za odepsání bez závad, mají církevní ústavy právo k odporu dle § 3. cit. zákona ze dne 6. února 1869, což nadhozeno již v rozhodnutí 1849 a podrobně zdůvodněno v rozhodnutí ze dne 15. června 1926 R I 472, 473/26.

Žádá-li však za odepsání s přenesením závad, tu, je-li patronát knihovně vyznačen, sluší i na oddělené části vyznačiti, že těleso je stíženo břemeny patronátu X-ského. Není-li patronát vyznačen, ač je věcný, ovšem knihovní soudce nevěda o něm, nepřenese jeho břemeno, ale i tu se dají najíti aspoň cestou analogie právní prostředky na ochranu oprávněných ústavů, aby řád práva uveden byl v soulad. Tato složitější otázka nemůže zde však býti rozbírána.

b) Nucené oddělení (vyvlastnění). Při oddělení v řízení s drobnými pachtýři odepřel § 10 požad. zákona všecek zřetel na patronátní břemena, o čemž blíže rozhodnutí 1849. Přejímá-li však Státní pozemkový úřad část zabraného majetku, tu rovné sice nepřecházejí patronátní břemena s oddělenou částí, ale Státní pozemkový úřad stihá povinnost postarati se o zajištění poměrné kvoty patronátních břemen (rozh. 4880 a shora výklad I.), neboť takového osvobození oddělené části jaké je vysloveno v § 10 požad. zák. v zákonodárství záborovém, nemáme, práva z patronátních břemen vyplývající tedy trvají, ale poněvadž účel pozemkové reformy, která spíše chce výsledky středověkého vývoje zkorigovat než jeho poměry zmnohonásobovat a celou velmi početnou vrstvu maloroľnictva přídělem stvořeného věcnými poplatky ve prospěch církve zatěžovati,

brání tomu, aby břemena ta trvala na oddělené části, nýbrž tato část musí jich býti sprostěna. To je úplně v duchu zákona, neboť zákon nezná pro přídělce žádného převzetí závad; *nemát Státní pozemkový úřad nemovitosti zabrané přejímati se závadami, tedy s hypotečními pohledávkami, výměnky a jinými reálnými břemeny a dávatí tyto závadý na oddělenou část knihovně přenáseti a zatěžovatí jimi potom i jednotlivé příděly, čímž by vznikla spousta simultánek; nikoli, Státní pozemkový úřad musí určití přejímací cenu, ta se rozvrhne mezi oprávněné a ať se na všechny dostane nebo ne, vždy se převzaté nemovitosti odepíšou z knihovní vložky bez přenesení dluhů a břemen (§ 27 náhr. zák.) pokud se týče při převzetí celého statku vždy se všechna knihovní břemena a dluhy vymažou a to z moci úřední zároveň s vkladem vlastnického práva pro nabyvatele, ať stát neb přídělce (§ 26 odst. 3. a § 28 náhr. zák.), vyjma ovšem pozemkové služebnosti a pak pohledávky privilegovaných ústavů v § 70 zmíněných (arg. § 26 odst. 3.). I všechna reální břemena jsou dle § 48 náhrad. zákona předmětem rozvrhu a hradí se z přejímací ceny. Konečně srovnati dlužno § 11 náhr. zákona, jenž je velmi podobný § 3 shora cit. zákona z 6. února 1869, jenže, ježto reality jsou uvolněny předpisem zákona, jde jen o uvolnění přejímací ceny. *Zásadou tedy jest, že přídělce má dostati pozemek dluhu prostýj a nemá-li na zaplacení přídělové ceny dosti prostředků, tož učinil opatření zákon úvěrový ze dne 11. března 1920 č. 166 Sb. z. a nař., aby se mu dostalo dlouhodobého a laciného úvěru. § 26 odst. 3. náhr. zákona ovšem vyhražuje Státnímu pozemkovému úřadu možnost učiniti návrh, aby se ta která závada nevyřadila, neboť v konkrétním případě se to může jeviti vhodným i pro přídělce, aby na př. hypoteční pohledávka byla převzata. To je ale jeho dobrá vůle. Zásada tedy je, že Státní pozemkový úřad nemůže býti nucen, aby břemena přejímal, nýbrž že tak může učiniti jen dobrovolně a ovšem nikdo mu nebrání, aby dobrovolně**

nepřevzal třeba i patronátní břemena a aby je neuválil knihovně i na přídělce. Nelze-li ho však nutiti, aby převzal hypoteční dluhy a jiná věcná břemena knihovní, jak by ho bylo lze nutiti, aby přejímal břemena patronátní?

III. Pravíme-li však shora, že Státní pozemkový úřad má povinnost postarati se o zajištění poměrné kvoty břemen těch, tedy to ovšem neznamená, že jistotu musí zříditi ze svého, nýbrž ta půjde vždy na účet zcizovatele (vyvlastněnce), zrovna tak jako zaplacení hypotečních dluhů, krytí výměnku a jiných břemen (§ 49 odst. 1. náhr. zákona § 216 ex. ř., § 48—50, 51 náhr. zák.), neboť i *patronátní břemena* jsou břemena jeho, zcizovatelova, *zrovna tak dobře, jako všechny jiné tuto vyjmenované povinnosti.*

Ale zrovna tak, jako by Státní pozemkový úřad, kdyby dobrovolně nějaký hypoteční dluh, výměnek neb jiné břímě převzal, převzal by jej jen na srážku z přejímací ceny, zrovna tak i patronátní břemena mohou býti převzata jen na srážku z ní. Ovšem praví traktát formálně, že patronát nesmí míti vlivu na cenu statku a čl. XIV. uv. zák. k ex. ř. má za to v domnělém jeho smyslu, že tedy vydražitel statku převezme patronátní břemena beze srážky z dražební ceny, avšak to je jen právnický výraz, hospodářská skutečnost je jiná.

Traktát hleděl zameziti jen, aby patronátní práva cenu nezvyšovala, ne však, aby břemena patronátní ji nesnižovala, neboť břemena jsou čistě majetková věc a odpočítávat je není simonie, jakou je připočítávat a dát si platit duchovní práva. Ale cit. čl. XIV. to pochopil mocí změněných poměrů opačně, než jak to traktát stanovil a místo práv dosadil břemena, jako by traktát nedovoloval srážet něco na břemena, a nutil je tedy přejímat beze srážky z kupní ceny. Toho ale nedocílí, protože kupec si břemena odkalkuluje in petto napřed a teprve zbytek nabídne jako kupní cenu. A tak také vydražitel, neboť ať je odhadní cena jakákoliv, on si kalkuluje sám a má-li převzítí břemena patronátní beze

srážky z nejvyššího podání, tedy si je srazí napřed a jen zbytek učiní svým nejvyšším podáním. Ale odhadní řád sám se poučil v § 21 o lepším, srazí v odporu se smyslem cit. čl. XIV. z odhadní ceny statku cenu patronátních břemen a jen zbytek deklaruje za pravou cenu statku, načež ovšem může se žádat převzetí beze srážky z ní, když srážku učinil již odhad. Historické nedorozumění dovedlo právní normy do této falešné police.

Tak tedy Státní pozemkový úřad bere na se s převzetím části statku sice povinnost zajistiti poměrnou kvotu patronátních břemen na část tu vypadající, ale má ji splniti na účet vlastníka zbytku statku, čili on zrovna tak jako kupec neb vydražitel odkalkuluje si břemena ta napřed a teprve zbytek deklaruje jako přejímací cenu, takže pak ovšem *povinnost zajišťovací může splniti beze srážky z ní, a tak se právnický zdá, že to jde z kasy jeho, kdežto hospodářsky ve skutečnosti hradí to z účtu předavatelova.*

To by stačilo samo o sobě, nicméně je tu přímé ustanovení zákona, jež Státní pozemkový úřad k tomu opravňuje. Právě § 43 odst. 1. náhr. zák., že ocenění převzatých nemovitostí provede Státní pozemkový úřad přihlížeje k osobitým vlastnostem jejich. *Sice víme, že zákonodárce na patronátní břemena vůbec nemyslel a na jich úpravu vůbec zapomněl,* avšak ona nicméně se dají pod ten jeho výraz subsumovati, čili zákon je lepší než myšlenka zákonodárcova.

Tyto osobité vlastnosti, jež mohou býti právní, jako zde, neb hmotné, nejsou jen ty, jež cenu zvyšují, nýbrž i ty, jež ji snižují. Odhadne tedy Státní pozemkový úřad břemena patronátní, vypočítá uhrazovací kapitál, ten ze zákonné ceny nemovitosti srazí a zbytek prohlásí za cenu přejímací k rozvrhu určenou. Arci odhad provede dle cen z roku 1913—1915, neboť jak už v rozhodnutí ze dne 22. června 1926 R I 347/26 provedeno, když se, jak cena nemovitostí, tak cena ostatních závad čítá dle let 1913—1915 (§ 41 a 48 náhr. zák.), byla by to anomalie, která by vedla ke křiklavým důsledkům, kdyby

se jen patronátní břemena čítala dle cen přítomných. *Tuto ztrátu nesou tedy církevní ústavy zrovna tak jako ji nese výměnkář a jiní z břemen věcných oprávnění.*

Rozumí se, že v rozhodnutí o ceně přejímací musí být uvedeno i ocenění patronátních břemen a že i proti němu přísluší pak stížnost dle § 46 náhr. zákona.

IV. Tak zbývá už jen poslední otázka, zdali se tento odhad a výpočet může provést až nyní v rozvrhovém řízení, když ho Státní pozemkový úřad neprovedl v řízení oceňovacím a když rozhodnutí o ceně přejímací nabylo právní moci anebo uzavřena o ceně té dohoda; otázka to, kterou si rekursní soud ani nepřipustil, ačkoliv je naprosto zásadní.

Přejímací cenu stanoví Státní pozemkový úřad (§ 41 násl. náhr. zákona) dá rozhodnutí své o ní doručiti všem účastníkům skrze příslušný soud (§ 44 odst. 1. téhož zákona) a když rozhodnutí to nabylo právní moci (§ 46) požádá příslušný soud, aby právoplatně stanovenou přejímací cenu rozvrhl (§ 47). Taktéž učiní, když o ceně přejímací uzavřel s vlastníkem dohodu (§ 44).

Lze tedy namítnouti, že v rozvrhovém řízení není více místa k tomu, aby se ve smyslu § 43 odst. 1. náhr. zák. přihlédalo k „osobitým vlastnostem“ převzatých nemovitostí a cena přejímací k rozvrhu předložená upravovala, nýbrž že Státní pozemkový úřad musí už důsledky svého opomenutí nésti a příslušnou kvotu patronátních břemen ze svého hraditi.

Tu dlužno především vytknouti, že když zákon žádných předpisů, jak se má s patronátními břemeny naložiti, v náhradovém zákoně nedal a jde o materii velice temnou a těžkou, nemohl Státní pozemkový úřad věděti, jak se soudní praxe v té věci vyvine a nemohl tedy určitého stanoviska zaujmouti.

Když pak jsme jednou shledali, že domnělé převzetí patronátních břemen beze srážky z dražební ceny jest *optickým klamem* cit. článku XIV. uv. zák. k ex. řádu, ve skutečnosti že kupec vždy si je sráží z kupní ceny, že v dražebním řízení srážejí se dokonce dle předpisu

§ 21 odh. řádu již z odhadní ceny, a že také i Státní pozemkový úřad jest zákonem samým (§ 43 náhr. zák.) oprávněn cenu převzaté nemovitosti o příslušnou kvotu jich snížit, takže přejímací cenu ve smyslu zákona tvoří vlastně zbytek po srážce té vybývající, že tedy obnos srážky na břemena vypadající do přejímací ceny nepatří, tož když srážka se nestala a k rozvrhu předložen obnos vyšší, než pravá přejímací cena, která podle zákona jedině předmět rozvrhu tvoří, může vždy ještě srážka se státi a pravá přejímací cena zjištěna býti, aniž by bylo možno říci, že se přejímací cena právoplatně stanovená mění, neboť ta se nemění, nýbrž se od ní jen odlučuje, co k ní nepatří. K tomu dlužno uvážiti, že jde o řízení nesporné, kde se nepodstatnými formalitami stranám nemá působiti škoda (§ 2 č. 10 nesp. pat.), že však by to bylo vskutku nepodstatnou formalitou, aby se věc na pravou míru neuvedla ještě v řízení rozvrhovém, když přece, jak řečeno, toto břímě právní svou povahou rovná se všem ostatním břemenům v § 48 uvedeným a patří vlastně mezi ně, tato všecka však vyřizují se právě teprv v řízení rozvrhovém, čili pokládáme-li za přejímací cenu hodnotu převzatých nemovitostí vyšetřencu bez ohledu na patronátní břemena, budou i tato z ní přikázána, jenže mají tu výhodu, že musí přikázána býti přede všemi ostatními právy, aby se to právě rovnalo převzetí beze srážky z přejímací ceny, takže ona nikdy nemohou vyjít na prázdno, kdežto ostatní, přicházejíce na řadu teprve v knihovním pořadí, mohou. To odpovídá povaze věci, neboť vězí tam již od vzniku patronátu.

Dle toho také nevadí, že místo Státního pozemkového úřadu odhadovati bude břemena ta soud rozvrhový, i vadí to tím méně, že i kdyby je odhadoval Státní pozemkový úřad, proti jeho určení hodnoty příslušela by, jak už uvedeno, stížnost na soud, takže opět jde jen o nepodstatnou formalitu, když i rozvrhový soud užije při odhadu předpisu daných pro oceňovací řízení v zákoně náhradovém, tedy § 48 náhr. zákona, jenž je dán

právě i pro soudní odhad břemen a jehož by zřejmě i Státní pozemkový úřad byl užítí musil. Jest to stejné, provede-li věc soud dle § 48 náhr. zákona, jako kdyby ji byl provedl Státní pozemkový úřad dle § 43 odst. 1. a § 48 náhr. zákona.

Jestliže tedy Státní pozemkový úřad uplatňoval, že v přejímací ceně nevzat zřetel na patronátní břemena, že tedy cena ta obsahuje v sobě i ekvivalent za kvotu těchto břemen, tedy právem žádá — ovšem neprávem se dovoláváje § 144 ex. ř. a § 21 odh. ř., v čemž jej rekursní soud následoval — aby se hodnota jich vyšetřila a jistota pro ně z ekvivalentu toho zřídila, neboť článek IV. dohody o ceně ze dne 21. a 25. dubna 1925 dokazuje, že skutkové předpoklady tohoto nároku jsou dány. Stanoví totiž, že Státní pozemkový úřad nepřejímá v ceně přejímací žádných patronátních břemen s držním převzatých nemovitostí spojených a vyhrazuje rozhodnutí o nich příslušným úřadům a soudům, což znamená, že břemena ta z ceny nemovitostí sražena nebyla.

Dovolací stížnost vlastníka uplatňuje ovšem, že referent Státního pozemkového úřadu ustanovení to vložil mu v ten rozum, že Státní pozemkový úřad jen pro sebe nepřijímá patronátní břemena, že však budou zavázáni k plnění jich přídělci. Je otázka, co s touto námitkou. Nebudiž řešena otázka, zda i zde, ježto jde o řízení nesporné, jsou novoty dopuštěny (§ 10 nesp. pat.). Kdyby výklad ten byl dal vlastníku předseda Státního pozemkového úřadu, který je povolán dle § 3 zákona o poz. úř. k zastupování úřadu toho a dle § 44 odst. 2. náhr. zák. k podpisu dohody, jímž tato teprv se stane pro úřad závaznou, byl by výklad ten obsahující slib závazným a platil by za ujednání. Avšak referent Státního pozemkového úřadu není legitimován k zastupování úřadu, jeho mínění tedy nerozhoduje a nemůže zadávati práva úřadu. To se měl vlastník postarati o to, aby slib pojat byl do dohody. Dohoda však zní docela jinak a sama dovolací stížnost netvrdí ani z daleka, že v dohodnuté přejímací ceně byl vzat na

patronátní břemena zřetel a hodnota jich sražena. To je ale právě rozhodné, že se to dle tenoru čl. IV dohody nestalo.

Poněvadž tedy tvrzený slib se strany referenta jsa nezávazným je nerozhodný, nelze ani dle § 18 nesp. pat. pořad práva vyhrazovati ani dle § 2 č. 7 téhož pat. věc na pořad práva odkazovati.

Že finanční prokuratura navrhla přikázání patronátních břemen beze srážky z přejímací ceny, nemá vzhledem k hořejším výkladům významu, protože nebyla-li břemena ta z dohodnuté ceny sražena, tvoří pravou přejímací cenu ve smyslu zákona teprv zbytek po srážce vybývající, jak shora vyloženo. Prikazuje-li prvý soudce břemena ta na účet Státního pozemkového úřadu, tedy se tento právem proti tomu bránil, a nemožno jinak, než přikázati je na účet vlastníka, o čemž shora III.

Že by Státní pozemkový úřad byl u rozvrhového roku zastupován finanční prokuraturou, je tvrzení proti spisům (list 11), je tedy planý vývod stížnosti, že Státní pozemkový úřad ústy prokuratury, jež zastupovala také břemena, návrh na přikázání beze srážky z ceny sám podal a tedy souhlasil.

Ovšem byl Státní pozemkový úřad u roku rozvrhového nepřítomen, ale neprávem uplatňuje stěžovatel, že pak platí o něm dle § 56 odst. 2 ex. ř., že s návrhem finanční prokuratury souhlasil, neboť zde neplatí exekuční řád, nýbrž řízení je nesporné (§ 47 odst. 1. náhr. zák.), jež toho ustanovení nezná. Také nemůže nedostavení se k roku vykládáno býti za souhlas až tak, že by se z toho dovozovala dohoda dle § 214 odst. 2. ex. ř., která přece předpokládá prohlášení každého účastníka na věci dotčeného, nedostavení se však není prohlášením, neboť v § 56 odst. 2. ex. ř. je to jen zákonná presumpuce souhlasu, nedopouštějící arci protidůkazu.

Spor stěžovatelův s rekursním soudem o to, že přejímací cena byla zvýšena, když nevzat při ní zřetel na patronátní břemena, je planý, neboť se točí okolo toho,

co za přejímací cenu pokládáme, zda plnou hodnotu převzatých nemovitostí či zbytek vybývající po srážce břemen těch, o čemž výše.

Nevadí, že Státní pozemkový úřad, nedostaviv se k rozvrhovému roku, neučinil žádného návrhu ohledně patronátních břemen, neboť bylo to protizákonné, když mu břemena ta uložena byla jednak in natura a jednak bez srážky z rozvrhované podstaty t. j. na jeho účet, o čemž výše a právem tedy se stížností potom bránil, byv dotčen (§ 9 nesp. pat.).

Také stěžovatelem dovolaný § 210 ex. ř. v tomto nesporném řízení rozvrhovém neplatí.

Tím jsou všechny vývody stížnosti vyvráceny.

Bude tedy třeba vyšetřiti hodnotu patronátních břemen dle cen let 1913—1915 (§ 48 náhr. zák.) kapitalisovati ji a kvotu na převzaté nemovitosti z kapitálu vyjadřující z rozvrhové podstaty vyhraditi a zbytek teprve jako přejímací cenu rozvrhnouti. Dále bude třeba ustanoviti, kde má býti uhražovací kapitál uložen (i dle § 236, 2. ex. ř. a § 152 jed. ř. je to vyhraženo především dohodě účastníků) a jak a kdy případně přísluší patronu (vlastníku kmenového zbytku statku) úroky vybírat. Bylo proto tak rozhodnouti, jak se stalo.

Ježto rekursní soud přímo ve výroku svém uložil prvému soudci, by se v doplňovacím řízení řídil direktivami mu soudem tím v důvodech udělenými, nemohl výrok ten přes to, že to zůstává při zrušení usnesení prvního soudu, zůstaven býti v platnosti, protože direktivy ty nejsou správné, jak shora ukázáno a nastoupily místo nich směrnice jiné, t. j. zde shora dané.

ad b) Arcibiskupská konsistoř podala za patronátní břemena, která posud nezastupovala finanční prokuratura, dovolací stížnost zástupcem drem Traubem, dovolávajíc se na § 15 odst. 8. instrukce pro finanční prokuraturu.

Tento stanoví, že měla-li by finanční prokuratura v jednom a témž „sporu“ zastupovati obě strany, nesmí zastupovati žádnou, nýbrž prostřednictvím pří-

slušného administrativního úřadu zaříditi, aby pro každou zřízen byl zástupce jiný. Důvodem předpisu je rozbor v zájmech stran.

Jde ovšem o případ § 2 č. 9 instrukce pro finanční prokuratury, protože jedná se ne o běžné užitky (patronátní dávky), nýbrž o kmenový majetek (právo z patronátních břemen), jež zastupovati finanční prokuratura povolána jest.

Koho zde však stěžovatelka za odpůrce svého pokládá, není zřejmo. Státní pozemkový úřad to nemůže být, protože ten finanční prokuratura nezastupuje, ježto ten se, jak tomu dle § 4 zákona o pozemk. úřadě oprávněn jest, zastupuje sám.

Pak by to tedy mohl býti jen erár, který finanční prokuratura zastupuje ohledně daní a dávek a rozpor zájmů měl by tedy záležeti v tom, že daně a dávky konkurují s patronátními břemeny. Ale připustí-li se to, pak měl právě zástupce zřízen býti, jak předpis výslovně praví, příslušným administrativním úřadem, rozstátním, nikoli arcibiskupskou konsistoří, která takovým úřadem není.

Neprávem se stěžovatel odvolává na rozhodnutí bývalého vídeňského nejvyššího soudu č. 8690 st. ř., neboť to svědčí přímo proti němu; tam obě strany měly býti zastoupeny finanční prokuraturou, ale byly zastoupeny samovolnými zástupci a nikoli zástupci zřízenými od příslušných administrativních úřadů, pročez bylo řízení sporné jako zmatečné zrušeno.

Bylo tedy stížnost jako podanou od nelegitimního zástupce odmítnouti i kdyby se na věc nahlíželo tak, jak stěžovatelka činí, že rekurs není opožděný přes to, že Arcibiskupská konsistoř obdržela naříkané usnesení 15. března 1926 a dovolací rekurs podán teprv 10. dubna 1926, ježto prý, dokud nebyl ustanoven zástupce, lhůta neprošla resp. ani běžeti nepočala, hořejší zástupce pak ustanoven teprv plnou mocí z 15. dubna 1926.

II.

Čís. 215.

Zákon ze dne 16. dubna 1919 o zabrání velkého majetku pozemkového.

Na základě usnesení Národního shromáždění nařizuje se:

§ 1.

Aby byla provedena úprava pozemkového vlastnictví, zabírá se státem velký majetek pozemkový (§ 2), ležící v území Československé republiky, v to čítajíc velký majetek vázaný, a zřizuje se úřad pozemkový.

§ 2.

Velkým majetkem pozemkovým jest rozuměti soubory nemovitostí správy, která jsou spojena s jejich držením, jestliže výměra náležející v území Československé republiky vlastnický jediné osobě nebo týmž spoluvlastníkům je větší než 150 ha půdy zemědělské (rolí, luk, zahrad, vinic, chmelnic), nebo 250 ha půdy vůbec.

Manželé nerozvedení považují se za osobu jedinou.

§ 3.

Ze záboru jsou vyloučeny:

a) objekty právně i hospodářsky samostatné, jež neslouží hospodaření na zabraných nemovitostech;

b) majetek zemský, okresní a obecní (jmění i statek), s výhradou zvláštních zákonných ustanovení o jejich úpravě.

O majetku urbaniálních obcí a kuriálních kompose-sorátech bude rozhodnuto zvláštním zákonem.

§ 4.

Jestliže se po vyhlášení tohoto zákona soustředí (ve vlastnictví jediné osoby, týchž spoluvlastníků, nerozvedených manželů neb rodičů a dětí prvního stupně)

ze svobodného majetku pozemkového soubor nemovitostí, který je podle §§ 2 a 3 předmětem záboru a přesahuje výměru uvedenou v § 2, stává se tento soubor majetkem zabraným.

§ 5.

Záborem uvedeným v § 1. nabývá Československá republika práva, zabraný majetek přejímáti a přidělovati (§§ 10 a 11).

§ 6.

Osoby, které podle práva občanského jsou oprávněné hospodařiti na zabraném majetku, pokud nebude státem převzat, jsou napříště povinny na něm hospodařiti řádně.

O následcích porušení této povinnosti, jakož i o povinnostech a ochraně osob na zabraném majetku zaměstnaných, budou dána zvláštní ustanovení.

§ 7.

Zcizení, pronájem zabraného majetku, jeho zavazení a dělení vyžaduje úředního souhlasu (§ 15) a nemá bez něho proti státu právních následků.

§ 8.

Na zabraný majetek lze vésti exekuci jediné vnuce-nou správou.

§ 9.

O náhradě za převzatý majetek bude rozhodnuto zvláštním zákonem. Zvláštním zákonem provede se zásada, že bez náhrady bude převzat majetek příslušníků nepřátelských států, příslušníků bývalé panovnické rodiny Habsbursko-Lotrinské, majetek nadací spočívajících na právech ze šlechtictví zrušeného zákonem ze dne 10. prosince 1918, čís. 61 Sb. z. a nař.; majetek, jehož užívání zakládá se na výkonu funkcí, úřadů a důstojenství cizozemských, nebo který s takovou funkcí,

úřadem, nebo důstojenstvím jest spojen; majetek bezprávně nabytý; majetek osob, které se hrubě provinily proti československému národu ve světové válce; konečně majetek, který podle ustanovení zákonů finančních připadne státu jako splátka na dávku z majetku.

Při převzetí zabraného majetku jest postupovati tak, aby osoby, pro které na zabraném majetku váznou práva, jakož i osoby, které mají proti dosavadnímu vlastníku právo z poměru služebního, zaopatřovacího a pachtovního, nebyly zkráceny.

§ 10.

Pokud stát převzatého majetku nepodrží pro účely všeobecně prospěšné, přidělí jej úřad pozemkový postupně do určité výše vlastnictví nebo pachtu malým zemědělcům, domkářům, drobným živnostníkům, bezzemkům a to zvláště příslušníkům ozbrojené moci československé a válečným invalidům, kteří by na půdě chtěli a mohli hospodařiti, pak družstvům složeným z uvedených osob, družstvům bytovým, spotřebním a zemědělským, obcím a jiným veřejným svazkům k účelům všeobecně prospěšným, vědeckým a humanitním ústavům. Půdy může býti užito také k jiným účelům všeobecně prospěšným.

O osobách a korporacích, kterým lze půdu přiděliti, o výměře přidělu a právech k němu a o omezeních práva vlastnického k přidělené půdě budou dána podrobnější ustanovení zvláštním zákonem.

§ 11.

Osoby, jejichž majetek tímto zákonem se zabírá, po případě jejich dědicové, mají právo, aby jim byla z majetku jim zabraného přidělena majetnost nepřesahující výměry uvedené v § 2 pokud možno dle jich volby. Osobám těmto lze propustiti ze záboru i větší výměru, hledíc k tomu, jaká jest potřeba půdy na jednotlivých místech, hledíc k její jakosti a k tomu, čeho

žádá účelné hospodaření, zřetel na zemědělský průmysl, zásobování měst i jinaké zřetele všeobecného blaha. Ze záboru nesmí býti propuštěno více než 500 ha půdy (§ 2).

§ 12.

Při převzetí zabraného majetku státem jsou vlastníci živého a mrtvého zařízení, jež až dotud sloužilo hospodaření na převzatém majetku, povinni prodati za plnou cenu poměrnou část tohoto zařízení státu.

§ 13.

Před skutečným převzetím musí býti dána výpověď osobám, které hospodaří té doby na půdě, o jejichž převzetí jde. Podrobnější ustanovení budou vydána zvláštním zákonem.

§ 14.

Je-li místní potřeba půdy naléhavá, a nestačí-li pozemky zabrané, anebo žádá-li toho obecné blaho, může pozemkový úřad vyvlastniti půdu i pod meze stanovené § 2.

§ 15.

Úkony tímto zákonem státu svěřené obstará úřad pozemkový. Úřad je podřízen ministerské radě, jeho předsedu jmenuje prezident republiky, správní výbor bude volen Národním shromážděním. Další ustanovení o tomto úřadě a jeho působnosti budou dána zvláštním zákonem. Finanční operace plynoucí z provádění tohoto zákona buďtež svěřeny veřejnoprávním ústavům úvěrním.

§ 16.

Zabraný majetek vyšetřiti a uvésti v patrnosti knihovnou poznámkou, že majetek jest zabrán. I pokud tato poznámka není v knihách, nemůže se nikdo dovolávati, že beze své viny nevěděl o záboru pozemkového majetku vysloveném § 1.

§ 17.

Pokud tento zákon jinak neustanovuje, trvají posavadní práva a závazky ohledně zabraného majetku beze změny.

§ 18.

Smlouvy o zcizení, pronájem a zavazení zabraného majetku uzavřené po 28. říjnu 1918 jsou proti státu bezúčinny, nebude-li prokázáno, že šlo o jednání, kterého si vyžádalo řádné hospodaření.

§ 19.

Zákon tento působí ode dne vyhlášení.

§ 20.

Provedení zákona ukládá se veškerému ministerstvu.

III.

Zákon č. 329/1920.

Část I.

a) *O přípravných pracích.*

§ 1.

Pozemkový úřad má právo vykonati na zabraném pozemkovém majetku všechny přípravné práce, které mají sloužiti k tomu, aby byl vypracován plán pro převjíání a přidělování zabraného majetku.

b) *O vyrozumění vlastníka a poznámce převzetí.*

§ 2.

Vykonáváje právo určené v § 5 záborového zákona, oznámí pozemkový úřad vlastníku zabraného majetku pozemkového, které jeho nemovitosti rozhodl se právě převzítí podle svého pracovního plánu.

Oznámení to podá pozemkový úřad u soudu, v jehož knihách nemovitosti převjíané jsou napsány.

Jsou-li převjíané nemovitosti zapsány v knihách u několika soudů, podá pozemkový úřad oznámení toliko u jednoho z nich a připojí pro ostatní soudy potřebné stejnopisy.

§ 3.

Soud, u něhož bylo podáno oznámení podle § 2., nařídí poznámku zamýšleného převzetí ve svých knihách a doručí vlastníku nemovitosti podle předpisů o doručování žalob oznámení s vyzváním, aby se u téhož soudu do 30 dnů ode dne doručení písemně vyjádřil, zda zplatňuje u nemovitostí ku převzetí určených své právo podle § 11. záborového zákona, jinak že se bude míti za to, že souhlasí se zamýšleným převzetím.

Je-li více soudů knihovních, dodá soud, jemuž oznámení bylo učiněno, po jednom stejnopisu příslušným soudům, aby vykonali poznámku zamýšleného převzetí ve svých knihách a vyrozuměli o tom strany.

Vyjádření vlastníkovo dodá soud bez usnesení pozemkového úřadu.

Proti usnesení povolujícímu poznámku a vyzývajícímu vlastníka k vyjádření není opravného prostředku.

§ 4.

Nemůže-li soud doručiti oznámení pozemkového úřadu vlastníku nebo jeho zákonnému zástupci, zejména z důvodů, že jich pobyt není znám, nebo že se zdržují v cizině, ustanoví jim na jich vrub opatrovníka (opatrovníka nepřítomného), pokud neoznámí pozemkovému úřadu plnomocníka, bydlícího v obvodu Československé republiky.

Ustanovení opatrovníka vyhlásí soud vývěskem na úřední desce a uveřejní jednou v úředním listě.

Doručením oznámení opatrovníkovi jest vlastník platně vyrozuměn o zamýšleném převzetí.

Lhůta k vyjádření (§ 3, odst. 1.) počíná tu dnem, kdy oznámení bylo doručeno soudem opatrovníku.

§ 5.

Pozemkový úřad rozhoduje o vyjádření vlastníkově, přihlédá k ustanovením § 11 záborového zákona, k místní potřebě a k účelu, pro nějž nemovitosti rozhodl se převzítí.

Pozemkový úřad může bez dalšího šetření zamítnouti žádost:

1. jestliže nemovitosti přejímané od téhož vlastníka přesahují výměru uvedenou v § 2 záborového zákona a v žádosti vykoná se právo na výměru pod 150 ha zemědělské půdy neb 250 ha půdy s výhradou, že právo na zbytek do 150 ha zemědělské půdy neb 250 ha půdy vůbec uplatňováno bude později neb u jiného majetku pozemkového téhož vlastníka;

2. jestliže již jednou vlastník (uživatel, opatrovník) vykonal právo dle § 11 záborového zákona u jiných nemovitostí, než právě přejímaných a pozemkový úřad vyhověl žádosti a rozhodl, že ponechává vlastníku do svobodného vlastnictví jiné zvolené nemovitosti o výměře nejméně 150 ha zemědělské půdy neb 250 ha půdy vůbec;

3. jestliže pozemkový úřad již dříve a u jiných nemovitostí ponechal vlastníku po rozumu § 11 záborového zákona do svobodného vlastnictví sice výměru menší než 150 ha zemědělské půdy neb 250 ha půdy vůbec, avšak vlastník vzdal se u pozemkového úřadu nároku na zbytek, doplňující výměru právě uvedenou.

Část II.

O převzetí.

§ 26.

Kde bylo podle tohoto zákona poznamenáno zamýšlené převzetí zabraného majetku státem, provedou na návrh pozemkového úřadu, soudy vklad práva vlastnického pro stát Československé republiky s odvoláním na

§ 1 záborového zákona a na toto zákonné ustanovení.

Právo nakládati tímto majetkem jménem státu náleží pozemkovému úřadu v mezích záborového zákona.

Zároveň s vkladem práva vlastnického vymaže soud z moci úřední všechna knihovní břemena a dluhy, pokud pozemkový úřad neučiní jiného návrhu, zejména se zřetelem na pozemkové služebnosti a na ustanovení § 70.

§ 27.

Není-li předmětem převzetí celé knihovní břemeno, odepíší soudy přejímané nemovitosti spolu s právy a zápíší je bez přenesení dluhů a břemen knihovních vložek, zřízených u soudů podle místní příslušnosti povolného za současného vkladu práva vlastnického pro Československou republiku dle odst. 1. § 26, pokud pozemkový úřad neučinil jiného návrhu, hledíc k ustanovení odst. 3. § 26.

§ 28.

Rozhodl-li pozemkový úřad již dříve o přidělu, změně neb zcizení převzatých nemovitostí do vlastnictví osob jiných, není potřeby provésti dříve příslušný vklad práva vlastnického pro stát, a soudy převedou na návrh pozemkového úřadu právo vlastnické přímo na nabyvatele pozemkovým úřadem jim označené.

Ustanovení § 26 o výmazu knihovních břemen a dluhů a závadprostém odepsání platí stejně i pro tyto případy.

§ 29.

Dnem vkladu práva vlastnického přecházejí držení, užitky a nebezpečí, jakož i veřejnoprávní povinnosti a převzatá břemena (§ 26. odst. 3.) stejně jako práva spojená s držením převzatých nemovitostí na stát nebo nabyvatele (§ 28). Od téhož dne počíná povinnost pozemkového úřadu úrokovati pohledávky vlastníka a

věřitelů zapsané ať současně neb později v náhradové knize jako dluh státu.

§ 30.

Ustanovení §§ 26 až 28 platí též o majetku dosud vázaném, bez ohledu na platná dosud omezení nakládati takovým majetkem.

§ 31.

Po uplynutí 30 dnů od výkonu poznámky zamýšleného převzetí nelze se domáhati žalobou uznání práva vlastnického k nemovitostem převzatým ani vůči státu ani vůči osobám, jimž se dostalo nemovitostí těch přídělem. Nerozhoduje při tom, zda proveden byl ihned po uplynutí této lhůty vklad práva vlastnického čili nic.

§ 32.

V případech, kde na nemovitosti výpovědí postižené zavedena byla exekuční vnučená správa, zruší soud exekuční z moci úřední tuto vnučenou správu dnem, kdy vloženo bylo právo vlastnické pro stát Československé republiky, nebo pro nabývatele dle § 28, nebo bylo vloženo později, než byly nemovitosti skutečně převzaty, dnem tohoto převzetí.

§ 33.

Převezme-li pozemkový úřad celé statky, ať po částech nebo najednou, převezme zároveň jako podstatnou část statku bez zvláštní úplaty archivy a registratury patrimoniální a hospodářské správy.

Písemnosti rodinné zůstanou v držení dosavadních vlastníků, podrobí-li se podmínkám stanoveným pozemkovým úřadem v dohodě s ministerstvem školství a národní osvěty, pokud jde o umožnění studia jednotlivých listin nebo knih majících význam všeobecně historický.

§ 34.

Pozemkový úřad není povinen převzít stavby nadbytečné neb s převzatými zemědělskými neb lesními podniky nesouvislé, má však právo v dohodě s ministerstvem školství a národní osvěty a s ministerstvem financí, pokud bude zapotřebí podpory ze státních prostředků, zaříditi vše, čeho je potřebí k zachování neb udržení takových budov.

Náhrada za zabraný majetek.

§ 41.

Náhradou (přejímací cenou) za převzatý pozemkový majetek jest cena jeho vyplývající z průměru cen docilovaných v letech 1913 až 1915 při prodeji statků z volné ruky v rozloze přes 100 ha.

Vláda se zmocňuje, aby nařízením vyhlásila závazné stupnice cen se zřetelem na cenový průměr vyšetřený pozemkovým úřadem dle zásady odst. 1. pro nemovitosti stejného způsobu užívání, druhu kultury, jakosti (třídy dle katastru) a polohy.

Pokud nebudou vyhlášeny tyto stupnice cen, stanoví pozemkový úřad přejímací cenu podle odhadu převzatých nemovitostí přísežnými znalci na místě samém dle zásady odst. 1., hledíc k ustanovení §§ 42 a 43.

§ 42.

Při souborech přes 1000 ha budiž celková přejímací cena snížena a to v poměru ku snížení obecných cen vyplývajícímu z hospodaření na velkých pozemkových rozlohách, a to při souborech

přes 1000 ha do 2000 ha	až o 5%
přes 2000 ha do 5000 ha	až o 10%
přes 5000 ha do 10.000 ha	až o 15%
přes 10.000 ha do 20.000 ha	až o 20%
přes 20.000 ha do 50.000 ha	až o 30%
přes 50.000 ha	až o 40%

§ 43.

Ocenění převzatých nemovitostí podle předpisu tohoto zákona provede pozemkový úřad přihlédaje k osobitým vlastnostem převzatých nemovitostí a stavu, v jakém byly převzaty. Zejména budiž vzat zřetel při oceňování na investice provedené po 24. dubnu 1919, jestliže užitek jejich v době převzetí ještě trvá nebo pravděpodobně se dostaví, a jestliže investice ty jediné sledovaly, aby docílena byla větší výnosnost nebo udržení dobrého stavu majetku při intenzivním způsobu hospodaření. Investice takové buďtež oceněny dle nákladů stavebních neb pořizovacích s odpočtením příslušného úmoru dle počtu let a druhu zařízení.

Celková přejímací cena při celých statcích nebudiž zpravidla vyšší než nabývací cena po 1. lednu 1900, leč že by vyšší přejímací cena odůvodněna byla užitečnými investicemi, pokud investice takové ještě v den převzetí celkovou cenu nemovitostí podstatně zvyšují.

Při převzetí a oceňování jednotlivých pozemků bez budov budiž vzat slušný zřetel na škodu vznikající vlastníku nevyužitkováním nákladů na stavby hospodářských budov.

§ 44.

Pozemkový úřad vyrozumí o určené náhradě (prejímací ceně vlastníka převzatých nemovitostí a knihovní věřitele a oprávněnce prostřednictvím soudu, jenž jest povolán rozvhnouti přejímací cenu a to dle předpisů o doručování žalob.

Jestliže přejímací cena byla sjednána dohodou mezi pozemkovým úřadem a vlastníkem, závazná jest dohoda pro stát teprve okamžikem, kdy podepíše smlouvu předseda pozemkového úřadu.

§ 45.

Jsou-li převzaté nemovitosti zapsány ve dvou nebo několika knihovních vložkách téhož neb různých sou-

dů, stanoví pozemkový úřad přejímací cenu nemovitostí zvláště podle jednotlivých vložek i tehdy, jestliže došlo k přejímací ceně dohodou s vlastníkem.

§ 46.

Do rozhodnutí pozemkového úřadu o přejímací ceně lze si stěžovati vlastníku a oprávněným z knihovních práv do 30 dnů ode dne jeho doručení k zemskému soudu v Praze pro obvod vrchního zemského soudu v Praze, k zemskému soudu v Brně pro obvod vrchního zemského soudu v Bratislavě pro Slovensko a Podkarpatskou Rus. Příslušnost řídí se dle toho, kde jest větší část převzatého majetku.

Stížnost jest podati přímo u soudu ve dvou stejnopisech a může se opírat, pokud ocenění stalo se podle vyhlášených stupnic, jediné o to, že při oceňování nesprávně bylo přihlíženo k předpisům tohoto zákona, neb že nesprávně použito bylo stupnic vyhlášených vládou.

Soud dodá stížnost pozemkovému úřadu, aby se do 14 dnů vyjádřil.

Pozdě podanou stížnost zamítne soud z úřední moci, jinak rozhodne o stížnosti v nesporném řízení v senátě.

Z rozhodnutí jest přípustna stížnost k nadřízenému soudu.

Proti potvrzujícímu rozhodnutí druhé stolice není dalšího opravného prostředku.

§ 47.

Soud, v jehož knihách jest nemovitost zapsána, a jsou-li v knihách několika soudů zapsány nemovitosti témuž vlastníku patřící a jedním rozhodnutím nebo dohodou převzaté, soud, v jehož knihách jest zapsána podstatná část nemovitostí (dvůr, převážná část pozemku a pod.), rozvrhne k návrhu pozemkového úřadu přejímací cenu za převzaté nemovitosti v nesporném řízení podle zásad o rozvrhu nejvyššího podání za nemovito-

sti v dražbě prodané, pokud zákon tento nestanoví odchylně.

Rozvrh provede soud označený v odst. 1. podle stavu v den skutečného převzetí státem.

O nařízeném roku vyrozumí soud kromě pozemkového úřadu a vlastníka úřady povolané vymáhati veřejné dávky a daně a všechny osoby, pro něž jsou podle knihovního stavu v den poznámky převzetí zapsána práva na nemovitostech, a vyhlásí je na soudní desce s vyzváním, aby ohlásily své nároky na jistinu a příslušenství také osoby, které je činí ze smluv služebních a zaopatřovacích.

§ 48.

Hodnotu knihovně zajištěných služebností, pokud nebudou převzaty, výměnku a jiných věcných břemen, určí soud, přiběra jednoho nebo dva znalce, a to dle průměrné hodnoty oprávnění nebo plnění v letech 1913 až 1915.

§ 49.

Za posledního půl roku ode dne převzetí zadržené služební platy a mzdy osob výhradně neb převážně zaměstnaných na převzatých nemovitostech, přikázáno se v přednostním pořadí za daněmi a veřejnými dávkami k hotovému placení.

§ 50.

Nároky ze smluv služebních a zaopatřovacích, počítajíc k tomu pravidelně poskytované pense a dary z milosti, buďtež při třech ze sta kapitalisovány a úroky z uhražovacího kapitálu přikázány v pořadí knihovního zápisu, anebo nejsou-li knihovně zajištěny, v pořadí, které by jim příslušelo podle data smlouvy nebo písemného sdělení o poskytnutém prvním platu, neb, není-li listiny, podle prvního platu, vždy však za věřiteli jmenovanými v § 70.

§ 51.

Nevyčerpaná část přejímací ceny přikáže se na starší daně a dávky, jež nemají přednostního práva a nebyly v knihovním pořadí přikázány, a na osobní přímé daně a dávky veřejné vlastníkem dluhované.

§ 52.

Proti soudnímu usnesení o rozvrhu přejímací ceny přísluší pozemkovému úřadu, vlastníku a knihovním věřitelům právo stížnosti do 14 dnů ode dne doručení usnesení.

IV.

§ 220.

Zákon ze dne 13. července 1922, kterým se mění a doplňuje zákon ze dne 8. dubna 1920, č. 329 Sb. z. a n. o převzetí a náhradě za zabraný majetek pozemkový.

Do § 1 vsunuje se jako odstavec druhý toto ustanovení:

Osoby hospodařící na zabraném majetku jsou povinny úředním osobám provádějícím přípravné práce, poskytnouti za přiměřenou náhradu potřebné místnosti a povozy.

Za § 2 vsunuje se toto ustanovení:

Nejsou-li přejímané nemovitosti zapsány v knihách veřejných vedených na území republiky Československé, podá pozemkový úřad oznámení u okresního soudu, v jehož obvodě jsou přejímané nemovitosti. Jsou-li přejímané nemovitosti v obvodu několika okresních soudů, podá pozemkový úřad oznámení toliko u jednoho z nich a připojí pro ostatní soudy potřebné stejnopisy.

Za § 3 vsunuje se toto ustanovení:

§ 3a.

Soud, u něhož bylo podáno oznámení podle § 2a, vyhlásí zamýšlené převzetí na soudní desce a doručí oznámení vlastníku stejným způsobem jako v případě § 3, odst. 1.

Jsou-li přejímané nemovitosti v obvodu několika soudů okresních, dodá soud, jemuž oznámení bylo učiněno, po jednom stejnopise také těmto soudům podle návrhu pozemkového úřadu, aby vyhlásily na svých soudních deskách zamýšlené převzetí a vyrozuměly strany o výkonu vyhlášky.

Proti usnesení nařizujícímu vyhlášení a vyzývajícímu vlastníka k vyjádření, není opravného prostředku.

§ 4, odst. 1. zní nyní takto:

Zdržuje-li se vlastník nebo jeho zákonný zástupce v cizině, aniž oznámil pozemkovému úřadu nebo soudu plnomocníka, majícího stálé bydliště v tuzemsku, nebo není-li pozemkovému úřadu pobyt jejich znám, budiž jim zřízen soudem k návrhu pozemkového úřadu nebo z moci úřední na jich vrub opatrovník (opatrovník nepřítomného).

§ 5 zní nyní takto:

Pozemkový úřad rozhoduje o žádosti vlastníkově podle předpisu § 11 záborového zákona, přihlíží v mezích tohoto předpisu nejen k návrhům vlastníkovým, nýbrž k účelu, pro něž rozhodl se nemovitosti převzít, k případné další místní potřebě a k tomu, aby hospodaření na ostatním zabraném majetku vlastníkově nebylo nad potřebu zatíženo.

Pozemkový úřad může bez dalšího zamítnouti žádost opožděně podanou. Rovněž může bez dalšího zamítnouti žádost, stala-li se o převzetí písemná dohoda s vlastníkem.

Uplatní-li ve lhůtě nárok podle první věty § 11 záborového zákona jen někteří ze spoluvlastníků, manželů nerozvedených, rodičů a dětí z prvního stupně — §§ 2 a 4 záborového zákona — má se za to, že ostatní sou-

hlasí s návrhy včas podanými. Nevyjádří-li se tyto osoby souhlasně, rozhoduje pozemkový úřad podle volného uvážení jako o alternativním návrhu.

Do výměry, již vlastníku jest přiděliti do svobodného vlastnictví, počítají se i nemovitosti vlastníku dříve ze záboru propuštěné výslovně na vrub jeho nároku podle první věty § 11 záborového zákona, nebo jichž zcizení bylo mu dovoleno výslovně na vrub nároku toho.

✓ § 25 budiž vypuštěn druhý odstavec.

✓ § 26 odst. 1. zní nyní takto:

Kde bylo podle tohoto zákona poznamenáno nebo vyhlášeno zamýšlené převzetí zabraného majetku státem, nebo sjednána byla mezi pozemkovým úřadem a vlastníkem dohoda o převzetí, provedou na návrh pozemkového úřadu soudy vklad práva vlastnického pro stát republiky Československé s odvoláním na § 1 záborového zákona a na toto zákonné ustanovení. V případě § 2a zřídí soud k návrhu pozemkového úřadu pro převzaté nemovitosti prozatímní zvláštní vložku a provede v ní zápisy shora jmenované. Bližší předpisy vydány budou nařízením.

§ 29 věta první zní nyní takto:

Užitky a povinnosti veřejnoprávní i soukromoprávní spojené s držbou převzatých nemovitostí přecházejí na stát dnem, který následuje posledního dni lhůty výpovědi, dané vlastníku jako osobě hospodařící, nebylo-li dohodou jinak ustanoveno.

§ 39 zní nyní takto:

Po uplynutí 30 dnů od výkonu poznámky nebo vyhlášení zamýšleného převzetí nelze se domáhati uznání práva vlastnického nebo jiných práv věcných k nemovitostem převzatým ani vůči státu ani vůči osobám, jimž se dostalo nemovitostí těch přídělem. Nerozhoduje při tom, zda proveden byl ihned po uplynutí této lhůty vklad práva vlastnického čili nic.

V případech, ve kterých došlo k dohodě mezi pozemkovým úřadem a vlastníkem a převzetí (§ 26), počíná

lhůta 30denní dnem vkladu práva vlastnického pro stát nebo nabyvatele.

§ 41 zní takto:

Náhradou (přejímací cenou) za převzatý nemovitý majetek jest cena jeho vyplývající z průměru cen docilovaných v letech 1913 až 1915 za nemovitosti toho druhu při prodeji hospodářských celků v rozloze přes 100 ha z volné ruky.

Vláda se zmocňuje, aby nařízením vydala předpisy závazné pro určování a vypočítávání přejímací ceny dle zásady odst. 1.

Pokud nebudou tyto předpisy vydány, stanoví pozemkový úřad přejímací cenu podle odhadu převzatých nemovitostí svými přísežnými znalci na místě samém dle zásady odst. 1., hledíc k ustanovením §§ 42 až 43.

Znalce jmenuje pozemkový úřad, a nebyli-li znalci již dříve vzati soudem do přísahy jako znalci soudní, vezme je do přísahy na požádání pozemkového úřadu okresní soud jejich bydliště.

Se zřetelem na zákon ze dne 10. dubna 1919, č. 187 Sb. z. a n. počítá se ve všech případech jedna koruna měny rakousko-uherské za jednu korunu československou.

§ 42 zní nyní takto:

Při souborech zabraného majetku (§ 2 záborového zákona) přes 1000 ha celkové výměry budiž přejímací cena (§ 41) snížena a to z výměry přesahující 1000 ha srážkou $\frac{1}{10}\%$ za každých 100 ha z celkové výměry souboru, nejvýše však 30%.

Ke zlomkům jednoho sta hektarů se nepřihlíží. Pro použití těchto předpisů rozhodnou jest výměra souboru v den, kdy majetek zabrán byl státem podle zákona záborového. Při souborech, jejichž výměra po záboru se zvětšila (na př. sloučením zabraného majetku nebo sloučením zabraného majetku s majetkem neza-

braným), jest rozhodnou větší výměra v době, kdy dojde k soudu oznámení pozemkového úřadu o zamýšleném převzetí (§§ 2 až 3a).

Za § 42 vkládají se jako další §§ 42a a 42b tato ustanovení:

§ 42a.

Počínajíc rokem 1923 zvyšuje se srážka (§ 42) každým rokem o jednu dvacetinou ($\frac{1}{20}$).

Pro použití tohoto předpisu rozhodným jest rok, ve kterém dojde k soudu oznámení pozemkového úřadu o zamýšleném převzetí. Rok ten započítává se do zvýšení srážky.

Zvyšování srážky zastavuje nabídka vlastníka velkého majetku pozemkového učiněná písemně pozemkovému úřadu, aby úřad ten převzal jeho majetek pozemkový podle předpisů tohoto zákona, a to ohledně toho majetku, ježž ku převzetí nabídne.

Úhrnná srážka nesmí činiti více než 40% přejímací ceny.

§ 42b.

Peníz srážek (§§ 42 a 42a) plyne do fondu pro podporu vnitřní kolonizace zřízeného dle § 18. zákona ze dne 11. března 1920, č. 166. Sb. z. a n.

§ 43 zní nyní takto:

Ocenění převzatých nemovitostí podle předpisů tohoto zákona provede pozemkový úřad přihlédaje k osobitým vlastnostem převzatých nemovitostí a stavu, v jakém byly převzaty.

Zejména budiž vzat zřetel při oceňování jednak na investice provedené po 1. srpnu 1914, jednak na meliorace, nejpozději v řízení oceňovacím vlastníkem pozemkovému úřadu hlášené a osvědčené, jestliže užitek jejich v době převzetí ještě trvá nebo pravděpodobně se dostaví, a jestliže investice ty neb meliorace jediné sledovaly, aby docíleno bylo větší výnosnosti nebo

udržen byl dobrý stav majetku při intenzivním způsobu hospodaření. Investice takové a meliorace bud'ěž oceněny dle nákladů stavebních neb pořizovacích s odpočtem příslušného úmoru dle počtu let a druhu nařízení.

Řádné udržovací náklady nepovažují se za investice podle odst. 2.

Skutečnost, že při převzetí jednotlivých pozemků bez budov vznikne vlastníku škoda nevyužitkováním nákladů na stavby zejména hospodářských budov, budiž při oceňování považována za okolnost, jež cenu majetku měrou podstatnou zvyšuje.

Za § 43 budiž vloženo toto ustanovení:

§ 43a.

Tvrdí-li osoba, jež v době převzetí hospodařila na převzatých nemovitostech z důvodu poměru pachtovního nebo užívala převzatých nemovitostí z důvodu smlouvy nájemní, že investice oceňované zvláště podle předpisu § 43, odst. 2. byly poríženy na její náklad a že má vůči vlastníku nárok na náhradu investic podle předpisu občanského práva, budiž o tom učiněn záznam v protokolu sepisovacím o oceňování převzatých nemovitostí a budiž vyžádáno vyjádření vlastníkovo o tvrzení pachtýře (nájemce) buď současně k protokolu nebo ve krátké lhůtě.

Vyjádří-li se vlastník, že ty které investice, o něž bude zvýšena podle § 43 přejímací cena, provedl pachtýř (nájemce) svým nákladem, aniž byl k tomu povinen podle pachtovní (nájemní) smlouvy, neb jsa k nim sice povinen, avšak se zřetelem na celou smluvní dobu pachtovní (nájemní), a projeví-li vlastník ve svém vyjádření výslovně souhlas, aby určitá a jak velká nebo poměrná část náhrady za investice dle § 43 přiznána byla jako pohledávka pachtýřova (nájemcova) vůči vlastníku, určí pozemkový úřad ve svém rozhodnutí o přejímací ceně zvláště peníz pohledávky pachtýřovy (nájemcovy) z přejímací ceny, určené dle §§ 41, 42, 42a,

v mezích zvýšení její dle § 43, odst. 2., a učiní soudu rozvrhujícímu přejímací cenu návrh, aby pohledávku pachtýřovi (nájemcovi) zařadil v rozvrhu přejímací ceny za pohledávky knihovních věřitelů, věcně oprávněných a za nároky podle § 50.

Tvrdí-li osoba, jež v době převzetí hospodařila na převzatých nemovitostech z důvodu poměru pachtovního, že ty které převzaté pozemky řádně a účelně vyhnojila také strojenými hnojivy, aniž by pro předčasné zrušení poměru pachtovního převzetím zabraných nemovitostí mohla náklady takového vyhnojení využití, jest povinna nejdéle při sepisování protokolu tvrzení své osvědčiti, zejména také prokázati účty a jinými věrohodnými doklady množství a cenu strojených hnojiv na pozemky vynaložených.

Tvrzení pachtýřovo budiž zaznamenáno v protokolu sepisovaném o oceňování převzatých nemovitostí a odborně vyšetřeno. Pozemkový úřad podle výsledků šetření přizná náhradu za hnojiva pachtýřovi, jež jest splatna hotově do tří měsíců ode dne, kdy rozhodnutí pozemkového úřadu nabylo moci práva. O stížnosti do rozhodnutí pozemkového úřadu o náhradě pachtýři za vynaložené a nevyužité náklady vyhnojení pozemků strojenými hnojivy platí obdobně předpisy § 46.

Zvýšil-li pachtýř cenu přejímaného majetku podstatně řádným hnojením hnojivem animálním, a rozhodl-li pozemkový úřad, aby z důvodu toho přejímací cena byla zvýšena, přiznána budiž pozemkovým úřadem pachtýři náhrada ze zvýšené přejímací ceny. O přiznané náhradě učiní pozemkový úřad soudu rozvrhujícímu přejímací cenu návrh dle odst. 2. O stížnosti do rozhodnutí pozemkového úřadu platí obdobně předpisy § 46.

§ 44, odst. 2. zní nyní takto:

Jestliže náhrada (§§ 41 až 43) byla sjednána dohodou mezi pozemkovým úřadem a vlastníkem, jest dohoda závazna pro stát teprve okamžikem, kdy podepíše

smlouvu o dohodě předseda pozemkového úřadu. Pozemkový úřad určí část náhrady, která má připadnouti fondu dle § 42b.

§ 45 doplňuje se takto:

Předpis ten však neplatí, jestliže jde o nemovitosti knihovními pohledávkami nezatížené, nebo jestliže věřitelé knihovní budou uspokojeni z přejímací ceny podle předpisů tohoto zákona a tato okolnost bude jim pozemkovým úřadem sdělena.

§ 46 zní nyní takto:

Do rozhodnutí pozemkového úřadu o přejímací ceně lze si stěžovati vlastníku a oprávněným z knihovnických práv do 30 dnů ode dne doručení rozhodnutí.

Stížnost budiž podána k zemskému soudu v Praze pro obvod vrchního zemského soudu v Praze, k zemskému soudu v Brně pro obvod vrchního zemského soudu v Brně, k sedriálnímu soudu v Bratislavě pro Slovensko a k sedriálnímu soudu v Užhorodě pro Podkarpatskou Rus. Příslušnost řídí se dle toho, kde jest větší část převzatého majetku. Pozemkový úřad označí ve svém rozhodnutí soud, který jest příslušný k podání stížnosti. Stížnost podati jest ve dvou stejnopisech. Může se opírat, pokud ocenění stalo se podle zvláštních předpisů vydaných pro určování a vypočítávání přejímací ceny (§ 41, odst. 2.), jedině o to, že nebylo šetřeno těchto předpisů, nebo že nebylo přihlíženo k předpisům §§ 45.

Soud dodá stížnost pozemkovému úřadu, aby se do 14 dnů vyjádřil.

Pozdě podanou stížnost odmítne soud z moci úřední, jinak rozhodne o stížnosti v nesporném řízení v senátě.

I proti potvrzujícímu rozhodnutí II. stolice jest přípustna stížnost k nejvyššímu soudu.

§ 47, odst. 2. a 3. zní nyní takto:

Rozvrh provede soud označený v odst. 1. podle stavu v den skutečného převzetí (§ 29).

O nařízeném roku vyzoomí soud kromě pozemkového úřadu a vlastníka úřady povolané vymáhati veřejné dávky a daně a všechny osoby, pro něž podle knihovního stavu v den poznámky převzetí zapsána jsou práva na nemovitostech a vyhlásí jej na soudní desce s vyzváním, aby ohlásily své nároky na jistinu a příslušenství také osoby, které je činí ze smluv služebních (§ 49), zaopatřovacích (§ 50) a pachtovních nebo nájemních (§§ 45, 45a a 50a).

Za § 47 vsunuje se toto ustanovení:

V případě § 2a bude přejímací cena zapsána do náhradové knihy (§ 59) pro rozvrhovou podstatu převzatých nemovitostí.

Rozvrh podle § 47 proveden bude teprve tehdy, až pozemková kniha bude buď nově zřízena nebo původní pozemková kniha na území republiky Československé přenesena.

§ 48 zní nyní takto:

Náhradu za knihovně zajištěné služebnosti, pokud nebudou převzaty, za výměnek a jiná věcná břemena, určí soud, přibíra jednoho nebo dva znalce, a to dle průměrné hodnoty oprávnění nebo plnění v letech 1915 až 1915.

Do § 50 vkládá se jako 2. odstavec toto ustanovení:

Vláda jest zmocněna nařízením zvýšiti míru úrokovou pro kapitalisování nároků dle odst. 1. až na čtyři ze sta.

Za § 50 budiž vloženo toto ustanovení:

§ 50a.

Pachtýři (nájemci) nepřisluší nárok na náhradu škody a ušlého zisku ani vůči poslednímu vlastníku zbraných a státem převzatých nemovitostí vůči státu z důvodu, že výpovědi pozemkového úřadu podle předpisů tohoto zákona rozvázan byl předčasně poměr pachtovní (nájemní).

Pozemkový úřad, přiděluje půdu (zbytkové statky a větší zemědělské podniky) dle předpisů §§ 1, 3., 15, 16 a 25 zákona přidělového, jest povinen bráti slušný zřetel k pachtýřům zemědělských podniků, kteří přestali býti pachtýři na velkém majetku pozemkovém před uplynutím doby pachtovní z důvodu v odstavci 1. uvedeného.

Pozemkovému úřadu náleží také péče o to, aby pachtýřům v odst. 1. jmenovaným zprostředkován byl pacht na velkém majetku pozemkovém, jenž nebyl dosud státem převzat. Vykonáváje tuto péči, může pozemkový úřad uložit vlastníkům velkého majetku pozemkového, aby v první řadě zadávali půdu (zemědělské podniky) do pachtu osobám, jež jim označí pozemkový úřad (odst. 4.).

Vláda se zmocňuje, aby provedla nařízením předpisy odst. 2. a 5.

K nárokům osob ze smluv pachtovních nebo nájemních přihlíží soud provádějící rozvrh, jde-li o prokázané přeplatky na pachtovním nebo vedlejších dávkách, nebo o nároky z důvodu investic přihlášené k protokolu o oceňování převzatých nemovitostí po rozumu předpisu § 45a. Nároky, jichž vlastník neuznal, buďtež odkázány k projednání pořadem práva soukromého. Pořadí nároků uznaných nesmí býti na újmu předpisu § 50.

OBSAH.

	Strana
1. Pojem patronátu a jeho historický vývoj	9
2. Kompetencia súdov a administratívnych vrchností	19
3. Kanonické vizitácie	45
4. Druhy patronátu	53
5. Nabývanie patronátskeho práva	57
6. Zánik patronátu	60
7. Práva patróna	61
8. Povinnosti patróna	63
9. Erárne parochie	64
10. Parochie verejnej základiny	66
11. Súkromný patronát	68
12. Školský patronát	75
13. Patronát obcí	78
14. Židovskí patróni	81
15. Znášanie patronátskych bremien následkom rozparcelovania majetkov, patronátom obťažených	83
16. Postup pri oceňovaní patronátskych bremien	90
17. Obsah patronátskych bremien	92
18. Ručenie za patronátske bremená pri rozparcelovaní majetku štátom	94
19. Dodatok	97

REV15

ÚK PrF MU Brno

3129S03491